

Α.Τ.Ε.Ι ΠΑΤΡΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
« ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ»

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ: ΜΠΑΡΔΑΚΗ ΣΩΤΗΡΙΑ
ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΓΕΛΙΚΗ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: Κ. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

✓ Εισαγωγή.....σελ. 4

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

✓ 1.Γενικά στοιχεία της φυσιογνωμίας της περιφέρειας.....σελ. 5
✓ 1.1 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά, κλίμα.....σελ.5
✓ 1.2 Διοικητική διαίρεση –οργάνωση.....σελ 7
✓ 1.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....σελ 8
✓ 1.4 Οικονομία.....σελ 15
1.4.1 Οικονομία.....σελ 15
1.4.2 Ενδεικτικά στοιχεία Α.Ε.Π.....σελ 16
✓ 1.5 Κοινωνία.....σελ 18
✓ 1.6 Περιβάλλον.....σελ 20
✓ 1.7 Πολιτισμός.....σελ 23
✓ 1.8 Τουρισμός και χρήσεις γης.....σελ 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

✓ 2. Αξιολόγηση υφισταμένων τουριστικών πόρων.....σελ 31
✓ 2.1 Γενική Αξιολόγηση.....σελ 31
✓ 2.2 Τουριστική Ανωδομή.....σελ 33
✓ 2.3 Τουριστική ελκυστικότητα και πόλοι έλξης.....σελ 41
✓ 2.4 Ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του τουρισμού στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.....σελ 42
✓ 2.5 Ο ρόλος του τουρισμού στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού.....σελ 43
✓ 2.6 Το Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών ως πόλος έλξης συνεδριακού Τουρισμού.....σελ 45
✓ 2.7 Εποχικότητα ζήτησης.....σελ 47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

✓ 3. Διερεύνηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της Π.Δ.Ε.....σελ 52
✓ 3.1 Τουριστικές εγκαταστάσεις.....σελ 52

✓ 3.2 Φορείς τουριστικής ανάπτυξης και προβολής.....	σελ 53
✓ 3.3 Εναλλακτικές μορφές τουρισμού.....	σελ 56
3.3.1 Ιαματικός Τουρισμός.....	σελ 56
3.3.2 Τουρισμός Περιπέτειας.....	σελ 58
3.3.3 Οικοτουρισμός.....	σελ 58
3.3.4 Θρησκευτικός Τουρισμός.....	σελ 59
3.3.5 Συνεδριακός Τουρισμός.....	σελ 59
✓ 3.4 Κοινωνικός τουρισμός.....	σελ 60
✓ 3.5 Δυνατότητες νέων τεχνολογιών, πληροφορικής και Διαδικτύου.....	σελ 61
✓ 3.6 Χρήση πληροφορικής και επικοινωνίας στις επιχειρήσεις του κλάδου.....	σελ 62
3.6.1 Επιπτώσεις του Internet στον τουριστικό κλάδο....	σελ 63
3.6.2 Εφαρμογές νέων τεχνολογιών.....	σελ 63
3.6.3 Νέες τεχνολογίες στην εξυπηρέτηση των πελατών ξενοδοχείων.....	σελ 64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

✓ 4. Μοχλοί τουριστικής ανάπτυξης και προβολής της Δυτικής Ελλάδας.....	σελ 66
✓ 4.1 Το αυτοκινητοδρόμιο.....	σελ 66
✓ 4.2 Το Καζίνο.....	σελ 69
✓ 4.3 Τα υδροπλάνα.....	σελ 70
✓ 4.4 Το νέο λιμάνι.....	σελ 71
✓ 4.5 Η γέφυρα.....	σελ 72
✓ 4.6 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες.....	σελ 75
✓ 4.7 Πάτρα – Πολιτιστική Πρωτεύουσα Ευρώπης 2006...σελ	77
✓ 4.8 Άξονες προτεραιότητας Περιφερειακού Επιχειρησιακού προγράμματος Δυτικής Ελλάδας 2000- 2006.....	σελ 79
✓ Συμπεράσματα.....	σελ 82
✓ Βιβλιογραφία.....	σελ 84

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τμήμα Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων της σχολής Διοίκησης και Οικονομίας μας ανέθεσε την πτυχιακή εργασία με θέμα « Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας», με εισηγητή τον καθηγητή κ. Αναστάσιο Παναγόπουλο.

Το θέμα αυτό, αντιμετωπίστηκε με ιδιαίτερη ευαισθησία από εμάς, γιατί σαν κάτοικοι της Πάτρας ενδιαφερόμαστε για την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής μας και γενικότερα της Δυτικής Ελλάδας.

Κατά το χρονικό διάστημα της επεξεργασίας και συγκέντρωσης στοιχείων, απευθυνθήκαμε σε διάφορους φορείς της πόλης μας, προκειμένου η πτυχιακή μας εργασία να είναι πιο πλήρης κι επομένως τα συμπεράσματά μας πιο αντικειμενικά.

Προσπαθήσαμε να καλύψουμε το θέμα μας από όλες τις πλευρές (κοινωνικές, οικονομικές, πολιτιστικές) και πιστεύουμε ότι ο στόχος μας επιτεύχθη.

Θεωρούμε δε, υποχρέωσή μας να ευχαριστήσουμε όλους εκείνους που μας βοήθησαν στη συλλογή των πηγών και των πληροφοριών.

1.Γενικά Στοιχεία της φυσιογνωμίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας – Χωροταξική Ένταξη

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας με την έδρα της στην πόλη των Πατρών – τρίτο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας - υπάγεται από άποψη χωροταξικής ένταξης στο δυτικό άκρο του υφιστάμενου κεντρικού αναπτυξιακού άξονα εθνικής εμβέλειας, γνωστού ως S (Αθηνών – Θεσσαλονίκης – Αλεξανδρούπολης και Αθηνών – Πατρών). Στο επίπεδο των Νομών της οι δύο Νομοί Αχαΐας και Ηλείας έχουν εγγύτητα σε σχέση με το εθνικό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, ενώ ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας είναι σχετικά αποκομμένος λόγω της γεωγραφικής και μεταφορικής δυσπροσιτότητας που δημιουργεί ο διαχωριστικός φραγμός του Πατραϊκού Κόλπου.

Η περιφέρεια προοπτικά τείνει να μετατραπεί σε σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών και περιοχή σύγκλισης των δύο εθνικών – διεθνών αξόνων ανάπτυξης: του υπάρχοντος και υπό αναβάθμιση κεντρικού αναπτυξιακού άξονα που επεκτείνεται μέχρι την Καλαμάτα (τμήμα Τρίπολης – Καλαμάτας) και του υπό υλοποίηση δυτικού άξονα (Σιδηροδρομική γραμμή υψηλών ταχυτήτων Αθηνών – Πατρών, Ιόνια Οδός, Ζεύξη Ρίου – Αντίρριου, εκσυγχρονισμός και επέκταση του λιμένα Πατρών, προοπτική υποθαλάσσιας καλωδιακής σύνδεσης Δυτικής Ελλάδας με Ιταλία).

Ο επικρατών σήμερα αναπτυξιακός και χωροταξικός χαρακτήρας της περιφέρειας διατηρεί τα χαρακτηριστικά της απομόνωσης – μειονεκτικότητας ως προς τη γεωγραφική -αναπτυξιακή της ένταξη στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σε σύγκριση με το μέσο όρο των ευρωπαϊκών περιφερειών .

Εν τούτοις στην προοπτική της χωροταξικής ολοκλήρωσης του ελληνικού χώρου μέσα από τα μεγάλα έργα υποδομών και την υλοποίηση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών - επικοινωνιών και των κόμβων ανάπτυξης συνδυασμένων μεταφορών, η προοπτική της περιφέρειας εμφανίζεται πλέον αισιόδοξη ως Δυτική Πύλη της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως κεντρικός πόλος ανάπτυξης στον αναπτυξιακό άξονα της Αδριατικής – Ιονίου που συνδέει την Ευρώπη με τη Μέση Ανατολή μέσω Ηγουμενίτσας και ως εμπορευματικός - διαμετακομιστικός, τουριστικός - πολιτιστικός κόμβος των δικτύων διευρωπαϊκής συνεργασίας και ανάπτυξης στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης (Νότιο Μεσογειακό Τόξο).

1.1 Γεωγραφικά χαρακτηριστικά, κλίμα

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος καταλαμβάνει το ΒΔ τμήμα της Πελοποννήσου και το Δυτικό άκρο της Στερεάς Ελλάδος. Περιλαμβάνει τους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας.

Η συνολική της έκταση είναι 11.350 km² και καλύπτει το 8,6% της συνολικής έκτασης της χώρας. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τα εδάφη της είναι ορεινά (45,3%) και ημιορεινά (25,6%) ενώ μόλις το 29,1% είναι πεδινές εκτάσεις. Ως γεωγραφική ενότητα δεν συγκροτεί ευδιάκριτο σύνολο του ελληνικού χώρου με συνεκτική συγκρότηση από πολιτισμική και ιστορική άποψη, αλλά έχει προκύψει ως διοικητική διαίρεση με το Ν. 1122/86. Ως εκ τούτου δεν στερείται προβλημάτων συνοχής και ταυτότητας.

Διαθέτει εκτεταμένα παράλια και βρέχεται από τη θάλασσα του Ιονίου Πελάγους, τον Κορινθιακό, τον Πατραϊκό και τον Αμβρακικό Κόλπο. Αξιόλογες ακτές με τουριστικό ενδιαφέρον που προσφέρονται για τουριστική ανάπτυξη είναι οι

ακτές του Αμβρακικού Κόλπου του Ν. Αιτωλοακαρνανίας και οι ακτές κατά μήκος του Πατραϊκού και του Κορινθιακού Κόλπου. Επίσης εκτεταμένες παραλίες, αμμώδεις με έντονη τουριστική ανάπτυξη υπάρχουν στην Ηλεία, με ιδιαίτερη τουριστική ανάπτυξη των ακτών στο Κατάκολο μέχρι τα Δουνείκα και στην παραθαλάσσια περιοχή του Κάστρου κοντά στην Κυλλήνη. Οι ακτές προς το Ιόνιο πέλαγος του Ν. Αιτωλοακαρνανίας είναι απότομες και μόνο ορισμένοι κολπίσκοι διαθέτουν αμμώδεις ακτές.

Η γεωμορφολογία της Περιφέρειας παρουσιάζει εξαιρετική ποικιλία, αφού σε αυτήν περιλαμβάνονται όρη με ιδιαίτερα μεγάλο υψόμετρο, μεγάλες φυσικές λίμνες, και ποταμοί.

Ειδικότερα, ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας, που είναι ο μεγαλύτερος σε έκταση Νομός της χώρας (5.448 km²), παρουσιάζει ένα συνδυασμό ορεινών όγκων με πολλές φυσικές και τεχνητές λίμνες.

Ο Νομός Αχαΐας με συνολική έκταση 3.274 km², χαρακτηρίζεται από έντονες εδαφολογικές αντιθέσεις. Τα εδάφη του είναι στο μεγαλύτερο ποσοστό τους (60% περίπου) ορεινά και διασχίζονται από μικρούς σχετικά ποταμούς (Βουραϊκό, Γλαύκο, Σελινούντα, Πείρο) και μικρότερους χειμάρρους, που εκβάλλουν στον Πατραϊκό και Κορινθιακό κόλπο. Επίκεντρο της οικονομικής ζωής του Νομού αλλά και της Περιφέρειας αποτελεί η πόλη των Πατρών.

Τέλος, ο Νομός Ηλείας με συνολική έκταση 2.621 km², έχει έδαφος πεδινό κατά 60% και διασχίζεται από τους ποταμούς Αλφειό, Πηνειό, Ερύμανθο και τους παραποτάμους τους. Ο Νομός χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη παράλιων υδροβιότοπων (Κοτύχι, Καϊάφα) εξαιρετικού φυσικού κάλλους και οικολογικού πλούτου.

Τα εδάφη της περιφέρειας είναι ως επί το πλείστον ορεινά (45,1%) και ημιορεινά (25,8%), ενώ μόλις το 29,1% καταλαμβάνεται από πεδινές εκτάσεις. Ο Νομός με τις περισσότερες πεδινές εκτάσεις είναι ο Ν. Ηλείας, στον οποίο υπάρχει και η μεγαλύτερη πεδιάδα της χώρας, η πεδιάδα της Ηλείας. Ο Νομός με τις περισσότερες ορεινές εκτάσεις είναι ο Νομός Αχαΐας.

Τα υψηλότερα όρη της περιφέρειας είναι τα Αροάνια με υψόμετρο 2.335 μ., ο Ερύμανθος με 2.222 μ. και το Παναχαϊκό με 1.926 μ., ανήκουν δε στα υψηλότερα της χώρας. Οι κυριότερες φυσικές λίμνες είναι η Τριχωνίδα με έκταση 95.840 τ.χλμ. – η μεγαλύτερη φυσική λίμνη της χώρας -, η Αμβρακία με έκταση 14.447 τ.χλμ., η Λυσιμαχία με έκταση 13.088 τ.χλμ., ο Οζερός με έκταση 9.450 τ.χλμ. και η Βουλκαρία με έκταση 9.207 χλμ. Η περιφέρεια έχει επίσης και τέσσερις τεχνητές λίμνες των Κρεμαστών, του Στράτου του Καστρακίου και του Πηνειού στην Ηλεία.

Οι ποταμοί που διασχίζουν το έδαφος της είναι ο ποταμός Αχελώος με μήκος 220 χλμ. – δεύτερος ποταμός σε μήκος της χώρας -, ο Πηνειός, ο Αλφειός, ο Εύηνος, ο Σελινούντας, ο Βουραϊκός, ο Πύρρος και ο Γλαύκος.

Τέλος υπάρχουν οι λιμνοθάλασσες του Μεσολογγίου με έκταση 15.000 εκτάρια – η μεγαλύτερη ενιαία λιμνοθάλασσα της Ευρώπης -, του Αιτωλικού, του Κοτυχίου, του Πάππα και του Προκόπου.

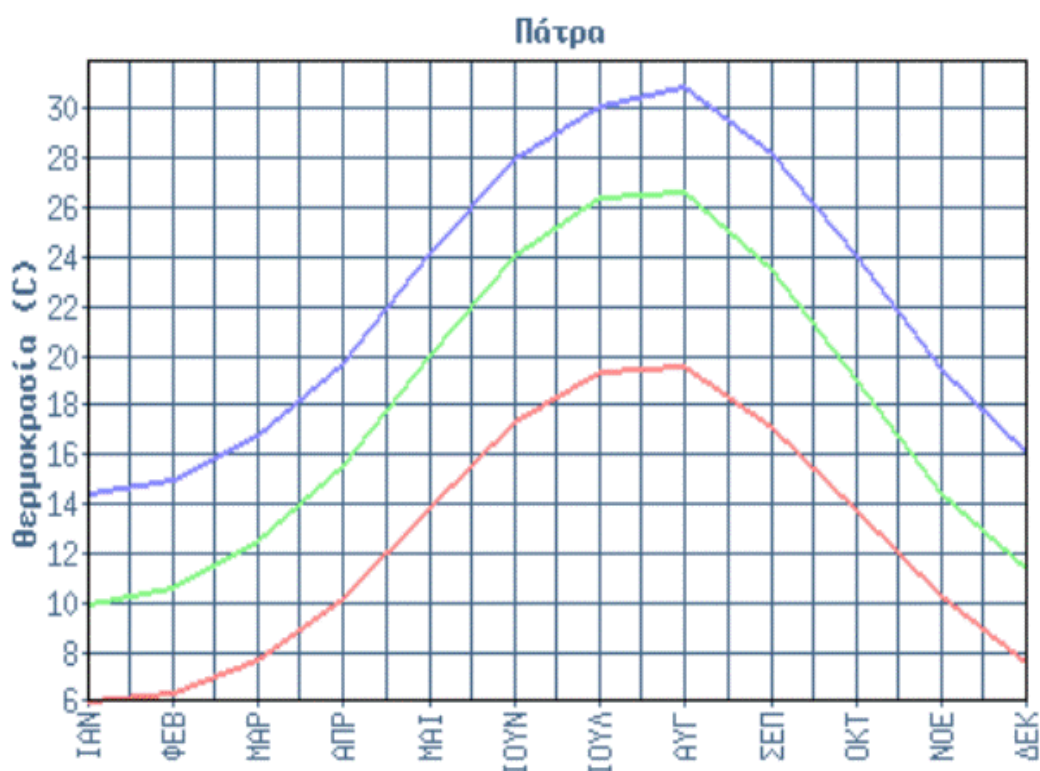
Ως προς το κλίμα της περιφέρειας:

Στο Νομό Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει σημαντικές διαφορές ανάλογα με τη θέση και το υψόμετρο με ήπιο χειμώνα και δροσερό καλοκαίρι στα πεδινά δυτικά και νότια παράλια, βαρείς χειμώνες και ηπειρωτικό κλίμα στις ορεινές περιοχές. Η περιοχή των Ακαρνανικών Ορέων έχει ετήσιο ύψος βροχόπτωσης της τάξης του ενός μέτρου, ενώ οι πεδινές περιοχές μεταξύ 0,899 και 0,737 μ. Στο Νομό Αχαΐας το κλίμα είναι μεσογειακό με ήπιους χειμώνες και θερμά και ξηρά καλοκαίρια και στο Νομό Ηλείας επίσης μεσογειακό με ήπιους χειμώνες, θερμά

καλοκαίρια και χαρακτηριστικό τη μεγάλη ηλιοφάνεια και τις σημαντικές βροχοπτώσεις λόγω των δυτικών θαλάσσιων ανέμων.

Από την περιγραφή της γεωγραφίας της περιφέρειας προκύπτει ότι το φυσικό ανάγλυφο και η μορφολογία της χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία και εναλλαγή τοπίου με συνδυασμό εκτεταμένων παραλιακών μετώπων, υψηλών ορέων και πλούσιου υδάτινου δυναμικού με μεγάλες λίμνες και σημαντικούς ποταμούς.

Τα χαρακτηριστικά αυτά στοιχειοθετούν μια αξιόλογη γεωφυσική ενότητα, από τις πλέον πλούσιες σε φυσικούς πόρους και ποιότητα φυσικού περιβάλλοντος της χώρας, χαρακτηριστικά τα οποία συνιστούν σημαντική παράμετρο ελκυστικότητας του χώρου ως υποδοχέα τουριστικών προορισμών. Στην ίδια κατεύθυνση λειτουργεί και το ήπιο μεσογειακό κλίμα της περιφέρειας με πλούσια ηλιοφάνεια και υψηλό δείκτη βροχοπτώσεων που έχει συντελέσει στη δημιουργία σημαντικών βιοτόπων και φυσικών οικοσυστημάτων.

1.2 Διοικητική διαίρεση – Οργάνωση

Η περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υποδιαιρείται στους Νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας και έχει έδρα την Πάτρα. Στο πλαίσιο του προγράμματος του ΥΠΕΣΔΑ «Ιωάννης Καποδίστριας» για ενοποίηση των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ σε βιώσιμες διοικητικές μονάδες, η περιφέρεια περιλαμβάνει 74 Καποδιστριακούς ΟΤΑ με 1486 οικισμούς.

Ειδικότερα: Ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας υποδιαιρείται σε 29 ΟΤΑ – Δήμους με 556 οικισμούς το έτος 1991, ο Νομός Αχαΐας σε 23 ΟΤΑ εκ των οποίων 21 Δήμοι και 2 Κοινότητες, με 526 οικισμούς, ο δε Νομός Ηλείας σε 22 ΟΤΑ – Δήμους με 404 οικισμούς.

Η διοικητική οργάνωση της περιφέρειας διαρθρώνεται σε τρία επίπεδα για την αποδοτικότερη λειτουργία των οποίων απαιτείται εν γένει σαφέστερη διάκριση αρμοδιοτήτων και καλύτερος οριζόντιος και συντονισμός:

- Περιφερειακή Διοίκηση, ως αποκεντρωμένη μορφή της Κεντρικής Διοίκησης με συνεκτική λειτουργία και ενιαιοποίηση των περιφερειακών υπηρεσιών υπό τη συντονισμένη άσκηση διοίκησης του ΓΓ της περιφέρειας,

- Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση – Τοπική Αυτοδιοίκηση Β βαθμού που καλύπτει τους τρεις Νομούς της περιφέρειας, χωρίς ακόμη να έχει πλήρως προσαρμοστεί στο νέο ρόλο των αιρετών οργάνων και με καθυστερήσεις ως προς την οργάνωση και τη στελέχωση των διοικητικών υπηρεσιών.

- Τοπική Αυτοδιοίκηση Α βαθμού που περιλαμβάνει 74 μονάδες δήμων και κοινοτήτων με αισιόδοξη προοπτική για καλύτερη και πιο αποτελεσματική λειτουργία λόγω βιώσιμης πληθυσμιακής βάσης, ευρύτερης χωρικής επιρροής και αυξημένων δυνατοτήτων αναπτυξιακών πρωτοβουλιών σε τοπικό επίπεδο.

1.3 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος - Στατιστικά στοιχεία

•Πληθυσμός - Δημογραφική εξέλιξη.

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της απογραφής του έτους 2001, ανέρχεται σε 741.282 άτομα. Είναι η τέταρτη σε πληθυσμό περιφέρεια της Ελλάδος, συγκεντρώνοντας το 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Ο πληθυσμός των νομών Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας είναι κυρίως αγροτικός, αφού μόνο το 33% και 25% αντίστοιχα είναι αστικός, σε αντίθεση με τον Νομό Αχαΐας, όπου το 66% του πληθυσμού είναι αστικός.

Πέραν του Δήμου Πατρέων, ο οποίος είναι ο πολυπληθέστερος, με πληθυσμό 167.602 κατοίκους (απογραφή ΕΣΥΕ 2001), δεκαέξι (16) Δήμοι της Περιφέρειας έχουν πληθυσμό άνω των 10.000 κατοίκων (Δ. Αγρινίου, Δ. Μεσολογγίου, Δ. Ναυπάκτου, Δ. Αμφιλοχίας, Δ. Οινιάδων, Δ. Αιγίου, Δ. Ρίου, Δ. Αμαλιάδος, Δ. Αρχαίας Ολυμπίας, Δ. Ζαχάρως, Δ. Πύργου, Δ. Σκιλλούντος, Δ. Μεσσήνης, Δ. Δύμης, Δ. Γαστούνης, Δ. Βουπρασίας), ενώ είκοσι επτά (27) είναι οι Δήμοι με πληθυσμό κυμαινόμενο από 5.000 έως 10.000 κατοίκους (απογραφή ΕΣΥΕ 2001).

Συνολικά παρατηρείται ότι σημαντική αύξηση του πληθυσμού παρουσιάζουν κυρίως οι παραθαλάσσιοι Δήμοι των Νομών Αχαΐας και Ηλείας και οι παρά τον οδικό άξονα Ναυπάκτου - Αγρινίου του Νομού Αιτωλ/νίας. Αντίθετα, οι ορεινοί Δήμοι παρουσιάζουν πληθυσμιακή μείωση, αναδεικνύοντας το έλλειμμα ανάπτυξης των ορεινών περιοχών της Περιφέρειας.

Λόγω της θέσης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, και της γεινιάσής της, τόσο με άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εσωτερικά σύνορα) όσο και με τρίτες χώρες (εξωτερικά σύνορα), υπάρχει έντονο στοιχείο μεταναστών και παλιννοστούντων. Η ύπαρξη κλειστής φυλακής στην Αχαΐα, η λειτουργία κέντρων μέριμνας ΑΜΕΑ καθώς και η ύπαρξη ομάδων κίνησης κατά των εξαρτησιογόνων ουσιών σηματοδοτούν την ύπαρξη αντίστοιχων ομάδων πληθυσμού. Τέλος στην Περιφέρεια δραστηριοποιείται σημαντικός αριθμός τσιγγάνων.

Η εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας για τα έτη 1971, 1981, 1991, 1996, 2001 καθώς και ο ρυθμός μεταβολής συγκριτικά με το σύνολο της χώρας, παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί :

ΝΟΜΟΣ/ ΕΤΟΣ	1971	1981	1991	1996	2001
ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	228.989	219.764	228.180	234.578	224.429
ΑΧΑΙΑΣ	240.854	275.193	300.078	316.628	322.789
ΗΛΕΙΑΣ	164.061	160.305	179.429	182.610	193.288
ΣΥΝΟΛΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	633.904	655.262	707.687	733.816	741.262
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	8.768.128	9.740.417	10.259.900	10.475.878	10.964.000
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΣΥΕ					

Από προηγούμενο πίνακα είναι φανερό ότι ο Νομός Αχαΐας είναι ο πολυπληθέστερος της Περιφέρειας, ο δε Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής είναι θετικός και ξεπερνά αυτόν της χώρας και για τις δύο δεκαετίες. Αντιθέτως, οι Νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας κατά την δεκαετία 1971-1981 παρουσίασαν πληθυσμιακή μείωση, η οποία όμως ανετράπη κατά τη δεκαετία 1981-1991.

Μετά την πρόσφατη διοικητική διαίρεση (Ν.2539/97) η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος αποτελείται από 74 ΟΤΑ. Αναλυτικά κατά Νομό παρουσιάζεται η ακόλουθη εικόνα :

ΟΤΑ	Ν. ΑΙΤ/ΝΙΑΣ	Ν. ΑΧΑΙΑΣ	Ν. ΗΛΕΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ Π.Δ.Ε.
ΔΗΜΟΙ	29	21	22	72
ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ	--	2	--	2
ΣΥΝΟΛΟ	29	23	22	74

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

(Τα στοιχεία του πληθυσμού προέρχονται από τα προσωρινά αποτελέσματα της απογραφής 2001 της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Ελλάδος.)

	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	372.376	366.742	739.118
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	112.409	110.575	222.984
ΔΗΜΟΣ ΑΓΓΕΛΟΚΑΣΤΡΟΥ	1.434	1.331	2.765
ΔΗΜΟΣ ΑΓΡΙΝΙΟΥ	26.124	27.481	53.605
ΔΗΜΟΣ ΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	3.660	3.619	7.279
ΔΗΜΟΣ ΑΛΥΖΙΑΣ	1.957	1.850	3.807
ΔΗΜΟΣ ΑΜΦΙΛΟΧΙΑΣ	6.543	6.334	12.877

ΔΗΜΟΣ ΑΝΑΚΤΟΡΙΟΥ	4.587	4.259	8.846
ΔΗΜΟΣ ΑΝΤΙΡΡΙΟΥ	1.172	1.203	2.375
ΔΗΜΟΣ ΑΠΟΔΟΤΙΑΣ	1.437	1.198	2.635
ΔΗΜΟΣ ΑΡΑΚΥΝΘΟΥ	3.276	3.172	6.448
ΔΗΜΟΣ ΑΣΤΑΚΟΥ	3.669	3.561	7.230
ΔΗΜΟΣ ΘΕΡΜΟΥ	4.758	4.546	9.304
ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΤΙΕΩΝ	3.595	3.571	7.166
ΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΣ ΠΟΛΗΣ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ	8.817	8.780	17.897
ΔΗΜΟΣ ΙΝΑΧΟΥ	3.169	2.999	6.168
ΔΗΜΟΣ ΚΕΚΡΟΠΙΑΣ	2.319	2.159	4.478
ΔΗΜΟΣ ΜΑΚΡΥΝΕΙΑΣ	2.614	2.621	5.235
ΔΗΜΟΣ ΜΕΔΕΩΝΟΣ	2.545	2.519	5.064
ΔΗΜΟΣ ΜΕΝΙΔΙΟΥ	1.237	1.212	2.449
ΔΗΜΟΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ	8.719	8.741	17.460
ΔΗΜΟΣ ΝΕΑΠΟΛΗΣ	2.523	2.490	5.013
ΔΗΜΟΣ ΟΙΝΙΑΔΩΝ	5.341	4.939	10.280
ΔΗΜΟΣ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΥ	1.000	858	1.858
ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΒΟΛΑΣ	2.280	2.192	4.472
ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΚΑΜΠΥΛΙΩΝ	1.444	1.276	2.720
ΔΗΜΟΣ ΠΛΑΤΑΝΟΥ	975	808	1.783
ΔΗΜΟΣ ΠΥΛΛΗΝΗΣ	1.024	986	2.010
ΔΗΜΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ	3.331	3.112	6.443
ΔΗΜΟΣ ΦΥΤΕΙΩΝ	1.392	1.342	2.734
ΔΗΜΟΣ ΧΑΛΚΕΙΑΣ	1.467	1.416	2.883
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΑΧΑΪΑΣ	162.425	161.369	323.794
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΕΙΡΑΣ	2.418	2.085	4.503
ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΟΥ	13.666	14.075	27.741
ΔΗΜΟΣ ΑΚΡΑΤΑΣ	3.533	3.338	6.871
ΔΗΜΟΣ ΑΡΟΑΝΙΑΣ	1.367	1.175	2.542
ΔΗΜΟΣ ΒΡΑΧΝΑΪΙΚΩΝ	2.553	2.496	5.049
ΔΗΜΟΣ ΔΙΑΚΟΠΤΟΥ	3.659	3.414	7.073
ΔΗΜΟΣ ΔΥΜΗΣ	5.574	5.381	10.955
ΔΗΜΟΣ ΕΡΙΝΕΟΥ	1.970	1.941	3.911
ΔΗΜΟΣ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ	4.565	4.044	8.609
ΔΗΜΟΣ ΛΑΡΙΣΣΟΥ	4.684	4.174	8.858
ΔΗΜΟΣ ΛΕΥΚΑΣΙΟΥ	2.031	1.845	3.876
ΔΗΜΟΣ ΜΕΣΣΑΤΙΔΟΣ	5.939	5.826	11.765

ΔΗΜΟΣ ΜΟΒΡΗΣ	2.706	2.426	5.132
ΔΗΜΟΣ ΠΑΪΩΝ	1.435	1.353	2.788
ΔΗΜΟΣ ΠΑΡΑΛΙΑΣ	4.264	4.370	8.634
ΔΗΜΟΣ ΠΑΤΡΕΩΝ	80.648	83.886	164.534
ΔΗΜΟΣ ΡΙΟΥ	6.669	6.622	13.291
ΔΗΜΟΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ	3.933	3.701	7.634
ΔΗΜΟΣ ΤΡΙΤΑΙΑΣ	2.886	2.591	5.477
ΔΗΜΟΣ ΦΑΡΡΩΝ	3.277	2.985	6.242
ΔΗΜΟΣ ΩΛΕΝΙΑΣ	3.914	2.991	6.905
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΛΕΟΝΤΙΟΥ	392	335	727
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΗΛΕΙΑΣ	97.542	94.798	192.340
ΔΗΜΟΣ ΑΛΙΦΕΙΡΑΣ	1.962	1.882	3.844
ΔΗΜΟΣ ΑΜΑΛΙΑΔΟΣ	16.442	15.574	32.016
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΑΒΙΔΑΣ	2.122	2.084	4.206
ΔΗΜΟΣ ΑΝΔΡΙΤΣΑΙΝΑΣ	1.145	1.013	2.158
ΔΗΜΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΟΛΥΜΠΙΑΣ	5.571	5.570	11.141
ΔΗΜΟΣ ΒΑΡΘΟΛΟΜΙΟΥ	2.746	2.599	5.345
ΔΗΜΟΣ ΒΟΥΠΡΑΣΙΑΣ	5.836	5.308	11.144
ΔΗΜΟΣ ΒΩΛΑΚΟΣ	1.866	1.944	3.810
ΔΗΜΟΣ ΓΑΣΤΟΥΝΗΣ	5.689	5.771	11.460
ΔΗΜΟΣ ΖΑΧΑΡΩΣ	5.983	5.858	11.841
ΔΗΜΟΣ ΙΑΡΔΑΝΟΥ	2.288	2.159	4.447
ΔΗΜΟΣ ΚΑΣΤΡΟΥ - ΚΥΛΛΗΝΗΣ	2.146	1.912	4.058
ΔΗΜΟΣ ΛΑΜΠΕΙΑΣ	728	644	1.372
ΔΗΜΟΣ ΛΑΣΙΩΝΟΣ	1.375	1.254	2.629
ΔΗΜΟΣ ΛΕΧΑΙΝΩΝ	3.135	3.169	6.304
ΔΗΜΟΣ ΠΗΝΕΙΑΣ	2.830	2.652	5.482
ΔΗΜΟΣ ΠΥΡΓΟΥ	17.694	17.987	35.681
ΔΗΜΟΣ ΣΚΙΛΛΟΥΝΤΟΣ	7.750	7.737	17.487
ΔΗΜΟΣ ΤΡΑΓΑΝΟΥ	1.673	1.683	3.356
ΔΗΜΟΣ ΦΙΓΑΛΕΙΑΣ	1.296	1.210	2.506
ΔΗΜΟΣ ΦΟΛΟΗΣ	2.593	2.414	5.007
ΔΗΜΟΣ ΩΛΕΝΗΣ	4.672	4.374	9.046

Κατάταξη Δήμων ανά πληθυσμό (Απογραφή 2001)

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας κατά την πληθυσμιακή απογραφή της ΕΣΥΕ έτους 1991 είχε συνολικό πληθυσμό 707.687 κατοίκους, δηλαδή το 6,9% του πληθυσμού της χώρας κατά την ίδια περίοδο. Ο ρυθμός μεταβολής του πληθυσμού κατά τη δεκαετία 1981-1991 ήταν για την περιφέρεια 8%, ενώ για τη χώρα 5,3%, δηλαδή αντιστράφηκε η σχέση της δημογραφικής αύξησης της περιφέρειας με την αντίστοιχη της χώρας που είχε διαπιστωθεί κατά την προηγούμενη δεκαετία 1971-1981 .

Με βάση απογραφικά στοιχεία της ΕΣΥΕ έτους 2001 ο πληθυσμός της περιφέρειας αυξήθηκε σε 742.419 κατοίκους με χαμηλότερο όμως ρυθμό από την προηγούμενη δεκαετία. Η αύξηση αφορά τους Νομούς Αχαΐας και Ηλείας, ενώ στην Αιτωλοακαρνανία διαπιστώθηκε μείωση.

Οι σχετικές μεταβολές στο επίπεδο των Νομών ήταν: στο Ν. Αιτωλοακαρνανίας μείωση στη δεκαετία 1971-1981 και μικρή αύξηση στη δεκαετία 1981-1991, με αποτέλεσμα να μην έχει ανακτηθεί ακόμα κατά το έτος 1991 ο πληθυσμός του 1971. Το έτος 2001 ο πληθυσμός του Νομού μειώθηκε σε απόλυτο μέγεθος στους 222.984 κατοίκους (ποσοστό μεταβολής -2,1% σε σχέση με το 1991).

Στο Ν. Αχαΐας διαπιστώθηκε αύξηση κατά τη δεκαετία 1971-1981 κατά πολύ μεγαλύτερη της περιφέρειας και της χώρας, λόγω του φαινομένου της αστικοποίησης της πόλης των Πατρών, σχετική δε μείωση της δημογραφικής μεγέθυνσης κατά την επόμενη δεκαετία 1981-1991, παραμένοντας όμως μεγαλύτερη από αυτή της περιφέρειας και της χώρας. Το 2001 ο πληθυσμός του Νομού αυξήθηκε σε 323.794 κατοίκους (ποσοστό μεταβολής 7,9% σε σχέση με το έτος 1991).

Τέλος δε για το Ν. Ηλείας διαπιστώθηκε μείωση κατά την περίοδο 1971-1981 και σημαντική ποσοστιαία αύξηση κατά την επόμενη δεκαετία, υψηλότερη της περιφέρειας και της χώρας.

Το έτος 2001 ο πληθυσμός του Νομού αυξήθηκε σημαντικά σε 192.340 κατοίκους (ποσοστό μεταβολής 7,2%, μεγαλύτερο του αντίστοιχου της χώρας).

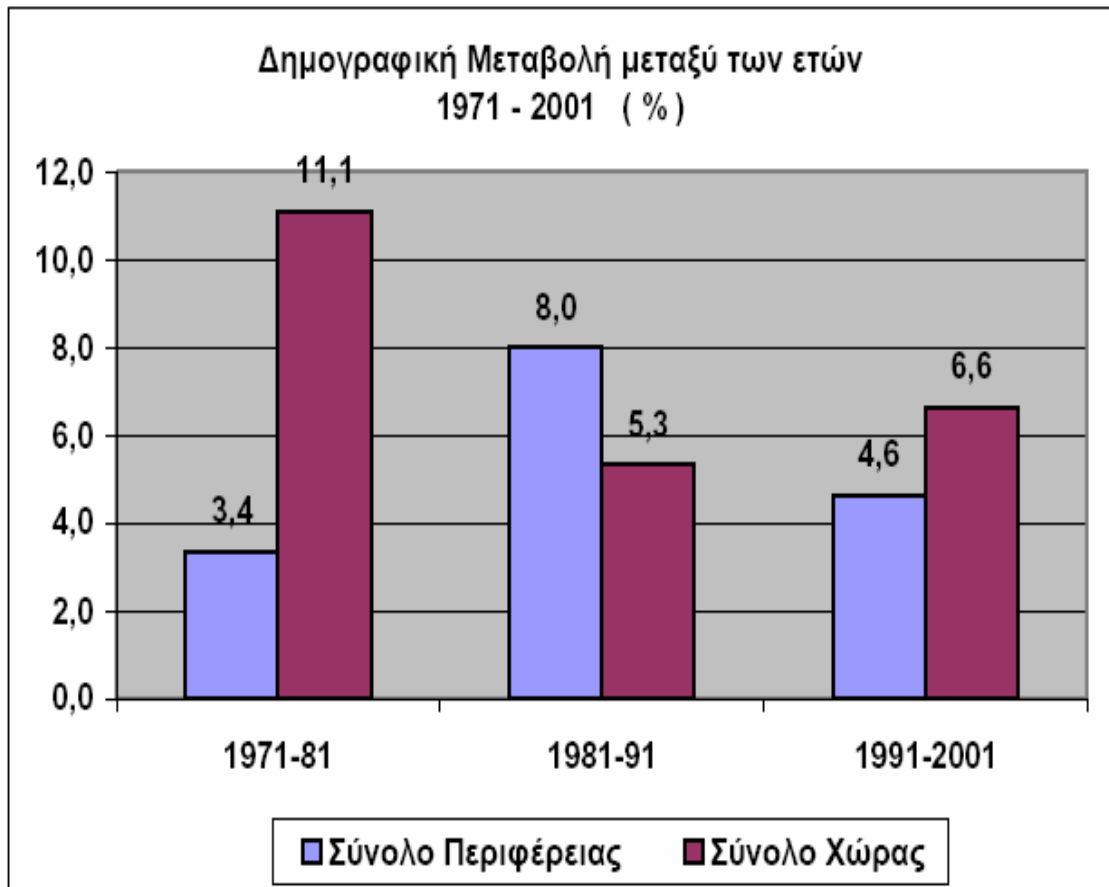
Οι μεταβολές πληθυσμού ως προς τα βασικά αστικά κέντρα 1ου και 2ου επιπέδου της περιφέρειας κατά τη δεκαετία 1981-1991 ήταν: δημογραφική αύξηση του Δήμου Πατρέων Ν. Αχαΐας με θετικό ρυθμό μεταβολής, μικρότερο όμως του αντίστοιχου της προηγούμενης δεκαετίας, αυξητικός ρυθμός μεταβολής πληθυσμού του Δήμου Αιγίου Ν. Αχαΐας, μικρότερος επίσης του αντίστοιχου της προηγούμενης δεκαετίας, αυξητικός ρυθμός μεταβολής πληθυσμού του Δήμου Μεσολογγίου Ν. Αιτωλοακαρνανίας, μεγαλύτερος του αντίστοιχου ρυθμού της προηγούμενης δεκαετίας που ήταν αρνητικός, θετικός ρυθμός μεταβολής ως προς το Αγρίνιο Ν. Αιτωλοακαρνανίας και μάλιστα μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο της προηγούμενης δεκαετίας, τέλος δε αυξητικός ρυθμός μεταβολής πληθυσμού του Δήμου Πύργου Νομού Ηλείας και μάλιστα αισθητά μεγαλύτερος εκείνου της προηγούμενης δεκαετίας.

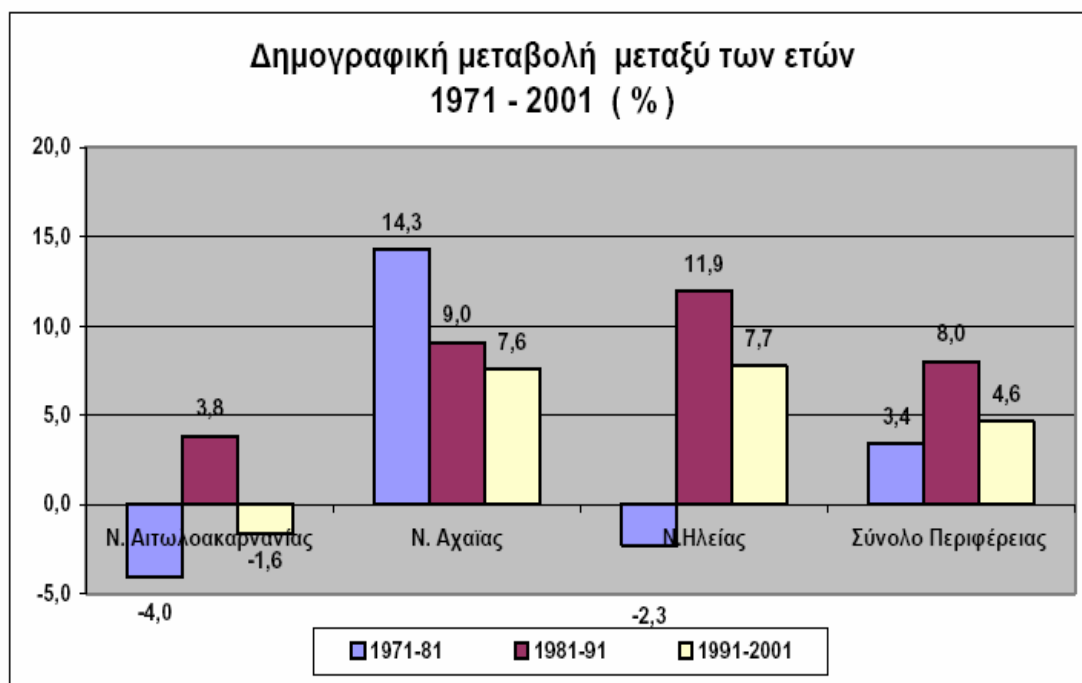
Κατά το έτος 2001 οι μεταβολές πληθυσμού στα αστικά κέντρα ήταν: δημογραφική αύξηση του Δήμου Πατρέων με ποσοστό μεταβολής 5,7%, μικρότερο του ποσοστού αύξησης του Νομού, οριακή αύξηση του Δήμου Αιγίου με αρνητικό ρυθμό μεταβολής -4,0%, ικανοποιητική αύξηση του Δήμου Μεσολογγίου με ποσοστό μεταβολής 4,4%, αύξηση του Δήμου Αγρινίου με ποσοστό 3,2%, τέλος δε αισθητή μείωση του Δήμου Πύργου με ποσοστό μεταβολής -8,9%.

Κατά το έτος 1991 στο σύνολο της περιφέρειας, στους 74 οικισμούς που αποτελούν έδρες ΟΤΑ συγκεντρώνεται το 56,4% του πληθυσμού της περιφέρειας, ενώ το υπόλοιπο 43,6% διασπείρεται στους υπόλοιπους 1412 οικισμούς. Η εικόνα αυτή οδηγεί στη διαπίστωση μιας μεγάλης διασποράς πληθυσμού στο σύνολο της

περιφέρειας με ύπαρξη πολλών οικισμών με μικρή πληθυσμιακή βάση, ενώ τα αστικά κέντρα της περιφέρειας

συγκεντρώνουν ισχυρή βάση πληθυσμού στο πλαίσιο της τάσης αστικοποίησης των μεσαίων αστικών κέντρων της χώρας. Ειδικότερα η πόλη των Πατρών κατά το έτος 1991 έχει πληθυσμό 152.570 κατοίκους, τα αστικά κέντρα του Αργινίου, του Αιγίου και του Πύργου διαθέτουν πληθυσμό άνω των 20.000 κατοίκων, τέλος δε τα αστικά κέντρα του Μεσολογγίου, της Ναυπάκτου (3ου επιπέδου) και της Αμαλιάδας (3ου επιπέδου) διαθέτουν πληθυσμό μεταξύ 10.000 και 20.000 κατοίκων.

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του νομού Αχαΐας είναι θετικός και ξεπερνά αυτόν της χώρας και στις τρεις εξεταζόμενες δεκαετίες, κρίνεται δε ιδιαίτερα ικανοποιητικός.

Αντιθέτως οι νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας κατά τη δεκαετία 1971-1981 παρουσίασαν πληθυσμιακή μείωση, η οποία ανετράπη κατά τη δεκαετία 1981-1991. Για την τελευταία δεκαετία 1991-2001, ο Νομός Ηλείας παρουσίασε επίσης αύξηση πληθυσμού, σε αντίθεση με το νομό Αιτωλοακαρνανίας που εμφάνισε εκ νέου μείωση του πληθυσμού του. Διαχρονικά κατά την τριακονταετία ο Νομός Αιτωλοακαρνανίας παρουσίασε συρρίκνωση του πληθυσμού του κατά 2%, ποσοστό πολύ αρνητικό αν ληφθεί υπόψη η αύξηση του πληθυσμού του Νομού Ηλείας κατά 17% και κατά 34 % του Νομού Αχαΐας (μεγαλύτερο κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες του Μ.Ο. της χώρας).

Ως προς τη διάρθρωση του πληθυσμού σε ζώνες με ομοιογενή γεωγραφικά χαρακτηριστικά (ορεινές, ημιορεινές, πεδινές) κατά το έτος 1991 διαπιστώνεται ότι το 12,96% του πληθυσμού κατοικεί σε ορεινές ζώνες, το 15,5% σε ημιορεινές και το 71,6% σε πεδινές. Λαμβάνοντας υπόψη τις μεταβολές σε σχέση με την προηγούμενη δεκαετία διαπιστώνεται ότι κατά την εικοσαετία 1971-1991 υπήρξε μείωση του πληθυσμού που κατοικεί στις ορεινές και ημιορεινές ζώνες, ενώ αντίθετα στις πεδινές ζώνες αυξήθηκε ο πληθυσμός και με ρυθμό πολύ μεγαλύτερο εκείνου της περιφέρειας, δηλαδή υπήρξαν μετακινήσεις πληθυσμού από τις ορεινές κυρίως ζώνες προς τις πεδινές και τις παράκτιες.

Αντίστοιχα ως προς την κατανομή του πληθυσμού σε αστικά, ημιαστικά και αγροτικά κέντρα κατά το έτος 1991 στο επίπεδο της περιφέρειας ο αστικός πληθυσμός αποτελεί το 45,1% του συνόλου, ο ημιαστικός το 11,4% του συνόλου και ο αγροτικός το 43,5% του συνόλου. Τα ποσοστά κατά την ίδια περίοδο είναι 58,8%, 12,8% και 28,4% αντίστοιχα σε επίπεδο χώρας. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι παρ' ότι η περιφέρεια περιέχει το 3ο αστικό κέντρο της χώρας, εν τούτοις ο βαθμός αστικοποίησής της παραμένει χαμηλός, λόγω της σχετικά υψηλής συμμετοχής του πρωτογενή τομέα στο αναπτυξιακό προϊόν. Το μεγαλύτερο ποσοστό αστικού πληθυσμού κατέχει ο Νομός Αχαΐας (66%), μεγαλύτερο της περιφέρειας και της χώρας, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό αγροτικού πληθυσμού ο Νομός Ηλείας (33%), μεγαλύτερο της περιφέρειας και της χώρας.

Από άποψη συνθετικής αξιολόγησης των δημογραφικών εξελίξεων και τάσεων διαπιστώνεται ότι η περιφέρεια έχει καταγράψει θετικές προοπτικές σε σχέση με τη χώρα. Παρουσιάζει όμως διαφοροποιήσεις στο εσωτερικό της (π.χ. η Αιτωλοακαρνανία παρουσίασε μικρή σχετικά αύξηση μεγεθών), έντονη τάση αστικοποίησης κυρίως προς τα μικρότερα αστικά κέντρα, λόγω κορεσμού και υποβάθμισης των μεγαλύτερων και προβληματική πληθυσμιακή βάση μεγάλου αριθμού οικισμών που υποδηλώνει αποδυνάμωση της υπαίθρου και μείωση πληθυσμού στις ορεινές περιοχές με κάθοδο προς τα παράκτια μέτωπα και τις πεδιάδες. Με βάση τα προσωρινά απογραφικά στοιχεία της ΕΣΥΕ κατά το έτος 2001 οι βασικές αυτές εκτιμήσεις δεν διαφοροποιούνται ουσιαστικά.

Οι παραπάνω δημογραφικές εξελίξεις θεωρούμενες από τη σκοπιά της τουριστικής ανάπτυξης, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι διαμορφώνονται βιώσιμα πληθυσμιακά μεγέθη στα παράκτια μέτωπα της περιφέρειας, γεγονός που ενθαρρύνει τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων και των οικισμών και τη βελτίωση του αστικού εξοπλισμού, ως στοιχεία προσέλκυσης τουριστών, επιβάλλει όμως την εξυγίανση των ήδη αναπτυγμένων τουριστικά περιοχών στα παράλια μέτωπα. Επιπρόσθετα συνάγεται το συμπέρασμα ότι είναι επιθυμητό να υποστηριχθούν οι ορεινές περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος για λόγους ενδοπεριφερειακής ισορροπίας και πολυκεντρικής ανάπτυξης, καθώς και δυνατοτήτων ανάδειξης του ορεινού φυσικού τοπίου του οποίου η φέρουσα ικανότητα προσφέρει πολλά περιθώρια ανάπτυξης και τουριστικής αξιοποίησης.

1.4 Οικονομία

1.4.1 Οικονομία

Δείκτες ευημερίας της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος

Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας περιλαμβάνει τους νομούς Αιτωλοακαρνανίας, Αχαΐας και Ηλείας. Παράγει το 5,7% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (4η μεγαλύτερη συμμετοχή) και διαθέτει (2001) ΑΕΠ κατά κεφαλή 3,39 εκατ. δρχ. χαμηλότερο κατά 840 χιλ. δρχ. από το μέσο όρο της χώρας, γεγονός που την τοποθετεί τελευταία (13η) στην κατάταξη των Περιφερειών της Χώρας ως προς το Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ.

	Έτος	Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας		Μέσος όρος χώρας	Κατάταξη σε σχέση με 13 περιφέρειες
ΑΕΠ κατά κεφαλή	2003	10,4	χιλ.ευρώ	13,9	13
Αποταμιευτικές καταθέσεις ανά κάτοικο	2002	4,90	χιλ.ευρώ	8,32	13
Δηλ. εισόδημα ανά φορολογούμενο	2003	10,7	χιλ.ευρώ	12,5	9
Φόρος εισοδ. ανά φορολογούμενο	2003	0,71	χιλ.ευρώ	1,08	9
Φυσική αύξηση πληθυσμού/ 1000 κατοίκους	2002	-0,49		-0,03	5
Μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης/ 1000 κατοίκους	2002	71		66	2
Μαθητές δημοτικού/ 1000 κατοίκους	2002	60		59	9
Ποσοστό ανεργίας	2004	12,3		10,5	4

Συμμετοχή στα συνολικά μεγέθη της χώρας					
ΑΕΠ	2003	4,9	%		7
Φορολογούμενοι	2003	5,6	%		4
Δηλωθέν στην εφορία εισόδημα	2003	4,8	%		4
Φόρος εισοδήματος φ.π.	2003	3,7	%		4
Αποταμιευτικές καταθέσεις	2003	3,9	%		7

Με έδρα την Πάτρα, η Περιφέρεια συγκεντρώνει ποσοστό 6,8% του πληθυσμού και παράγει 4,9% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος της χώρας. Μεταξύ των απογραφών 1991 και 2001 ο πληθυσμός της αυξήθηκε 4.6%, αύξηση χαμηλότερη από του συνόλου της χώρας (6,9%).

Στους κατοίκους της αντιστοιχεί μόνο 58% του μέσου κατά κεφαλή προϊόντος της ΕΕ (με σύνολο Ελλάδας 69% το 2001 έχει, μαζί με την Ήπειρο, τη χαμηλότερη αναλογία). Στην περιφέρεια αναλογεί 5,7% των φορολογουμένων (+4,4% το 2000), 4,7% του δηλωθέντος εισοδήματος της χώρας (+5,6%) και 3,6% του φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων (μείωση 0,5%).

Στην Περιφέρεια παράγεται ποσοστό 11% της αγροτικής παραγωγής της χώρας, 4% της μεταποιητικής παραγωγής και 5% των υπηρεσιών. Στις επιχειρήσεις που έχουν την έδρα τους στην περιοχή αναλογεί το 1,8% του κύκλου εργασιών των μεταποιητικών και κατασκευαστικών μονάδων της χώρας και 3,2% των εμπορικών. Της αναλογεί 9,5% των καλλιεργούμενων εκτάσεων στη χώρα. Είναι 2η (μετά την Κεντρική Μακεδονία) παραγωγός καπνού με 23% της συνολικής παραγωγής, η 3η παραγωγός εσπεριδοειδών (17% της συνολικής), τομάτας (17%), ελαιολάδου (12%) και τυριού (12%).

1.4.2 Ενδεικτικά Στοιχεία Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ)

Ο μέσος ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (10,7 %) κατά την περίοδο 1990 – 2001 (Επόμενος Πίνακας: Π1) ήταν μικρότερος από εκείνον της χώρας (12 %) . Κατά τη δωδεκαετία 1990 – 2001 το Συνολικό ΑΕΠ της Περιφέρειας τριπλασιάστηκε (αύξηση κατά 201%) διαμορφούμενο σε 2,3τρис. Δρχ. και αντιπροσώπευε ποσοστό 5,3% του Συνολικού ΑΕΠ της χώρας, το οποίο κατά το διάστημα 1990 – 2001 εμφάνισε μεγαλύτερη κατά 37 ποσοστιαίες μονάδες αύξηση από τη Περιφέρεια Δ. Ελλάδας (ποσοστό 238%) .

Το Κατά Κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας (Επόμενος Πίνακας : Π2) εμφάνισε επίσης αξιόλογη αύξηση μεταξύ 1990 και 2001 (κατά 185%), η οποία όμως υπολείπονταν σημαντικά από την αντίστοιχη του Συνόλου της Χώρας (Μέση ετήσια μεταβολή 10,2% , έναντι 11,1% της Χώρας). Η διαφορά αυτή αντιπροσωπεύει το 2001 ποσό δρχ. 890χιλ., κατά κεφαλή και τεκμηριώνει τους βραδύτερους ρυθμούς βελτίωσης των οικονομικών μεγεθών της Περιφέρειας από το μέσο όρο της χώρας και την υστέρησή της σε σχέση με αυτό (ΑΕΠ Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας : ποσοστό 78 % του Μ.Ο. της χώρας κατά το 2001 και 86% αντίστοιχα κατά το 1990).

Πίνακας Π1 : Εξέλιξη του συνολικού ΑΕΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με το σύνολο Χώρας κατά το διάστημα 1990 - 2001													
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Μέση ετήσια μεταβολή
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν (φυσικό έργο ως π. όρι) Περιφέρειας	78.1.241	967.450	1.097.126	1.159.910	1.338.472	1.536.621	1.689.575	1.878.097	2.044.777	2.017.428	2.189.807	2.352.535	
Δείκτης (έτος βάσης 1990)	100	124	140	148	171	197	216	240	262	258	280	301	
% μεταβολή		23,8	13,4	5,7	15,4	14,8	9,9	11,2	8,9	-1,3	8,5	7,4	10,7
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν (φυσικό έργο ως π. όρι) Χώρα	13.143.098	16.230.501	18.677.994	21.106.205	23.983.599	27.235.207	29.935.106	33.021.803	35.910.598	38.147.200	41.406.700	44.483.700	
Δείκτης (έτος βάσης 1990)	100	123	142	161	182	207	228	251	273	290	315	338	
% μεταβολή		23,5	15,1	13,0	13,6	13,6	9,9	10,3	8,7	6,2	8,5	7,4	12
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν % μ.ο. χώρας	5,9	6,0	5,9	5,5	5,6	5,6	5,6	5,7	5,7	5,3	5,3	5,3	5,6

Πίνακας Π2 : Εξέλιξη του κατά κεφαλή ΑΕΠ της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας σε σχέση με το σύνολο Χώρας κατά το διάστημα 1990 - 2001													
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	Μέση ετήσια μεταβολή
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν κατά κεφαλή (φυσ.) Περιφέρειας	1.113.729	1.229.557	1.538.860	1.608.669	1.843.204	2.105.926	2.304.963	2.560.144	2.769.856	2.727.455	2.959.352	3.177.594	
Δείκτης (έτος βάσης 1990)	100	110	138	144	165	189	207	230	249	245	266	285	
% μεταβολή		10,4	25,2	4,5	14,6	14,3	9,5	11,1	8,2	-1,5	8,5	7,4	10,2
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν κατά κεφαλή (φυσ.) Χώρα	1.293.537	1.583.875	1.818.089	2.036.303	2.300.304	2.605.237	2.857.524	3.153.092	3.411.112	3.619.936	3.886.515	4.066.299	
Δείκτης	100	122	141	157	178	201	221	244	264	280	299	314	
% μεταβολή		22,4	14,8	12,0	13,0	13,3	9,7	10,3	8,2	6,1	6,8	5,2	11,1
Ακαθ. Εγχ. Προϊόν κατά κεφαλή % μ.ο. χώρας	86,0	86,0	85,0	79,0	80,0	81,0	81,0	81,0	81,0	75,0	77,0	78,0	80,4

1.5 Κοινωνία

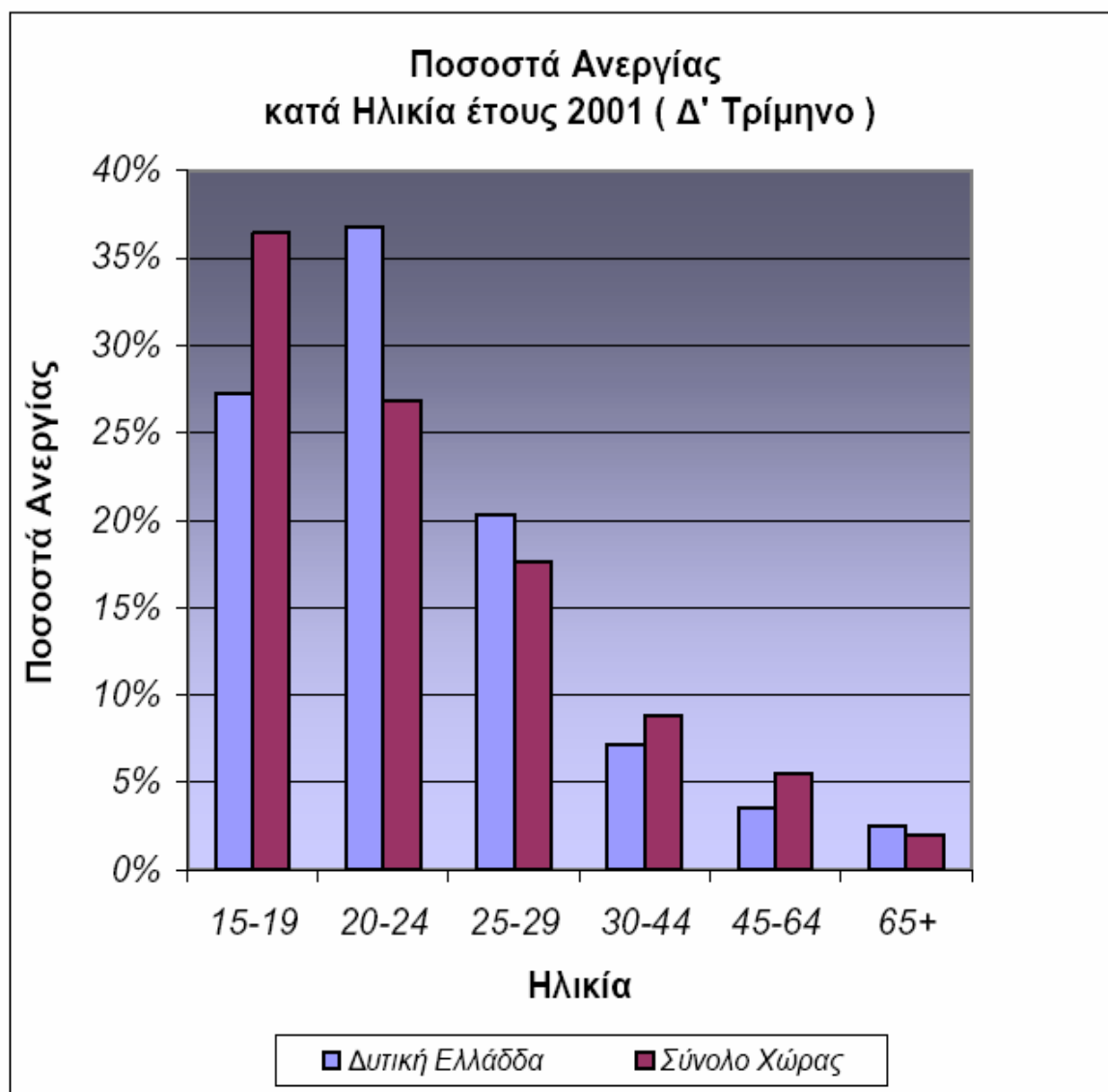
Δημογραφικά στοιχεία Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος (2001)

Ο πληθυσμός της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανέρχεται σε 742.419 κατοίκους (ΕΣΥΕ απογραφή 2001). Είναι η τέταρτη σε πληθυσμό Περιφέρεια της Ελλάδος, συγκεντρώνοντας το 7% του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται η εξέλιξη του πληθυσμού της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ανά Νομό καθώς και ο ετήσιος μέσος ρυθμός μεταβολής κατά την 30ετία 1971-2001 σε σχέση με το σύνολο της Χώρας.

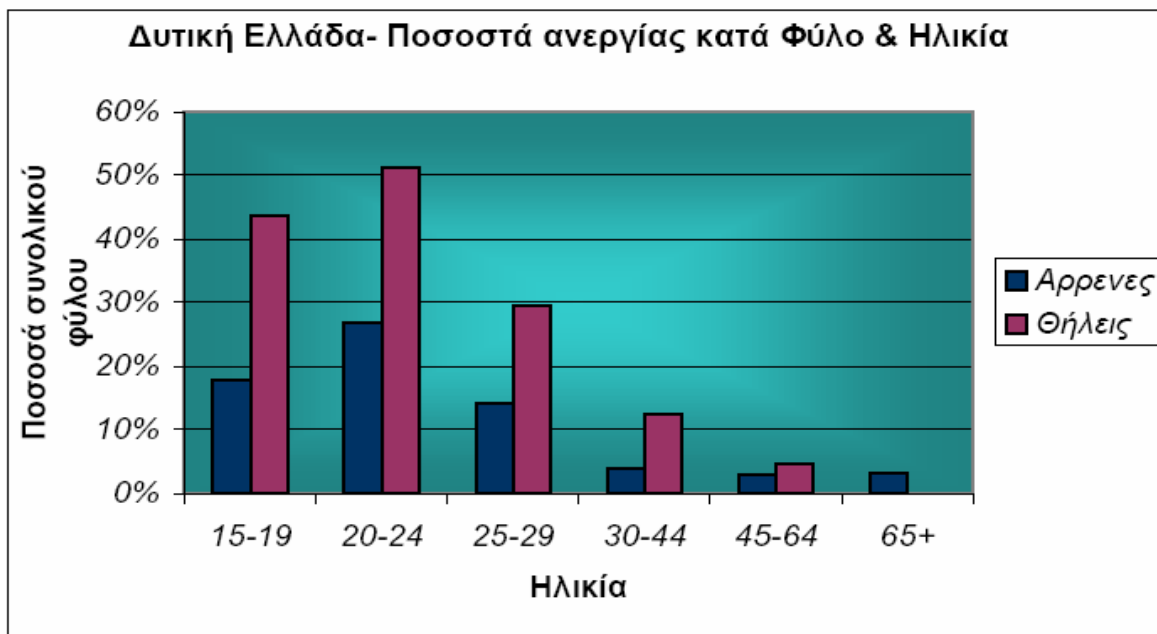
Ενδεικτικά Στοιχεία Απασχόλησης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος (2001)

Κατά το 2001 η εικόνα διασποράς της ανεργίας στις διάφορες κατηγορίες ηλικιών εμφανίζει διακυμάνσεις κατά τη σύγκριση της περιφέρειας με το σύνολο της χώρας όπως προκύπτει από το ακόλουθο διάγραμμα:

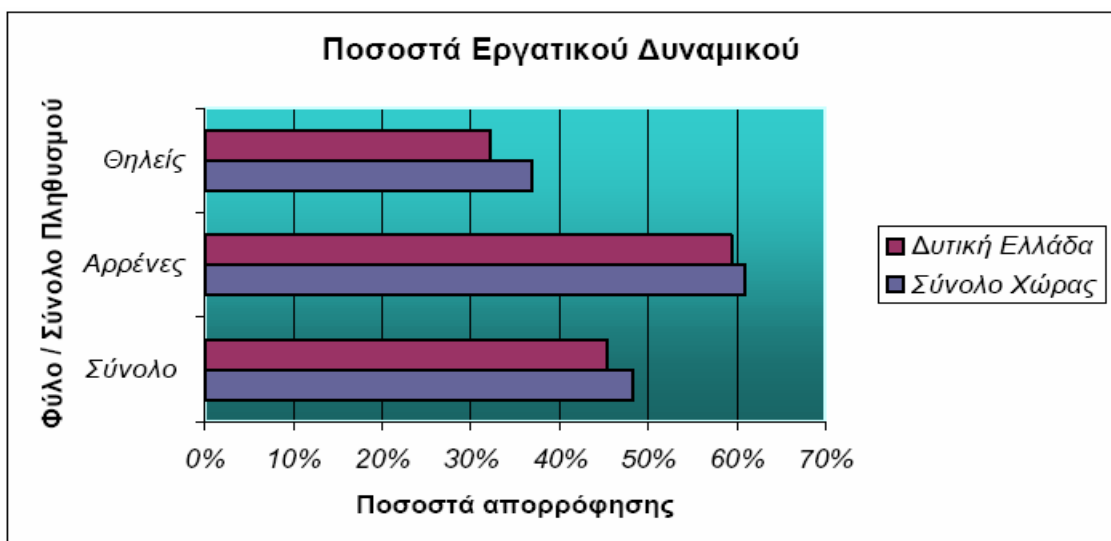

Ενώ λοιπόν η έλλειψη εργασίας στις πρώτες ηλικίες των 15-19 είναι εμφανώς μεγαλύτερη στο σύνολο της χώρας (36%) σε σχέση με τη Δυτική Ελλάδα (27%), η κατάσταση στην επόμενη κατηγορία ηλικιών αντιστρέφεται αφού η περιφέρεια αντιμετωπίζει τα μεγαλύτερα προβλήματα απορρόφησης του εργατικού δυναμικού κυρίως στις ηλικίες 20-24 (37%) και με μικρότερη ένταση στην επόμενη κατηγορία ηλικιών 25-29 (20%).

Πιο συγκεκριμένα, όπως προκύπτει και από το παρακάτω διάγραμμα, σε επίπεδο περιφέρειας τα ποσοστά ανεργίας παραμένουν σε διψήφιο νούμερο και για τα δύο φύλα μέχρι την ηλικία των 29 ετών, με συγκριτικά μεγαλύτερη ανεργία να παρατηρείται μεταξύ των ηλικιών 20-24. Αξιοσημείωτο είναι ακόμα το γεγονός ότι στις ηλικίες 15-19, οι γυναίκες άνεργοι είναι υπερδιπλάσιες σχεδόν από τους άνδρες.

Τα ποσοστά ανεργίας κατά φύλο στη Δυτική Ελλάδα συμπίπτουν με αυτά του συνόλου της χώρας. Η παραπάνω συγκριτική κατάσταση ανεργίας ανδρών – γυναικών παρουσιάζεται κατά προσέγγιση και σε επίπεδο χώρας, με τη διαφορά όμως ότι οι ηλικίες που εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας είναι ανάμεσα στα 15-19 όπως φαίνεται και από το διάγραμμα που ακολουθεί.

Τόσο στην περιφέρεια, όσο και στο σύνολο της χώρας, η ποσοστιαία αναλογία του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού άνω των 15 ετών, όπως φαίνεται στο παραπάνω διάγραμμα ανήλθε κατά το 2001 σε ποσοστό 45% και 48% αντίστοιχα. Στη κατά φύλο σύνθεση, οι άνδρες που είναι ενεργοί στην παραγωγική διαδικασία, στο σύνολο της Δυτικής Ελλάδος αποτελούν περίπου το 60%, ενώ οι γυναίκες υπολείπονται σημαντικά, με τη συμμετοχή τους να περιορίζεται στο 32% στη Δυτική Ελλάδα και στο 37% σε ολόκληρη τη χώρα.

Σύμφωνα πάντως με την Eurostat το εργατικό δυναμικό της περιφέρειας προβλέπεται να αυξηθεί κατά 6,4% την περίοδο 2000-2010, αύξηση αρκετά υψηλότερη από την προβλεπόμενη για την Ελλάδα ως σύνολο (4,3%).

1.6 Περιβάλλον

Στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υπάρχει σημαντικός αριθμός περιβαλλοντικά ευαίσθητων και προστατευόμενων περιοχών με υψηλή οικολογική και αισθητική αξία, γεγονός που την καθιστά προνομιούχο από την άποψη του φυσικού περιβάλλοντος.

Φιλοξενεί πολλά, σημαντικά και ποικίλα ευαίσθητα οικοσυστήματα τα οποία αφορούν σε δύο βασικά κατηγορίες: υγροτόπους και ορεινούς σχηματισμούς. Αξιόλογα επίσης οικοσυστήματα αποτελούν οι παραλιακές ζώνες που περιλαμβάνουν αμμοθινικά οικοσυστήματα. Χαρακτηριστικό είναι ότι από τους έντεκα υγροβιότοπους διεθνούς σημασίας της χώρας που έχουν ενταχθεί στη συνθήκη Ramsar, οι τρεις ανήκουν στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας. Επιπλέον στην περιφέρεια ανήκουν προστατευόμενα αισθητικά δάση και μνημεία της φύσης, καθώς και σημαντικά τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

Οι κυριότεροι υγρότοποι είναι το σύμπλεγμα των λιμνοθαλασσών Μεσολογίου –εκβολών Αχελώου και το σύμπλεγμα λιμνοθάλασσας Καλογριάς, έλους Λάμιας και λιμνοθάλασσας Κοτυχίου.

Οι κυριότεροι φυσικοί ορεινοί σχηματισμοί με πυκνή και ποικίλη βλάστηση με σπάνια είδη (μαύρη πεύκη, κουκουναριά) και σπάνια είδη πανίδας βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της Αχαΐας (όρος Χελμός, όρη Μάρμπας και Κλώκος, φαράγγι Σελινούντας, φαράγγι Βουραϊκού), το όρος Παναχαϊκό και το όρος Ερύμανθος.

Τα παράκτια αμμοθινικά οικοσυστήματα και οι αξιόλογες δυτικές παραλιακές ζώνες των νομών Αχαΐας και Ηλείας αποτελούν περιοχές ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta*.

Ειδικότερα:

Τα δάση καταλαμβάνουν το 52% της συνολικής έκτασης της περιφέρειας εκ των οποίων το 61% ανήκει στην Αιτωλοακαρνανία, το 52% στην Αχαΐα και το 36% στην Ηλεία. Το μεγαλύτερο ποσοστό των δασικών εκτάσεων αποτελείται από αείφυλλα – σκληρόφυλλα φυτικά είδη (δρυς, ελάτη, χαλέπιος πεύκη, κουκουναριά και μαύρη πεύκη, οξυά, καστανιά), στις παραποτάμιες δε ζώνες σε μικρό ποσοστό συμμετοχής υπάρχουν και πλάτανοι.

Ως περιοχές προστατευόμενες από τη Διεθνή Σύμβαση Ramsar έχουν καθοριστεί ο Αμβρακικός Κόλπος, η λιμνοθάλασσα του Μεσολογίου και η λίμνη Κοτύχι, με μεγάλη οικολογική αξία, τόσο για τους τύπους των οικοτόπων, όσο και για την ποικιλότητα υ964 της χλωρίδας και της πανίδας.

Μνημεία της Φύσης βάσει της ελληνικής νομοθεσίας των οποίων η διατήρηση κρίθηκε αναγκαία είναι επτά (7) και συγκεκριμένα ο αρχαίος Πλάτανος του Παιουανία κοντά στην παραλία του Αιγίου, η Πηγή Δώδεκα Βρύσες κοντά στο

πλατάνι του Παισανία, το κλήμα του Παισανία κοντά στα Καλάβρυτα στην αυλή της εκκλησίας του Αγ. Νικολάου του οικισμού Παγκράτι, ο δρυς της Καλαμιάς στη θέση «Πέντε Δέντρα» στον οικισμό Καλαμιά Αιγίου, ο Πλάτανος της Πλατανιώτισσας με κούφιο κορμό όπου υπάρχει μικρή παλιά εκκλησία στον οικισμό Πλατανιώτισσα Καλαβρύτων, το δάσος φράξος του Λεσινιού κατάλοιπο ελαχαρούς δάσους με πλούσια χλωρίδα και πανίδα κοντά στον οικισμό Λεσίμι Μεσολογγίου, ο Πλάτανος της Αγίας Λαύρας συνδεδεμένος με την Ελληνική Επανάσταση του 1821 στην αυλή της μονής της Αγίας Λαύρας δυτικά της πόλης των Καλαβρύτων.

Προστατευόμενα Τοπία στην περιοχή μελέτης είναι τα αισθητικά δάση που έχουν καθοριστεί από το ΥΠ Γεωργίας εκ των οποίων δύο υπάγονται στην Αχαΐα και συγκεκριμένα το Αισθητικό Δάσος Πανεπιστημιούπολης Πατρών και το Αισθητικό Δάσος Εθνικής Ανεξαρτησίας στα Καλάβρυτα το οποίο περιλαμβάνει τα μοναστήρια τα Αγίας Λαύρας και Μεγάλου Σπηλαίου.

Επίσης έχουν καθοριστεί τριάντα τρεις περιοχές (33) υδροτόπων – βιοτόπων(*), υποψήφιες για ένταξη στο πανευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Φύση 2000. Οι περιοχές αυτές αφορούν εννέα συνολικά τύπους οικοτόπων και συγκεκριμένα:

Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση, δάση ορεινών κωνοφόρων με μαύρη πεύκη, μεσογειακά εποχικά τέλματα, λιμνοθάλασσες, λόχμες των παραλίων με άρκευθους, δασώδεις φυτο -κοινότητες, ασβεστούχοι βάλτοι, ψευδοστέππα με αγροστώδη και μονοετή φυτά, αλατούχες στέππες.

Τα τελευταία χρόνια η συνολική έκταση των υδροβιοτόπων οι οποίοι βρίσκονται στην περιοχή λόγω των ορογραφικών και κλιματικών χαρακτηριστικών και βρίσκονται στον άξονα μετανάστευσης της ορνιθοπανίδας, έχει μειωθεί για λόγους υπερβολικής χρήσης νερού, επέκτασης των γεωργικών καλλιεργειών, οικιστικής ανάπτυξης, αντιμετώπισης των πλημμυρικών φαινομένων, κ.ά., με αποτέλεσμα την άσκηση πιέσεων κυρίως στην πανίδα.

Αντίστοιχα τα ορεινά οικοσυστήματα δέχονται περιβαλλοντικές πιέσεις που οφείλονται στη βόσκηση, στο κυνήγι, στην ξύλευση και στην τουριστική δραστηριότητα.

Τέλος τα παράκτια αμμοθινικά οικοσυστήματα έχουν επίσης μειωθεί λόγω τουτουρισμού και της αυθαίρετης δόμησης.

Οι περιοχές στις οποίες διαπιστώνονται κίνδυνοι για το περιβάλλον είναι:

Οι περιοχές ανατολικών ακτών Αμβρακικού (Ανοιξιάτικο, Μενίδι), όπου παρατηρούνται συγκρουόμενες χρήσεις οικιστικής ανάπτυξης, παραθερισμού – τουρισμού και σημαντικές ιχθυοκαλλιέργειες. Επίσης η περιοχή δυτικών ακτών Αμβρακικού (μεταξύ Ακτίου και Βόνιτσας), όπου παρατηρούνται συγκρουόμενες χρήσεις αεροδρομίου, οικιστικής ανάπτυξης, παραθερισμού – τουρισμού ιχθυοκαλλιέργειών και εξορύξεων.

*Οι παραπάνω υποψήφιες περιοχές είναι: Παράκτια θαλάσσια ζώνη από Καλογριά έως Κυλλήνη, Σπήλαιο Κάστρων, Όρος Ερύμανθος, Όρος Παναχαϊκό, Αλυκή Αιγίου, Όρη Μπάρμπας και Κλώκος φαράγγι Σελινούντα, Αισθητικό Δάσος Καλαβρύτων, Φαράγγι Βουραϊκού, Όρος Χελμός και ύδατα Στυγός, Λιμνοθάλασσα Καλογριάς – Δάσος Στροφυλιάς – Έλος Λαμίας, Θίνες Κυπαρισσίας, Θαλάσσια περιοχή Κόλπου Κυπαρισσίας, Λιμνοθάλασσα Κοτύχι, Θίνες και παραλιακό δάσος Ζαχάρω – Λίμνη Καϊάφα, Ολύμπια, Εκβολές Δέλτα Πηνειού, Οροπέδιο Φολόης, Εκβολές Δέλτα Αλφειού, Τεχνητή Λίμνη Κρεμαστών, Όρος Αράκυνθος και Στενά Κλεισούρας, Λίμνες Τριχωνίδα και Λυσιμαχία, Λίμνη Οζερός, Λίμνη Αμβρακία, Λίμνες Βουλκαρία και Σαλίτη, Όρος Βαράσοβα, Όρος Παναιτωλικό, Όρη Ακάρνικα,

Λιμνοθάλασσες Μεσολογγίου, Δέλτα Αχελώου – Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου – Αιτωλικού και εκβολές Εύηνου, Λιμνοθάλασσες Στενού Λευκάδας (Παλιώνης – Αβλίμων) και Αλυκές Λευκάδας, Εσωτερικό Αρχιπέλαγος Ιονίου, Αμβρακικός Κόλπος – Δέλτα Λούρου και Άραχθου ευρύτερη περιοχή.

Αντίστοιχα δυσμενείς αλλαγές και επιπτώσεις στο περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους προκαλούνται στις περιοχές άναρχης ανάπτυξης που εντοπίζονται κυρίως στα παράκτια μέτωπα, λόγω πιέσεων αυθαίρετης δόμησης Β κατοικίας – τουρισμού.

Περιοχές με συγκρούσεις χρήσεων γης κυρίως δε σε βάρος γεωργικής γης υψηλής παραγωγικότητας και ευαίσθητων περιβαλλοντικά περιοχών είναι: η ευρύτερη περιοχή του Αγρινίου, οι δυτικές ακτές του Μεσολογγίου, Γαλατά, Βασιλικής, οι ακτές Αντιρρίου – Ναυπάκτου, η παραλιακή ζώνη Ακράτας – Διακοφτού – Αιγίου, η ευρύτερη περιοχή Καλαβρύτων, η παραλιακή ζώνη Ψαθόπυργου – Ρίου – Πατρών – Κάτω Αχαΐας, και οι νότιες ακτές της Ηλείας.

Επισημαίνεται ότι αναμένονται σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον με μεσομακροπρόθεσμες μεταβολές χρήσεων γης από τα προγραμματισμένα μεγάλα έργα τα οποία θα ασκήσουν σημαντικές επιρροές στην αναπτυξιακή διαδικασία της περιφέρειας, είναι δε αναγκαίο να προβλεφθούν κατάλληλες ρυθμίσεις για τη βιώσιμη ενσωμάτωσή τους στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον.

Σημαντικές πηγές ρύπανσης διαπιστώνονται και στον τομέα της περιβαλλοντικής υποδομής από τις ελλείψεις υποδομών και δικτύων, ειδικότερα δε:

Αναφορικά με τη διαχείριση των αστικών λυμάτων τα υπάρχοντα αποχετευτικά δίκτυα δεν εξυπηρετούν πλήρως τον πληθυσμό, ενώ υπάρχουν ή κατασκευάζονται και ορισμένες σύγχρονες μονάδες επεξεργασίας. Η διάθεση των αστικών λυμάτων στους υδάτινους αποδέκτες γίνεται σε ορισμένες περιπτώσεις χωρίς καμιά προηγούμενη επεξεργασία, ενώ δεν προβλέπεται ούτε στο μέλλον. Οι περισσότεροι οικισμοί της περιφέρειας άνω των 2.000 κατοίκων, παρά την Κοινοτική Οδηγία 91/271 για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων δεν βρίσκονται σύμφωνοι ούτε με την ελληνική, ούτε με την κοινοτική νομοθεσία. Οι ΟΤΑ που έχουν εναρμονιστεί ως προς τις υποδομές δικτύων και επεξεργασίας αστικών λυμάτων είναι η Πάτρα, το Αγρίνιο, το Αίγιο, ο Πύργος, η Αμαλιάδα, η Ναύπακτος, η Αρχαία Ολυμπία, τα Λουτρά Κυλλήνης, το Αιτωλικό, η Ακράτα, η Ζαχάρω.

Αναφορικά με τα αστικά στερεά απόβλητα – απορρίμματα η διάθεση τους στις περισσότερες περιπτώσεις γίνεται με απλή απόρριψη σε κάποιο καθορισμένο χώρο, ο οποίος συχνά δεν είναι καν περιφραγμένος (κοίτη ρεμάτων, ή ακτές, ή μέσα σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις). Πλην του Δήμου Πατρών ο οποίος διαθέτει ΧΥΤΑ, οι λοιποί χώροι δεν είναι οργανωμένοι και ο τρόπος διάθεσης των απορριμμάτων θεωρείται ανεξέλεγκτος.

Οι επιπτώσεις από την ανεξέλεγκτη διάθεση από υδρογεωλογική άποψη είναι η ρύπανση του εδάφους και των επιφανειακών υδάτων, κυρίως δε των υπόγειων υδάτων, λόγω των πετρωμάτων του υπεδάφους στις περιοχές των χωματερών τα οποία είναι υδατοπερατά έως ημιπερατά, ενώ σε λίγες περιπτώσεις είναι αδιαπέρατα. Η ανεξέλεγκτη διάθεση συνοδεύεται επίσης από αυτανάφλεξη που εγκυμονεί κινδύνους πυρκαγιάς, η δημιουργία οσμών και ανθυγιεινών καταστάσεων και η αισθητική υποβάθμιση.

Προβλήματα ρύπανσης δημιουργούνται επίσης από τις διάφορες παραγωγικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην περιοχή μελέτης μεταξύ

των οποίων συγκαταλέγονται η βιομηχανία, η γεωργία, η κτηνοτροφία και οι υδατοκαλλιέργειες.

1.7 Πολιτισμός

Πολιτιστικές – Κοινωνικές εκδηλώσεις

Λόγω του διϋισμού που απορρέει από τη διοικητική οριοθέτηση της περιφέρειας η οποία δεν αποτελεί μια παραδοσιακή ενότητα του ελληνικού χώρου, από την άποψη των κοινωνικών – πολιτιστικών δεσμών που χαρακτηρίζουν το βαθμό κοινωνικής συνοχής, η μεν Αιτωλοακαρνανία (Ρούμελη) διατηρεί παραδοσιακούς ιστορικούς δεσμούς και διασυνδέσεις με την Ήπειρο, ενώ η Αχαΐα και η Ηλεία με την υπόλοιπη Πελοπόννησο (Μωριάς). Οι υπάρχουσες διαφορές δεν αναιρούν βέβαια τους στενούς δεσμούς που ενώνουν όλες τις περιοχές της χώρας στη βάση των κοινών πολιτιστικών, κοινωνικών και θρησκευτικών παραδόσεων και του ενιαίου έθνους.

Στις περισσότερες πόλεις της περιφέρειας και σε ορισμένους οικισμούς παρατηρούνται ένα πλήθος δραστηριοτήτων και εκδηλώσεων που πηγάζουν από την παράδοση και την ιστορία του τόπου, ενώ ένα μεγάλο μέρος τους συνδέεται στενά με τη θρησκεία και τις θρησκευτικές παραδόσεις, καθώς και με τις παραδοσιακές απασχολήσεις (εκθέσεις αγροτικών προϊόντων, ζωοπανηγύρεις, κ.ά.).

Επίσης παρατηρούνται δραστηριότητες που απορρέουν από τη σύγχρονη ζωή με ισχυρό μορφωτικό και πολιτιστικό περιεχόμενο, όπως οργανώσεις συνεδρίων, αδελφοποιήσεις με ξένες πόλεις για ανταλλαγή εμπειριών και διοργάνωση κοινών εκδηλώσεων, κ.ά.

Η πόλη των Πατρών ειδικά παρουσιάζει μια πλούσια δραστηριότητα με συμμετοχή σε διεθνή, κοινοτικά ή εθνικά αναπτυξιακά και ερευνητικά προγράμματα με εστία τις νέες τεχνολογίες και εφαρμογές πληροφορικής, καθώς και την ανάπτυξη προγραμμάτων κοινωνικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα. Επίσης αποτελεί πόλο έλξης για τη διοργάνωση και φιλοξενία πολλών συνεδρίων, σεμιναρίων, κ.ά., συνιστά δε σημείο αναφοράς για τους οικισμούς ολόκληρης της περιοχής.

Ειδικότερα:

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ:

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις της Αιτωλοακαρνανίας σχετίζονται άμεσα με τις ηρωικές σελίδες της ιστορίας της. Στην πρωτεύουσα του νομού, το Μεσολόγγι, υπάρχει το μοναστήρι του Αϊ Συμίου που αποτέλεσε τόπο συνάντησης των αγωνιστών του Μεσολογγίου μετά την έξοδο. Σήμερα στον τόπο αυτό δυο φορές τον χρόνο (στις 2 Φεβρουαρίου και της Πεντηκοστής), γίνεται μεγάλο πανηγύρι με στοιχεία χριστιανικά, ιστορικά και λαϊκά. Οι πανηγυριστές πηγαίνουν εκεί έφιπποι ή πεζοί με παραδοσιακές στολές και γλεντούν επί ένα εικοσιτετράωρο – το Φεβρουάριο – και επί τρεις ημέρες της Πεντηκοστής, πάντοτε με τη συνοδεία παραδοσιακών οργάνων.

Η σπουδαιότερη όμως εκδήλωση στο Μεσολόγγι γίνεται κάθε χρόνο το βράδυ του Λαζάρου. Μετά από το μνημόσυνο στη Μητρόπολη, μια πομπή διασχίζει την πόλη έχοντας τον πίνακα της Εξόδου και φθάνει στο Ηρώο, όπου γίνεται η αναπαράσταση της Εξόδου και της ανατίναξης της πυριτιδαποθήκης από

τον γέροντα Καψάλη. Στο νεοσύστατο δήμο Οινιάδων – 25χμ μετά το Μεσολόγγι – πραγματοποιείται το Φεστιβάλ των Οινιάδων. Τέλος, στη Ναύπακτο στις αρχές Οκτωβρίου γίνονται εκδηλώσεις μνήμης για την περίφημη ναυμαχία του 1571.

ΑΧΑΪΑ:

Στο νομό Αχαΐας πραγματοποιούνται πλούσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανάμεσα όμως σε αυτές, ξεχωρίζει το Καρναβάλι της Πάτρας που αποτελεί ίσως το μεγαλύτερο πολιτιστικό γεγονός της Ελλάδας. Κάθε χρόνο συντελείται μια συνάντηση μύθου, φαντασίας, δημιουργίας και κεφιού, με χρώματα και νότες που παρασύρουν σε έντονους ρυθμούς τον κάθε επισκέπτη. Το Καρναβάλι έχει πλούσια ιστορία 170 περίπου χρόνων. Ξεκίνησε τα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση με τη μορφή χορού και διασκέδασης στα σπίτια των εμπόρων. Με το πέρασμα των χρόνων, η αρχική αυτή εκδήλωση συνεχώς εμπλουτιζόταν με άλλα στοιχεία (μασκαρέματα, χαρτοπόλεμος, μεταμφιεσμένοι πάνω σε άρματα) και το 1860 παρουσιάζονται τα πρώτα στοιχεία οργάνωσης του Καρναβαλιού.

Το Φεστιβάλ της Πάτρας έχει καταγραφεί πλέον ως ένας από τους σημαντικότερους πολιτιστικούς θεσμούς της χώρας μας. Από το 1986 το Φεστιβάλ έχει φιλοξενήσει τα σημαντικότερα ονόματα του Διεθνούς καλλιτεχνικού χώρου. Οι εκδηλώσεις πραγματοποιούνται τους μήνες Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο στο Αρχαίο Ωδείο, στα Κάστρα Πάτρας και Ρίου, στη Δημοτική Πινακοθήκη κ.α

Το περιεχόμενο των εκδηλώσεων είναι ποικίλο και μεταξύ άλλων περιλαμβάνει θεατρικές παραστάσεις αρχαίου δράματος, παραστάσεις σύγχρονου και παιδικού θεάτρου, χοροθέατρου, εκθέσεις ζωγραφικής και προβολή κινηματογραφικών έργων. Σημαντικές επίσης εκδηλώσεις λαμβάνουν χώρα και στο Αίγιο. Πρόκειται για τα Ελίκια που γίνονται κάθε καλοκαίρι στο τέλος Ιουνίου, διαρκούν μία εβδομάδα και περιλαμβάνουν έκθεση βιβλίου, χορευτικές παραστάσεις κ.α Ιδιαίτερη μνεία αξίζει να γίνει στην αναπαράσταση του όρκου των Αγωνιστών που γίνεται κάθε χρόνο στα Καλάβρυτα στις 21 Μαρτίου.

ΗΛΕΙΑ:

Στην κοιτίδα του πολιτισμού, την Ολυμπία διοργανώνονται κάθε καλοκαίρι κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο το Διεθνές Φεστιβάλ Αρχαίας Ολυμπίας. Οι παραστάσεις πραγματοποιούνται στο Θέατρο ΟΛΥΜΠΙΑ (χωρητικότητα 3.700 ατόμων), στο μικρό θέατρο ΔΡΟΥΒΑ (χωρητικότητα 1.000 ατόμων) και σε ειδικές περιπτώσεις στο Αρχαίο Στάδιο ή στον αίθριο χώρο του νέου μουσείου. Αποτελεί πόλο έλξης χιλιάδων επισκεπτών και φίλων της τέχνης. Περιλαμβάνει πολυάριθμες εκδηλώσεις πάνω στο τρίπτυχο θέατρο – μουσική – χορός και φιλοξενούνται μεγάλοι ερμηνευτές και εκπρόσωποι του χώρου.

Στο Νομό πραγματοποιείται το Φεστιβάλ Αρχαίας Ήλιδας που διαρκεί 5 έως 6 εβδομάδες μέσα στο καλοκαίρι και διοργανώνεται από την Εταιρεία Φίλων Αρχαίας Ήλιδας με τη συνεργασία του Δήμου Αμαλιάδας. Οι εκδηλώσεις γίνονται στο αρχαίο θέατρο Ήλιδας, στο κάστρο Χλεμούτσι, στον Βυζαντινό ναό Αγίας Σοφίας Ανδραβίδας και αλλού. Μία από τις σημαντικότερες εκδηλώσεις είναι και η Γιορτή της Σταφίδας στην Κρέστενα, που πραγματοποιείται κάθε καλοκαίρι την πρώτη εβδομάδα του Αυγούστου. Πρόκειται για μια αγροτοπολιτιστική εκδήλωση με σκοπό να προβάλλει το τοπικό προϊόν, την σταφίδα. Η εκδήλωση διαρκεί τρεις ημέρες και περιλαμβάνει προβολή χειροτεχνημάτων και πολλών εθίμων της περιοχής.

Στην Ανδραβίδα γίνεται η μοναδική για τον ελληνικό χώρο Ιππική Έκθεση που πραγματοποιείται για 65 συνεχόμενα χρόνια στις αρχές του φθινοπώρου. Ο

δήμος πλαισιώνει την παρακάτω έκθεση με πολιτιστικές εκδηλώσεις που διαρκούν περίπου ένα δεκαήμερο και περιλαμβάνουν παραστάσεις θεάτρου, παραδοσιακών χορευτικών συγκροτημάτων, μουσικές συναυλίες και εκθέσεις ζωγραφικής.

Πολιτιστικός Εξοπλισμός

Η υποδομή της περιφέρειας σε μουσεία, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες, κ.ά. είναι πλούσια και καταγράφεται ως εξής: στην Αρχαία Ολυμπία υπάρχει το Αρχαιολογικό Μουσείο με τους αρχαιολογικούς θησαυρούς της Ολυμπίας. Επίσης μουσεία και λοιπός πολιτιστικός εξοπλισμός υπάρχουν: στην Πάτρα – αρχαιολογικό μουσείο, μουσείο τύπου, μέγαρο λόγου και τέχνης, μουσείο λαϊκής τέχνης, ζωολογικό μουσείο και βιβλιοθήκη στη Μονή Κοιμήσεως Θεοτόκου -, στο Μεσολόγγι – μουσείο Τρικούπη και πινακοθήκη -, στο Αγρίνιο – αρχαιολογικό μουσείο και Παπαστράτειος Δημοτική Βιβλιοθήκη -, στη Βόνιτσα – αρχαιολογικό μουσείο στο χωριό Θύριο -, στο Θέρμο – Βιβλιοθήκη Απόκουρου και αρχαιολογικό μουσείο -, στη Ναύπακτο – Παπαχαραλάμπειος Βιβλιοθήκη -, στο Αίγιο – αρχαιολογικό μουσείο -, στην Κλειτορία – μουσείο λαϊκής τέχνης -, στον Πύργο – βιβλιοθήκη και πινακοθήκη -, στην Ανδρίτσαινα – βιβλιοθήκη με σπάνιες εκδόσεις και προσθήκες με αρχαιολογικά ευρήματα -.

Ιστορία & Πολιτισμός

ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Η αρχαιολογική ξενάγηση ξεκινά από το αρχαίο Θέρμο που δεσπόζει ως ακρόπολη όλης της Αιτωλίας. Στο χώρο του έχουν εντοπιστεί το ιερό του Απόλλωνα (620 π.Χ.) και η Αγορά, που περιβάλλονται από τείχος του 4ου ή 3ου αι. π.Χ., καθώς και μία κρήνη άντλησης, στην πηγή απ' την οποία ακόμη αναβλύζει δροσερό νερό.

<<Πόλις μεγίστη>> κατά την αρχαιότητα ο Στράτος βρίσκεται κοντά στο δωρεοδότη της ζωής ποταμό Αχελώο. Στην Ακρόπολή του δέσποζε η Αγορά και ο ναός του Δία. Σήμερα σώζεται το πέτρινο τείχος της οχύρωσης, κοντά στο διατείχισμα του οποίου υπάρχει σπουδαίο θέατρο. Παράλληλες έρευνες στην πόλη των Οινιάδων έχουν φέρει στο φως το τείχος, την Αγορά, το θέατρο και τους περίφημους Νεώσοικους. Τέλος άξιο να επισκεφτεί κανείς είναι η αρχαία Καλυδώνα, η αρχαία Πλευρώνα όπου έχει διαπιστωθεί η θέση της Αγοράς, του Γυμνασίου, των Λουτρών και του μικρού θεάτρου καθώς και τα ερείπια του ναού του Ασκληπιού στη συνοικία Κεφαλόβρυσο της Ναυπάκτου.

ΑΧΑΪΑ

Στην πρωτεύουσα του νομού, την Πάτρα, ξεχωρίζει το Αρχαίο Ωδείο (εξαιρετικό κτίσμα της Ρωμαϊκής εποχής) και στην ευρύτερη περιοχή το τείχος των Δυμαίων, κοντά στον Άραξο. Πρόκειται για μια μεγαλοπρεπή μυκηναϊκή κατασκευή με <<Κυκλώπεια>> τείχη, που χρησίμευε ως οχυρό της αρχαίας πόλης Δύμης και θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα μνημεία του τόπου. Ο μύθος αναφέρει ότι

κτίσθηκε από τον Ηρακλή στον αγώνα του κατά των Ηλείων.

Συνεχίζοντας προς την Αιγιαλεία ξεχωρίζει το θέατρο της Αρχαίας Αιγείρας του 4ου αι. π.Χ. και τα ίχνη των αρχαίων πόλεων Αιγών και Κερύνειας.

Στα Καλάβρυτα κυριαρχεί ο απόκρημνος βράχος των Αροαίων που σήμερα ονομάζεται Νεραϊδόρραχη και από τον οποίο χύνονται τα Ύδατα της Στυγός, δηλαδή τα αθάνατα νερά της μυθολογίας, στα οποία ορκίζονταν οι Ολύμπιοι Θεοί. Άλλοι σημαντικοί ιστορικοί αρχαιολογικοί χώροι, διάσπαρτοι στην ίδια περιοχή, είναι οι Αρχαίοι Λουσσοί με το ναό της Λουσσιάδος Αρτέμιδος, το Κλήμα του Πausανία και η αρχαία πόλη του Κλείτορος, δίπλα στη σημερινή κωμόπολη Κλειτορία.

ΗΛΕΙΑ

Στον ιερό χώρο της Αρχαίας Ολυμπίας συγκεντρώθηκαν τα πιο πολύτιμα αριστουργήματα της Ελληνικής τέχνης, απ' όλες τις φυλές και τις εποχές. Κυρίαρχη θέση καταλαμβάνουν οικοδομήματα όπως το γυμνάσιο, η Παλαίστρα, οι Θησαυροί, το Μητρώο, το Νυμφαίο, το Πελόπειο, το Πρυτανείο – όπου γινόταν η τελετή βράβευσης των νικητών – και βεβαίως το στάδιο χωρητικότητας 45.000 ατόμων, ο ιππόδρομος και ο στίβος μήκους 192 μ. Στην Άλτη, το ιερό άλσος, περίοπτη θέση κατείχε το Ηραίο και ο ναός του Δία (457 π.Χ.) με το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Θεού που ήταν έργο του γλύπτη Φειδία.

Βόρεια της Αμαλιάδας σώζονται τα ερείπια της αρχαίας Ήλιδας, που αποτελούσε τη διοργανώτρια πόλη των αγώνων. Σε αυτήν προπονούσαν οι αθλητές και διέμεναν οι κριτές (Ελλανοδίκες). Στον αρχαιολογικό χώρο έχουν επισημανθεί τρία Γυμνάσια, η Αγορά, η Παλαίστρα και το Θέατρο ενώ παράλληλα λειτουργεί και αρχαιολογικό μουσείο.

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΑ ΚΑΣΤΡΑ

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Στον δρόμο για την Αιτωλοακαρνανία, από τα μέσα της διαδρομής Ρίου – Αντιρρίου, προβάλλει το Κάστρο του Αντιρρίου που κτίσθηκε στα τέλη του 15ου αι. από τον Βαγιαζήτ Β'. Ονομάστηκε <<Κάστρο της Ρούμελης>> και ήταν κτισμένο στο στενότερο σημείο εισόδου προς τον Κορινθιακό. Προορισμός του ήταν να ελέγχει την κίνηση στο στενό και μαζί με το <<Κάστρο του Μοριά>> στο Ρίο ήταν γνωστά ως <<Μικρά Δαρδανέλια>>. Καταστράφηκε ολοσχερώς στον Ενετοτουρκικό πόλεμο και ξανακτίσθηκε από τους Ενετούς. Σε κοντινή απόσταση, σαν δεύτερος φρουρός των στενών, στέκεται περήφανα το εντυπωσιακό Κάστρο της Ναυπάκτου. Το Κάστρο έχει πέντε αμυντικές ζώνες από την κορυφή του λόφου Ιτς Καλέ ως το λιμάνι, όπου υπάρχουν δύο πύργοι ελέγχου. Η παράδοσή του ήταν πάντοτε αποτέλεσμα συνθηκών και όχι κατάκτησης.

Κλείνοντας εντοπίζουμε στο άκρο του νομού, με άπλετη θέα στον Αμβρακικό κόλπο να βρίσκεται το Κάστρο της Βόνιτσας που κτίσθηκε τον 13ο αι. και διατηρείται ακόμα σε καλή κατάσταση, πνιγμένο ανάμεσα σε πλούσια βλάστηση από ευκαλύπτους, πεύκα και λεύκες.

ΑΧΑΪΑ

Η Αχαΐα αποτέλεσε πόθο για πολλούς κατακτητές. Έτσι δικαιολογούνται τα πολλά διάσπαρτα κάστρα της μέσα στα οποία δόθηκαν άλλοτε μάχες αμυντικές,

ενώ άλλοτε αποτέλεσαν εφιαλτήρια για επιθετικές επιδρομές. Τον 6ο αι. μ.Χ. ο Ιουστινιανός τείχισε την Άνω Πόλη της Πάτρας με Κάστρο, που μετά το 1205 οι Φράγκοι το διέυρυναν και το ενίσχυσαν. Γνώρισε την κυριαρχία των Λατίνων, των Τούρκων, των Ενετών και πάλι των Τούρκων, για να απελευθερωθεί μόλις το 1828.

Το 1499 κτίσθηκε το Κάστρο του Ρίου από τον Βαγιαζήτ Β', παράλληλα με αυτό του Αντιρρίου. Γνώρισε και αυτό Γενοβέζους, Ενετούς και Τούρκους κατακτητές ως το 1828 που απελευθερώθηκε. Από το 1831 το κάστρο μετατράπηκε σε φυλακή και σήμερα σώζεται σε αρκετά καλή κατάσταση.

ΗΛΕΙΑ

Τόπος δίχως πολιτισμικά σύνορα, η Ηλεία, διαθέτει λίγα αλλά σημαντικά κάστρα. Ένα από πιο καλοδιατηρημένα κάστρα της Πελοποννήσου είναι το Χλεμούτσι, στο Δήμο Κυλλήνης. Το κάστρο είναι χτισμένο στο ψηλότερο σημείο του λόφου <<Χελωνάτα>>, το οποίο πήρε το όνομά του από το σχήμα του λοφίσκου που μοιάζει με χελώνα. Κτίσθηκε από το Γοδεφρείδο Β' Βιλλεαρδουίνο και αποτελούσε στρατηγικό σημείο διότι από εδώ οι Φράγκοι έλεγχαν όλη την περιοχή.

ΜΟΥΣΕΙΑ

ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑ

Στην πρωτεύουσα του νομού, το Μεσολόγγι, βρίσκεται το Μουσείο Τρικούπη, στο σπίτι όπου γεννήθηκε και έζησε ο πρώτος πρωθυπουργός της Ελλάδας Σπυρίδων Τρικούπης και ο γιος του, ο επίσης μεγάλος πολιτικός Χαρίλαος Τρικούπης. Το σπίτι αυτό είναι ίσως το παλαιότερο κτίριο του Μεσολογγίου.

Στην ίδια πόλη λειτουργεί το νεοσύστατο Λαογραφικό Μουσείο, στο χώρο του οποίου εκτίθενται έπιπλα και χρηστικά αντικείμενα αστικών κυρίως νοικοκυριών. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το μουσεία Κωστή Παλαμά που είναι συνυφασμένο με την τοπική ιστορία και οπωσδήποτε η Πινακοθήκη και το Μουσείο Ιστορίας και Τέχνης.

Στο Αγρίνιο βρίσκεται το Αρχαιολογικό Μουσείο, το οποίο περιλαμβάνει ευρήματα από τους αρχαιολογικούς χώρους όλου του νομού. Τα εκθέματά του προέρχονται από τη Νεολιθική ως τη Ρωμαϊκή περίοδο.

Νοτιότερα, τέλος, βρίσκεται το Αρχαιολογικό Μουσείο του Θέρμου στο οποίο εκτίθενται ευρήματα μυκηναϊκής, γεωμετρικής και κλασικής εποχής με κυριότερο την επιγραφή με τον περίφημο λόγο του Αγέλαου, που εκφωνήθηκε στη Ναύπακτο το 212 μ.Χ, με στόχο την επίτευξη της ενότητας των Ελλήνων.

ΑΧΑΪΑ

Στην Αχαΐα φιλοξενούνται μερικά από τα σημαντικότερα μουσεία της χώρας τα οποία φυλάσσουν πολύτιμους θησαυρούς της πολιτισμικής μας κληρονομιάς. Ξεχωρίζει το αρχαιολογικό Μουσείο στην Πάτρα, με σπουδαία ταφικά ευρήματα της Μυκηναϊκής εποχής, καθώς και περίφημα αγάλματα των Ρωμαϊκών χρόνων. Στο ιστορικό – Εθνολογικό μουσείο, το οποίο στεγάζεται στο Μέγαρο Λόγου και Τέχνης, στην κεντρική πλατεία Γεωργίου Α' , παρουσιάζονται όπλα και γραπτές πηγές της περιόδου 1770 -1824. Εξίσου σημαντικό είναι και το Μουσείο Λαϊκής

Τέχνης στη συλλογή του οποίου περιλαμβάνονται λαϊκές φορεσιές, πολεμικά λάφυρα και αντιπροσωπευτικά οικιακά σκεύη της περιοχής. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν η Πινακοθήκη και το πρωτοποριακό Μουσείο Τύπου.

Μερικά χιλιόμετρα από την Πάτρα, στην πόλη του Αιγίου, λειτουργεί το αρχαιολογικό της Μουσείο, το οποίο στεγάζεται στην αναπαλαιωμένη κλασική Αγορά και φιλοξενεί ευρήματα από την αρχαία Αιγιάλεια. Η παρουσίαση έχει οργανωθεί κατά χρονολογική σειρά και υπάρχουν αντικείμενα από τη νεολιθική ως και τη Ρωμαϊκή περίοδο με κυριότερο το μαρμαρίνο άγαλμα του Διός Αιγίοχου. Σε μικρή απόσταση, στο αρχοντικό των Λόντων στεγάζεται το δημοτικό, ιστορικό και λαογραφικό Μουσείο, το οποίο διασώζει την τοπική πολιτιστική κληρονομιά. Με τον ίδιο στόχο, στην περιοχή των Καλαβρύτων λειτουργεί και το Λαογραφικό Μουσείο Κλειτορίας.

ΗΛΕΙΑ

Η Ηλεία αποτελεί το σημαντικότερο αρχαιολογικό χώρο της Ελλάδας. Στην Ολυμπία και στο Αρχαιολογικό της Μουσείο, εκτίθενται καταπληκτικά έργα τέχνης. Ο Ερμής του Πραξιτέλη, φτιαγμένος το 334 π. Χ και τα γλυπτά από τα αετώματα του Ναού του Δία είναι μερικά από τα κοσμήματα της αρχαίας γλυπτικής. Όχι μακριά από την Αρχαία Ολυμπία, βρίσκεται το σύγχρονο χωριό Ολυμπία, στο οποίο ιδρύθηκε το Μουσείο των ολυμπιακών Αγώνων με αναμνηστικά από τους Ολυμπιακούς Αγώνες και τη μοναδική στον κόσμο σειρά γραμματοσήμων του Παπαστεφανάκη – Προβατάκη με θέμα τους Αγώνες αυτούς. Τέλος, ξεχωρίζει και το Λαογραφικό Μουσείο Αμαλιάδας όπου παρουσιάζονται στοιχεία από την καθημερινή ζωή των κατοίκων του 18 και 19^{ου} αιώνα.

Αρχαιολογικές Ζώνες

Οι προστατευόμενοι από την αρχαιολογική νομοθεσία χώροι και μνημεία της περιοχής μελέτης είναι:

Αρχαιολογικοί Χώροι: Θέρμου Τριχωνίδας, Στράτου Αργινίου, Πλευρώνας Μεσολογγίου, Οινειαδών Κατοχής στην Αιτωλοακαρνανία, Κλείτορος, Ψωφίδος, Ελίκης στην Αχαΐα και Αρχαίας Ολυμπίας, Ήλιδας, Φυγάλειας στην Ηλεία.

Μεσαιωνικά και Βυζαντινά Κάστρα: Ναυπάκτου, Βόνιτσας, Αγγελόκαστρου, Αντίρριου στην Αιτωλοακαρνανία, Ρίου και Πατρών στην Αχαΐα, Χλεμούτσι Κυλλήνης στην Ηλεία.

Τόποι ιστορικής σημασίας:

Ηρώο Μεσολογγίου στην Αιτωλοακαρνανία, Μονή Αγίας Λαύρας και Μέγα Σπήλαιο στην Αχαΐα.

Παραδοσιακοί Οικισμοί

Οι χαρακτηρισμένοι παραδοσιακοί οικισμοί της περιφέρειας είναι: Ναύπακτος, Αιτωλικό και τμήματα του Μεσολογγίου στην Αιτωλοακαρνανία, Βεσίνι Καλαβρύτων και Αλεποχώρι Πατρών στην Αχαΐα, τέλος δε Ταξιάρχης Ολυμπίας και Ανδρίτσαινα στην Ηλεία.

1.8 Τουρισμός και χρήσεις γης

Ο τουρισμός στην περιοχή μελέτης, παρ' όλο τον πλούτο των τουριστικών πόρων, παρουσιάζει ανισοκατανομή και τοπικές διαφοροποιήσεις ως προς τη μορφή, τις δραστηριότητες και τις τουριστικές ροές.

Οι ακτές του Κορινθιακού (Ν. Αχαΐας και Αιτωλοακαρνανίας) και του Πατραϊκού χαρακτηρίζονται από γραμμική ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας και εσωτερικού τουρισμού – αναψυχής των αστικών πληθυσμών του Λεκανοπεδίου Αττικής και του πολεοδομικού συγκροτήματος των Πατρών και δευτερευόντως των μικρότερων τοπικών οικισμών. Σημειικά παρεμβάλλονται εγκαταστάσεις μαζικού τουρισμού, κυρίως στην ευρύτερη περιοχή των Πατρών (π.χ. Λαμπίρι).

Στις δυτικές ακτές των Ν. Αχαΐας και Ηλείας (Καλογρηά – Κουνουπέλι, Κυλλήνη, Λουτρά Κυλλήνης, Γλύφα – Κατάκολο) έχει αναπτυχθεί περισσότερο μαζικός τουρισμός αλλοδαπών σε αυτόνομα μεγάλα τουριστικά συγκροτήματα αλλά και μικρότερα ξενοδοχειακά καταλύματα και ενοικιαζόμενα δωμάτια για την εξυπηρέτηση μεμονωμένων αλλοδαπών και ημεδαπών τουριστών.

Οι ΝΔ ακτές του Ν. Ηλείας είναι λιγότερο αναπτυγμένες τουριστικά, με σημειακές ή γραμμικές συγκεντρώσεις εκτόνωσης των τοπικών πληθυσμών (Πύργος, Ζαχάρω).

Ακόμη λιγότερο αναπτυγμένες τουριστικά είναι οι ακτές της Αιτωλοακαρνανίας, επίσης με σημειακές συγκεντρώσεις εξυπηρέτησης τοπικών πληθυσμών και μεγαλύτερων αστικών κέντρων (ακτές Μεσολογγίου στα νότια, Αστακός, Μύτικας, Πάλαιρος στα δυτικά παράλια, Βόνιτσα και ακτές Αμφιλοχίας στον Αμβρακικό με γραμμική ανάπτυξη προς το Ανοιξιάτικο). Οι ακτές της Ναυπακτίας χαρακτηρίζονται από έντονη ανάπτυξη τουρισμού – παραθερισμού και λόγω του οδικού άξονα Αντιρρίου – Δελφών και τις τάσεις εκτόνωσης του πληθυσμού των Πατρών και δημιουργίας Β κατοικίας στη ζώνη Αντιρρίου – Ναυπάκτου που διαθέτει και τις σχετικά καλύτερες παραλίες.

Η ενδοχώρα της περιοχής μελέτης δεν παρουσιάζει ιδιαίτερη τουριστική ανάπτυξη παρά μόνο σε ορισμένα σημεία ορεινών συμπλεγμάτων ή διαδρομών (Καλάβρυτα, Παναχαϊκό – Χιονοδρομικά Κέντρα, περιοχή Χελμού, Τσίβλου, Ζήρειας, ορεινή Ναυπακτία, Ολυμπία). Υπάρχουν παρ' όλα αυτά δυνατότητες ανάπτυξης ήπιων μορφών τουρισμού στην ενδοχώρα της περιφέρειας, λόγω των πλούσιων και αναξιοποίητων τουριστικών πόρων που διαθέτει.

Τα οδικά τουριστικά κυκλώματα στην περιοχή εντοπίζονται σε δέκα ενότητες διαδρομών και είναι: Κυκλώματα της Αρχαίας Ολυμπίας, θαλάσσια και οδικά, Ναυπάκτου – Δελφών, Δυτικής Αχαΐας – Ηλείας, Βουραϊκού – Καλαβρύτων, ευρύτερης περιοχής Μεσολογγίου, ορεινής Ναυπακτίας, δυτικών ακτών Αιτωλοακαρνανίας, ορεινής Αχαΐας – Ηλείας, Λίμνης Τριχωνίδας και Τεχνητών Λιμνών.

Ως προς τις λοιπές χρήσεις γης στην περιφέρεια ενδιαφέρον παρουσιάζει από τη σκοπιά της τουριστικής ανάπτυξης η χωρική εξειδίκευση της Β κατοικίας στην ανάπτυξη της οποίας συνέβαλε ο πλούτος και η ποιότητα των ακτών και λοιπών φυσικών και πολιτιστικών πόρων, η καλή προσπέλαση και η μικρή σχετικά χρονοαπόσταση από τα πολεοδομικά συγκροτήματα της Αθήνας και της Πάτρας, ως κύριων πηγών παραθεριστών. Η χωρική εξειδίκευση της παραθεριστικής κατοικίας διαπιστώνεται ότι παρουσιάζει έντονους δεσμούς με τη χωρική εξειδίκευση των τουριστικών μονάδων. Η ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας είναι κυρίως γραμμική (π.χ. ΒΑ ακτές Αχαΐας) ή σημειακή (π.χ. Καλάβρυτα,

Τουρλίδα Μεσολογγίου) και παρουσιάζει όπως και ο τουρισμός, ανισοκατανομές και διαφοροποιήσεις από περιοχή σε περιοχή.

Οι ακτές της **Αχαΐας** εμφανίζουν τη μεγαλύτερη και σχεδόν γραμμική ανάπτυξη Β κατοικίας – εσωτερικού τουρισμού – αναψυχής και η δόμηση είναι περισσότερο οργανωμένη. Οι ακτές του Κορινθιακού εξυπηρετούν περισσότερο τις ανάγκες παραθερισμού – αναψυχής των αστικών πληθυσμών της ευρύτερης περιοχής Αττικής και λιγότερο του πολεοδομικού συγκροτήματος των Πατρών που περιορίζονται στις ακτές του Πατραϊκού και κατευθύνονται προς τις απέναντι ακτές της Αιτωλοακαρνανίας, Αντιρρίου – Ναυπάκτου και Γαλατά – Κ. Βασιλικής. Η ανάπτυξη της ενδοχώρας είναι σημειακή και περιορισμένη.

Στην **Αιτωλοακαρνανία** η Β κατοικία δεν είναι τόσο αναπτυγμένη. Περιορίζεται στις νότιες ακτές σε μικρές γραμμικές αναπτύξεις, καθώς και σε σημειακές στην Τουρλίδα και τις εκβολές του Αχελώου, όπου εξυπηρετούνται αστικοί πληθυσμοί του Μεσολογγίου και του Αγρινίου. Στις βόρειες ακτές, στον Αμβρακικό παρουσιάζονται αντίστοιχες μικρές γραμμικές αναπτύξεις στην περιοχή Αμφιλοχίας – Ανοιξιάτικου – Μενιδίου και ακόμη μικρότερες στη Βόνιτσα. Στις δυτικές έντονα αναπτυσσόμενες περιοχές ανήκουν η Πάλαιρος, ο Μύτικας και ο Αστακός, την ανάπτυξη των οποίων θα επιτείνει ο Παραϊόνιος Οδικός Άξονας. Στην ενδοχώρα η Β κατοικία περιορίζεται στην ορεινή Ναυπακτία σημειακά, καθώς και στις όχθες των λιμνών Τριχωνίδας, Στράτου και Καστρακίου, επίσης σημειακά.

Στην **Ηλεία** οι παραλιακές περιοχές της Κυλλήνης – Λεχαινών, Σαβαλίων – Σκαφιδιάς και Ζαχάρως παρουσιάζουν έντονη γραμμική ανάπτυξη Β κατοικίας σε άναρχη δόμηση και μεγάλες πιέσεις επέκτασης ορίων παραθεριστικών οικισμών. Στην ορεινή ενδοχώρα η ανάπτυξη είναι ελάχιστη και σημειακή, παρουσιάζονται όμως τάσεις κατά μήκος διαπεριφερειακών ορεινών δρόμων.

2.Αξιολόγηση υφισταμένων τουριστικών πόρων (φυσικών – πολιτιστικών, ενότητες – περιφέρεια)

2.1 Γενική Αξιολόγηση

Από την ανάλυση της οικονομικής φυσιογνωμίας της περιφέρειας διαπιστώνεται ότι βιώνει σταθερά τη φάση μεταστροφής από τις οικονομίες της μεταποίησης στις οικονομίες των υπηρεσιών, χωρίς όμως να έχει κατορθώσει μέχρι σήμερα να αποκτήσει μια αξιόλογη εξειδίκευση σε δραστηριότητες αιχμής του τριτογενή τομέα και ειδικότερα στον τουρισμό, ενώ περιλαμβάνει στα όριά της το τρίτο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας και διαθέτει σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα ως προς το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και ως προς την πρόσβαση σε εθνικούς μεταφορικούς και αναπτυξιακούς άξονες.

Η περιφέρεια στο σύνολό της από την άποψη των υφιστάμενων τουριστικών πόρων, φυσικών και πολιτιστικών, κατατάσσεται στις προνομιούχες περιοχές της χώρας. Η σημαντικότητά της στον τουρισμό της χώρας διαπιστώθηκε ότι μειώθηκε διαχρονικά, ενώ διαθέτει ακτές, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία, μνημεία της νεότερης ιστορίας, ιαματικές πηγές, παραδοσιακούς οικισμούς, ποτάμια, λίμνες, βιότοπους, αισθητικά δάση και τοπία φυσικού κάλλους, μεταξύ των οποίων αντιπροσωπευτικές περιοχές είναι η Ολυμπία, παγκοσμίως γνωστό μνημείο του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, η Αγία Λαύρα, το Μέγα Σπήλαιο, η κοιλάδα του Αλφειού, η λίμνη του Καϊάφα με τις ιαματικές της πηγές, οι υγρότοποι του Αχελώου και του Αμβρακικού, τα αισθητικά δάση Καλαβρύτων και Σελέμνου Πατρών, τα δάση Στροφυλιάς, Φολοής και Φράξου, τα φαράγγια του Βουραϊκού, κ.ά.

Τα προβλήματα οφείλονται στην ανεπαρκή ή και στρεβλή τουριστική αξιοποίηση σημαντικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων, στη μη αξιοποίηση σημαντικών τουριστικών πόρων (ακτών, ιαματικών πηγών, αρχαιολογικών τόπων, περιοχών οικολογικού ενδιαφέροντος, κ.ά.), στην ελλιπή στήριξη και προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού (χειμερινός, ιαματικός, αρχαιολογικός, συνεδριακός, οικότουρισμός, αγροτουρισμός, κ.ά.) σε συνδυασμό με την έλλειψη ειδικών τουριστικών υποδομών. Επίσης σε ανεπάρκειες του ευρύτερου περιβάλλοντος που αλληλοσυνδέεται με την τουριστική δραστηριότητα, όπως: ανεπάρκειες κοινωνικοοικονομικής υποδομής και υποδομής μεταφορών, ρύπανση περιβάλλοντος, ατελής οργάνωση της κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής, περιορισμένες δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες, αδυναμίες στο αστικό σύστημα της περιφέρειας, οργανωτικές ελλείψεις των υπηρεσιών που σχετίζονται με τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό, την προώθηση και την υλοποίηση επενδύσεων.

Αποτέλεσμα των παραπάνω αδυναμιών και ελλείψεων είναι η ανεπαρκής τουριστική ανάπτυξη με αναπτυγμένα είδη τουρισμού κυρίως περιηγητικού, διαμετακομιστικού και παραθεριστικού οικογενειακής μορφής. Το δε μεγαλύτερο μέρος των τουριστών φαίνεται να ανήκει στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις.

Γενική αξιολόγηση ως προς το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον

Ως προς το φυσικό περιβάλλον και τις περιβαλλοντικές συνθήκες που επικρατούν διαπιστώθηκε ότι διαθέτει πλούσια και σπάνια οικοσυστήματα και ευαίσθητες προστατευόμενες περιοχές οι οποίες όμως υφίστανται δυσμενείς περιβαλλοντικές επιδράσεις από τις ανθρωπογενείς κυρίως δραστηριότητες ή από ελλείψεις σε υποδομές, δίκτυα και συστήματα πρόληψης παραγωγής ρύπων. Η ανάγκη απόδοσης ιδιαίτερου βάρους στη λήψη μέτρων για μια οικολογικότερη

διαχείριση και προστασία των φυσικών πόρων είναι προφανής από τη σκοπιά του τουρισμού, επειδή ο τομέας μπορεί να αποτελέσει πεδίο εξειδίκευσης της περιφέρειας.

Η υλοποίηση του στόχου αυτού συνεπάγεται ανάδειξη και αξιοποίηση των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος ως φυσικών πόρων, η διατήρηση και ανανέωση των οποίων είναι πολύτιμη για τις επόμενες γενιές, αλλά και ως συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας που μπορεί να αποτελέσει σημαντική παράμετρο για την αναπτυξιακή της προοπτική.

Ως προς το πολιτιστικό περιβάλλον η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας από άποψη πολιτιστικού εξοπλισμού, εκδηλώσεων και κηρυγμένων αρχαιολογικών τόπων, μεσαιωνικών - βυζαντινών κάστρων και μνημείων, καθώς και παραδοσιακών οικισμών διαθέτει αξιόλογα ίχνη του αρχαίου και του νεώτερου ελληνικού πολιτισμού, καθώς και ενδιαφέροντες οικισμούς που συνεχίζουν την παράδοση της ελληνικής παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Εν τούτοις δεν εξειδικεύεται στο σύνολό της στις δραστηριότητες πολιτισμού ως παράγοντα προσέλκυσης τουριστών και εν γένει επισκεπτών, παρουσιάζει δε διαφοροποιήσεις και ανισομέρειες που δεν αναλογούν επαρκώς στα εκτεταμένα χωρικά της πλεονεκτήματα στον τομέα του πολιτισμού. Γενικότερα οι εστίες πολιτιστικής και ιστορικής αξίας δεν έχουν ενταχθεί σε συντονισμένα δίκτυα και σχεδιασμένες πολιτιστικές διαδρομές σε συνέργια με τα αξιόλογα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος τα οποία έχουν ήδη καταγραφεί και αξιολογηθεί. Η προοπτική ενοποίησης - διασύνδεσης είναι ορατή και εφικτή, μπορεί δε να προδιαγράψει δυναμική πορεία και εξελίξεις, εάν ληφθούν τα αναγκαία μέτρα και υλοποιηθούν οι κατάλληλες παρεμβάσεις, αξιοποιώντας την ιστορία και το φυσικό περιβάλλον της περιοχής σε μια νέα σύνθεση που να τονίζει το σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό με ισχυροποιημένη τη διεθνή διάσταση στον ευρωπαϊκό, μεσογειακό και βαλκανικό χώρο.

Η ελλιπής ανάδειξη και αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων σε συνδυασμό, επιβάλλουν τη διαφοροποίηση της τουριστικής πολιτικής και των στρατηγικών παρεμβάσεων ως προς τον τουρισμό, προκειμένου να αναβαθμιστεί ο ρόλος της περιφέρειας στο εθνικό τουριστικό προϊόν. Η βελτίωση και η αύξηση της υπάρχουσας υποδομής και η ορθολογική οργάνωση των παρεχόμενων υπηρεσιών συνιστούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την ουσιαστική αύξηση των διανυκτερεύσεων ημεδαπών και αλλοδαπών τουριστών, με παράλληλη ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού, δηλαδή ενός τουρισμού πιο αποδοτικού και συναλλαγματοφόρου με προσέλκυση τουριστών υψηλών εισοδηματικών τάξεων και με διαφοροποιημένο καταναλωτικό πρότυπο σε σχέση με το παρελθόν.

Οι τουριστικού ενδιαφέροντος περιοχές της περιφέρειας πρέπει να αποτελέσουν πόλους προσέλκυσης τουριστών και σημεία εφαρμογής προγραμμάτων εναλλακτικού τουρισμού, όπως είναι ο ορεινός, ο χειμερινός, ο κυνηγετικός, ο επιστημονικός, ο συνεδριακός, ο θεραπευτικός, κ.ά. Ο εναλλακτικός τουρισμός με διαφοροποίηση και εξειδίκευση, σε συνδυασμό με τη δημιουργία εταιρικών σχέσεων πόλης - υπαίθρου, την ανάδειξη των πολιτιστικών τοπίων και υποδομών, καθώς και με εκσυγχρονισμό του πρωτογενή τομέα και σύνδεσή του με την τουριστική δραστηριότητα, θα μπορούσαν να αποτελέσουν μια ισχυρή διέξοδο πολιτικών για βελτίωση της θέσης της περιφέρειας στον εθνικό και ευρωπαϊκό χώρο. Η διοργάνωση τέλος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004 στην Αθήνα μετέτρεψε την περιοχή της Αρχαίας Ολυμπίας σε πόλο έλξης μεγάλου αριθμού επισκεπτών, ενώ και η πόλη των Πατρών θα βρεθεί στο διεθνές προσκήνιο κατά την περίοδο λειτουργίας της ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης - 2006. Η αξιοποίηση των μεγάλων αυτών γεγονότων για την αναβάθμιση του γοήτρου της περιφέρειας και την ισχυροποίηση του διεθνούς της ρόλου, συνιστούν βασικές

προτεραιότητες που αναμένεται να υποβοηθήσουν τις δραστηριότητες τουρισμός-πολιτισμός - αναψυχή.

Εξάλλου και από τις κατευθύνσεις του ΣΠΑ 2.000-2.006 ως προς τον τουρισμό προκύπτει ότι είναι αναγκαία η ενίσχυση της παρουσίας της πολιτιστικής διάστασης σε όλους τους τουριστικούς προορισμούς, η συνέχεια της ενίσχυσης των επενδύσεων ποιοτικού εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων ξενοδοχειακών μονάδων ή μετατροπής διατηρητέων παραδοσιακών κτισμάτων σε τουριστικά καταλύματα, η ενίσχυση δράσεων που αφορούν στην βελτίωση της ποιότητας των προσφερόμενων υπηρεσιών (πιστοποίηση, αυθεντικότητα και πρωτοτυπία των προσφερόμενων υπηρεσιών, κλπ. , η ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων, για την ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού όπως συνεδριακά κέντρα, κέντρα θαλασσοθεραπείας, γήπεδα γκολφ, μαρίνες κ.α., τέλος δε η στήριξη της ανάπτυξης δικτύων συνεργασίας μεταξύ τουριστικών ΜΜΜ.

Μετά την παραπάνω συνοπτική αξιολόγηση γενικά των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιφέρειας από τη σκοπιά του τουρισμού, ως προς τις βασικές ενότητες και υποενότητες τουριστικής ανάπτυξης καταγράφονται στη συνέχεια συνοπτικά τα βασικά συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε μιας από άποψη φυσικών και πολιτιστικών πόρων, γίνεται δε και μια συγκριτική αξιολόγηση των τουριστικών πόρων που διαθέτουν, οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την ανάπτυξή τους.

2.2 Τουριστική ανωδομή

Ξενοδοχειακές κλίνες

Στους πίνακες που ακολουθούν έχουν καταγραφεί οι υπάρχουσες ξενοδοχειακές κλίνες της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας ομαδοποιημένες κατά Νομό, Τουριστική Ενότητα – Υποενότητα, Δήμο και περιοχή, σε επεξεργασία στοιχείων του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος (ΞΕΕ), 2002.

Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται διαπιστώνονται τα εξής:

- Από τον συνολικό αριθμό 14.838 κλινών της Περιφέρειας, 5.992 κλίνες (40%) συγκεντρώνονται στον Ν. Αχαΐας, 5.574 κλίνες (38%) στον Ν. Ηλείας και 3.272 κλίνες (22%) στον Ν. Αιτωλοακαρνανίας. Εξήγηση γι' αυτό είναι το γεγονός ότι η τουριστική ανάπτυξη στην Αχαΐα και Ηλεία προηγήθηκε λόγω των κύριων πόλων έλξης Πάτρα – δυτική πύλη και Αρχαία Ολυμπία – πολιτιστικός πόλος παγκόσμιας ακτινοβολίας αντίστοιχα, ενώ η Αιτωλοακαρνανία άρχισε να αναπτύσσεται τουριστικά μόλις την τελευταία 20ετία.

ΥΠΑΡΧΟΝΤΕΣ ΤΥΠΟΙ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Πίνακας 1.4.4 ΥΠΑΡΧΟΝΤΕΣ ΤΥΠΟΙ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΩΔΟΜΗ (καταλύματα)	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ																					
	Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ						Ν. ΑΧΑΪΑΣ						Ν. ΗΛΕΙΑΣ									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	7	8	9	10	11	8	9	10	11		
1. Ξενοδοχεία πολυτελ. (ΑΑ)	α	β	(α)	(α)	α	β	α	β	α	β	α	β	α	β	α	β	α	β	α	β	α	β
2. Ξενοδοχεία Α' τάξης		•																				
3. Ξενοδοχεία Β' τάξης		•	•	•	•	•																
4. Ξενοδοχεία Γ' τάξης	•	•	•	•	•	•																
5. Ξενοδοχεία Δ' τάξης	•	•	•	•	•	•																
6. Ξενοδοχεία Ε' τάξης																						
7. Bungalows – Motels		•																				
8. Επιπλωμ. Διαμερίσματα	•	•	•	•	•	•																
9. Ξενώνες																						
10. (Οικοτροφεία)																						
11. Πανδοχεία																						
12. Ενοικιαζόμενα δωμάτια studios																						
13. Ενοικιαζόμενα σπίτια, διαμερίσματα, studios																						
14. Παραδοσιακοί ξενώνες																						
15. Ενοικιαζόμενα δωμάτια σε παραδοσιακούς οικισμούς (μετατροπή παραδοσιακών σπιτιών)																						
16. Καταλύματα time – sharing																						
17. Τουριστικό χωριό – μεικτές τουρ. εγκ/σεις																						
18. Θέρετρα, κέντρα διακοπών																						
19. Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ)		0															0	0				
20. Camping (σκληνές, τροχόσπιτα)	•	•	•	•	•	•																

Πηγή: (α) Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος, επεξεργασία στοιχείων 2001 για ξενοδ. καταλύματα και Campings
(β) Οδηγός ενοικιαζόμενων Καταλυμάτων 2001 επεξεργασία στοιχείων 2001 για ενοικιαζόμενα δωμάτια, διαμερίσματα

α παράκτια περιοχή
β ορεινή περιοχή
• υπάρχον
ο προβλεπόμενο - προγραμματισμένο

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ 2000 ΚΑΙ 2001

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS										
	2000					2001				
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %
ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	769.880	648.348	1.418.228	100.670	47,0	734.898	640.118	1.375.016	90.356	50,7
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	248.624	35.579	284.203	26.161	36,2	242.870	36.217	279.087	24.510	38,0
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	353.674	287.847	641.521	39.892	53,6	334.905	281.171	616.076	36.081	56,9
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	167.582	324.922	492.504	34.617	47,4	157.123	322.730	479.853	29.765	53,7

CAMPINGS						
	2000			2001		
ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ					
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	534.725	811.243	1.345.968	483.587	679.287	1.162.874
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	32.738	168.267	201.005	25.588	145.027	170.615
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	7.352	2.088	9.440	361	2.136	2.497
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	10.617	125.534	136.151	9.346	97.875	107.221
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	14.769	40.645	55.414	15.881	45.016	60.897

ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ ΣΤΑ ΠΑΣΗΣ ΦΥΣΕΩΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ 2002 ΚΑΙ 2003

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΑ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΑ ΠΛΗΝ CAMPINGS										
	2002					2003				
	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ			ΚΛΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓ.	ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ %
ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ			ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ		
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	756.634	593.686	1.350.320	95.349	47,2	799.789	543.200	1.342.989	102.311	3,8
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	231.310	44.784	276.094	24.069	38,2	234.309	29.146	263.455	24.048	6,5
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	360.490	252.884	613.374	39.887	51,3	381.484	189.568	571.052	43.773	3,5
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	164.834	296.018	460.852	31.393	48,9	183.996	324.486	508.482	34.490	9,1

CAMPINGS						
	2002			2003		
ΥΠΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ	ΔΙΑΝΥΚΤΕΡΕΥΣΕΙΣ					
	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	385.177	603.148	988.325	378.495	647.906	1.026.401
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	29.646	69.005	98.651	33.151	126.101	159.252
ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	6.422	1.858	8.280	6.482	2.415	8.897
ΝΟΜΟΣ ΑΧΑΪΑΣ	6.173	26.567	32.740	9.350	90.267	99.617
ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ	17.051	40.580	57.631	17.319	33.419	50.738

Πίνακας 1.4.6 ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΕΙΔΙΚΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΚΑΤΑ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟ

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ (υποδομή ειδικής τουριστικής δραστηριότητας)	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ												
	Ν. ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ			Ν. ΑΧΑΪΑΣ			Ν. ΗΛΕΪΑΣ						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11		
	α	β	(α)	α	β	α	β	(α)	(α)	α	β	α	β
1. Υδροθεραπευτήριο									•			•	
2. Ιαματικά Λουτρά	•			•					•			•	
3. Κέντρο θαλασσοθεραπείας										•			
4. Χιονοδρομικό κέντρο							•						
5. Μαρίνα			•	•					•				
6. Αγκυροβόλο τουρ. σκαφών	•		•	•		•							
7. Συνεδριακό κέντρο								•					
8. Αίθουσα πολλαπλών χρήσεων	•		•	•					•				
9. Εκθεσιακό κέντρο													
10. Γήπεδο golf													
11. Ορεινό καταφύγιο							•				•		
Μονοπάτια πεζοπορίας ευρωπαϊκό E4				•			•				•		•
13. Πίστες, οργανωμένα πεδία ειδικών τουρ. δραστηριοτήτων rafting kayak trekking canyoning ιππασία bird watching αναρρίχηση κατάδυση			•	•	•		•				•		•
14. Ποδηλασία													
15. Υποβρύχιο ψάρεμα	•		•	•						•		•	
16. Θαλάσσιο σκι	•		•	•						•		•	
17. Surfing	•		•	•						•		•	
18. Ιστιοπλοΐα	•		•	•						•		•	
19. Κωπηλασία													
20. Κολύμβηση	•		•	•						•		•	
21. Οργανωμένες διαδρομές εκδρομών	•		•	•						•		•	•
22. Τουριστικά κυκλώματα	•		•	•						•		•	•
23. Εθνικό / θεματικό πάρκο	•		•	•						•		•	•
24. Κέντρο περιβαλλοντικής πληροφόρησης													
25. Καζίνο													

(α) παράκτια περιοχή (β) ορεινή περιοχή • υπάρχουν ο προβλεπόμενο

Γενικές Διαπιστώσεις

I. Η Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας υστερεί ως προς την τουριστική δραστηριότητα σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, ενώ διαθέτει αξιόλογο φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον διεθνούς, εθνικής και περιφερειακής σημασίας.

II. Στο εσωτερικό της περιφέρειας διαπιστώνονται ανισομέρειες ως προς τον τουρισμό, παρ' όλο τον πλούτο των τουριστικών πόρων, με ανισοκατανομή και τοπικές διαφοροποιήσεις ως προς τη μορφή, τις δραστηριότητες και τις τουριστικές ροές.

III. Ο βασικός χαρακτήρας της τουριστικής ανωδομής επικεντρώνεται στα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια, τα δε τουριστικά κυκλώματα είναι ισχνά. Επιπλέον τα αναπτυσσόμενα είδη τουρισμού αφορούν κυρίως στον περιηγητικό, διαμετακομιστικό και παραθεριστικό οικογενειακής μορφής τουρισμό, το δε μεγαλύτερο μέρος των τουριστών φαίνεται να ανήκει στις χαμηλές εισοδηματικές τάξεις και διαπιστώνονται σοβαρές ανεπάρκειες στον τομέα των ειδικών τουριστικών υποδομών.

IV. Παρά τη σημαντικότητα των τουριστικών πόρων, διαπιστώνονται κίνδυνοι υποβάθμισής τους, η δε ανάδειξη και αξιοποίησή τους είναι ελλιπής ή και ανύπαρκτη σε κάποιες περιπτώσεις, ενώ η προβολή – διασύνδεση – ενοποίηση σε δίκτυα των φυσικών πόρων και του πολιτιστικού αποθέματος κρίνεται ανεπαρκής.

V. Η σημερινή χωρική διάρθρωση της περιφέρειας χαρακτηρίζεται από ενδοπεριφερειακές ανισότητες που θέτουν φραγμούς στην πλήρη αξιοποίηση των τουριστικών πόρων που διαθέτει.

VI. Η προνομιακή θέση της περιφέρειας ως Δυτική Πύλη μέσω της πόλης των Πατρών δεν αντανakλά επαρκώς στην ένταξή της σε διεθνή τουριστικά κυκλώματα και οι υπάρχοντες δεσμοί των πόλεων και των οικισμών της σε διεθνή αστικά δίκτυα συνεργασίας και συμπληρωματικών δράσεων με αιχμή τον τουρισμό και των πολιτισμό είναι αδύναμοι

VII. Οι ενότητες τουριστικής ανάπτυξης καταλαμβάνουν το σύνολο του εδάφους της περιφέρειας, διαθέτουν δε πολυμορφία τουριστικών πόρων και αξιόλογες δυνατότητες συνδυασμένων τουριστικών – πολιτιστικών διαδρομών που δεν αξιοποιούνται επαρκώς.

Προοπτικές

I. Προδιαγράφονται σημαντικές δυνατότητες βελτίωσης και αναβάθμισης της χωροταξικής ένταξης της περιφέρειας με ευμενείς επιπτώσεις στον εσωτερικό και εξωτερικό τουρισμό, μέσα από τα έργα του III Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης 2000-2006 που αφορούν στη ριζική αναδιοργάνωση του συστήματος μεταφορών μέσω της οποίας η περιφέρεια προοπτικά τείνει να μετατραπεί σε σταυροδρόμι συνδυασμένων μεταφορών και περιοχή σύγκλισης των δύο εθνικών – διεθνών αξόνων ανάπτυξης: του υπάρχοντος και υπό αναβάθμιση κεντρικού αναπτυξιακού άξονα που επεκτείνεται μέχρι την Καλαμάτα (τμήμα Τρίπολης – Καλαμάτας) και του υπό υλοποίηση δυτικού άξονα (Σιδηροδρομική γραμμή υψηλών ταχυτήτων Αθηνών – Πατρών, Ιόνια Οδός, Ζεύξη Ρίου – Αντίρριου, εκσυγχρονισμός και επέκταση του λιμένα Πατρών, προοπτική υποθαλάσσιας καλωδιακής σύνδεσης Δυτικής Ελλάδας με Ιταλία).

II. Στο πλαίσιο επίσης των πολιτικών και κινήτρων του III ΚΠΣ (εθνικού τομειακού και περιφερειακού) αναφορικά με τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος και την προβολή της χώρας ως τουριστικού προορισμού με στόχους την

άμβλυνση της εποχικότητας της ζήτησης και τον εμπλουτισμό της σύνθεσης του τουριστικού προϊόντος, αναμένεται να ενισχυθούν οι ειδικές τουριστικές υποδομές και να επιτευχθεί η προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού (μαρίνες, συνεδριακά κέντρα, γήπεδα γκολφ, κέντρα θαλασσοθεραπείας, υδροθεραπευτήρια, χιονοδρομικά κέντρα, κέντρα αθλητικού - προπονητικού τουρισμού, κ.α) και η προσέλκυση τουριστικής πελατείας εξειδικευμένων ενδιαφερόντων με χρονική επέκταση της ζήτησης και άμβλυνση της εποχικότητας.

Επίσης προωθούνται οι ολοκληρωμένες δράσεις εναλλακτικού τουρισμού με στόχο την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς, ως συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας έναντι των ανταγωνιστών στο χώρο της Μεσογείου και η δημιουργία δικτύων πολιτιστικών στοιχείων και διαδρομών πολιτιστικού τουρισμού, οι παρεμβάσεις υποστήριξης επιχειρήσεων του Τουριστικού Τομέα για αξιοποίηση του πολιτιστικού αποθέματος και η κατασκευή τουριστικών αγκυροβολίων. Επίσης επιζητείται η συμβολή του ιδιωτικού τομέα στην τουριστική προβολή και στην αύξηση της ζήτησης των ανεπτυγμένων κυρίως τουριστικών περιοχών (που διαθέτουν την αναγκαία και κατάλληλη για τη χειμερινή περίοδο τουριστική υποδομή και είναι σε θέση να συνθέσουν ένα πλήρες προϊόν, που να περιλαμβάνει τις αναγκαίες συμπληρωματικές υπηρεσίες και δραστηριότητες), κατά την εκτός αιχμής περίοδο. Τέλος σχεδιάζεται η αναβάθμιση των τουριστικών καταλυμάτων, η ενίσχυση των μικρομεσαίων τουριστικών επιχειρήσεων και ο ποιοτικός εκσυγχρονισμός των ξενοδοχείων.

Η επωφελής αξιοποίηση των παραπάνω δυνατοτήτων και χρηματοδοτικών πόρων από το παραγωγικό δυναμικό της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, είναι δυνατόν να δημιουργήσει προωθητικές δυνάμεις στο χώρο της για μια ουσιαστική αναβάθμιση της θέσης της από άποψη τουριστικής προσφοράς στον ελληνικό και το διεθνή χώρο, με αιχμή τον Άξονα της Αδριατικής και την ΝΑ Ευρώπη γενικότερα.

III. Η ανακήρυξη της πόλης των Πατρών ως Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2006 και η διοργάνωση της Ολυμπιάδας του 2004 στην Αθήνα που αναδεικνύει το ρόλο της Αρχαίας Ολυμπίας, προσφέρουν επίσης τη μεγάλη ευκαιρία αξιοποίησης μεγάλων επικοινωνιακών γεγονότων από την Περιφέρεια με ευνοϊκές επιδράσεις και επιρροές που θα οδηγήσουν σε πληρέστερη αξιοποίηση της τουριστικής ανωδομής και υποδομής της και σε ανάδειξη του γοήτρου της ως περιφέρεια με εξειδίκευση στον τουρισμό και τον πολιτισμό.

IV. Στο επίπεδο των τουριστικών ενοτήτων που διακρίνονται μέσα στην περιφέρεια διαπιστώνονται αξιόλογες δυνατότητες μιας πλέον εξειδικευμένης πολιτικής τουριστικής ανάπτυξης που θα λαμβάνει υπόψη τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και τον ιδιαίτερο χαρακτήρα κάθε ενότητας, θα διαμορφώνει δε αντίστοιχα δέσμες κατευθύνσεων, οι οποίες θα αφορούν εναλλακτικά κατά κατηγορία: έλεγχο και οργάνωση του τουρισμού στην παράκτια περιοχή, ανάπτυξη ολοκληρωμένων συμπλεγμάτων ειδικών μορφών τουρισμού στην ορεινή περιοχή, ήπιες μορφές τουρισμού στο πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων, αναβάθμιση, εμπλουτισμό και συμπλήρωση της τουριστικής προσφοράς των αστικών κέντρων και εν γένει ανάπτυξη αστικού τουρισμού, εξυπηρέτηση αναγκών και οργάνωση περιοχών μαζικού τουρισμού, ανάδειξη, προβολή, αξιοποίηση ειδικών τουριστικών πόρων χωρικά εντοπισμένων, κ.ά.

Διαβάθμιση περιοχών κατά βαθμό ανάπτυξης

Οι δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης των δυναμικών και των αναξιοποίητων περιοχών της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας μπορεί να αξιολογηθούν με χωρική μονάδα τις τουριστικές ενότητες. Στη παρούσα φάση η αξιολόγηση είναι

γενική και επιγραμματικά διατυπωμένη βασιζόμενη σε στοιχεία που έχουν να κάνουν με τους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, την τουριστική ζήτηση και προσφορά, τα αστικά κέντρα και τα δίκτυα μεταφορών. Έτσι, περιβάλλον, τουρισμός, οικισμοί και δίκτυα, ως μέρη χωρικού συστήματος, παρέχουν τα βασικά στοιχεία αξιολόγησης των τουριστικών ενότητων με τελικό ζητούμενο την βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη τόσο της Περιφέρειας Δυτ. Ελλάδας όσο και των άλλων όμορων περιφερειακών του δυτικού διαμερίσματος.

Από φυσικογεωγραφική άποψη οι παράκτιες ενότητες έχουν προβάδισμα στη τουριστική κίνηση έναντι των ορεινών, και περισσότερο όσες βρίσκονται στους παράκτιους οδικούς άξονες. Το προβάδισμα αυτό ενισχύεται από τον παράγοντα της κομβικότητας που προσφέρει η Πάτρα, η οποία μάλιστα προωθείται ως η Δυτική Πύλη της Χώρας. Παράλληλα, οι ορεινές τουριστικές ενότητες στους νομούς Αχαΐας και Ηλείας, που περιβάλλονται από τμήματα του ΠΑΘΕ και της Ιονίας οδού δεν μπορεί να θεωρηθούν περιμετρικές αλλά αντίθετα κομβικές. Η καλή δικτύωση των τουριστικών ενότητων οφείλεται στα μεγάλα έργα υποδομής των μεταφορών, δηλαδή των ζεύξεων και των οδικών αξόνων, σε συνδυασμό με τον δυναμισμό των αστικών κέντρων που είναι και πρωτεύουσες νομών. Πρώτο συμπέρασμα από όσα προαναφέρθηκαν είναι ότι οι μέχρι σήμερα ενδοπεριφερειακές ανισότητες που οφείλονται κυρίως σε λόγους ιστορικούς σταδιακά θα αμβλυνθούν με θετικές αναπτυξιακές επιπτώσεις για τις περισσότερες τουριστικές ενότητες.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει την διαβάθμιση των τουριστικών ενότητων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας κατά βαθμό ανάπτυξης, με βάση τα κριτήρια που αναφέρθηκαν και την αξιολόγηση της τουριστικής προσφοράς που προηγήθηκε.

Πίνακας 2.3.1. ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΗ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ – ΒΑΘΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ													
	Ν. ΑΙΤΩΛ/ΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ					Ν. ΑΧΑΪΑΣ			Ν. ΗΛΕΪΑΣ					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11			
	α	β		α	β	α	β		α	β	α	β		
1. Τουριστικοί πόροι	A	A	B	B-Γ	A	A	B-Γ	Γ	A	Γ	B-Γ	A	A	
2. Τοπική οικονομία	B	A	B	B-Γ	A	A	B-Γ	B		A	B	Γ	A	B
3. Τουρ. ανωδομή - υποδομή	A	A	B	B-Γ	A	A	B-Γ	A	A	Γ	B-Γ	A	A	A
4. Προσπέλαση	A	A	B	Γ	A	A	B	Γ	A	B	B	B-Γ	A	B
5. Τουριστική κίνηση	A	A	B	B	A	A	B	B	A	B	B-Γ	B-Γ	A	A
Βαθμός Ανάπτυξης	A	A	B	B-Γ	A	A	B-Γ	B	A	B	B-Γ	B-Γ	A	A
	B		B	B	B	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	Γ	A	B

Βαθμίδες ανάπτυξης περιοχών:

A αναξιοποίητη με δυνατότητες

B δυναμικά αναπτυσσόμενη

Γ υπερανπτυγμένη – “ώριμη”

2.3 Τουριστική ελκυστικότητα και πόλοι έλξης

Η τουριστική εικόνα της χώρας τις δεκαετίες 70 – 80 διαμορφώθηκε με βάση την ζήτηση του μαζικού τουρισμού για ήλιο και θάλασσα. Η διαφοροποίηση του προϊόντος ως προς τον προορισμό “Ελλάδα” δόθηκε μέσω μιας ομογενοποιημένης εικόνας “τυπικού ελληνικού τρόπου ζωής”, βασισμένης σε υπεραπλουστευμένα (= εύληπτα για τις μάζες) στοιχεία σκηνοθετημένου παραδοσιακού χωριού-μουσικής-φαγητών-ανθρώπινων προτύπων κλπ.

Το εντυπωσιακό είναι ότι η τουριστική αυτή εικόνα με την οποία προβλήθηκε η χώρα στο εξωτερικό επεκράτησε τόσο, ώστε επηρέασε και την πραγματική διαμόρφωση της τουριστικής προσφοράς στο εσωτερικό. Έτσι επήλθε συν τω χρόνω απόλυτη “ταύτιση” της ελληνικής τουριστικής προσφοράς με την “εικόνα” της με αποτέλεσμα την ομογενοποίηση και αυτής, αδιακρίτως χώρου και τοπικότητας. Ο ίδιος τυποποιημένος παραδοσιακός χώρος-μουσική- φαγητό κλπ. σε άπειρα κακέκτυπα της “εικόνας” επαναλαμβάνεται μέχρι σήμερα σε βαθμό υπερβολής σε όλον τον ελλαδικό χώρο, απρόσωπα, χωρίς συσχετισμό και σύνδεση με την ιδιαιτερότητα και τα χαρακτηριστικά του κάθε τόπου.

Η ομογενοποίηση και η ποιοτική υποβάθμιση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος είχε ως αποτέλεσμα την μείωση της ανταγωνιστικότητάς του, που για μεγάλα χρονικά διαστήματα είχε βασιστεί μόνο στις τιμές. Συν τω χρόνω δημιουργήθηκαν νέες συνθήκες σε παγκόσμιο επίπεδο στις οποίες το τουριστικό προϊόν έπρεπε να προσαρμοστεί: η ανάδυση νέων τουριστικών αγορών και προϊόντων, η στροφή της ζήτησης σε νέες ειδικές μορφές τουρισμού, η διάδοση των οικολογικών κινήματων, η συνειδητοποίηση των κινδύνων καταστροφής των φυσικών αποθεμάτων του πλανήτη, η ενσωμάτωση της αειφορικότητας στις πολιτικές ανάπτυξης, η αναζήτηση της πολιτισμικής ταυτότητας στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης.

Η ανάγκη αύξησης της ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος τονίζεται ως στόχος της εθνικής τουριστικής πολιτικής σε όλα τα προγραμματικά πλαίσια από την δεκαετία του 80 και έπειτα (Πενταετή Αναπτυξιακά Προγράμματα, ΣΠΑ – ΚΠΣ 1ο, 2ο, 3ο). Για την επίτευξη του στόχου, οι κύριες κατευθύνσεις που τέθηκαν ήταν: η ποιοτική αναβάθμιση, ο εμπλουτισμός και η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, καθώς και η ανάπτυξη ειδικών μορφών τουρισμού. Ειδικότερα τονίστηκε η έμφαση της έννοιας του πολιτισμού η οποία λειτουργεί οριζόντια, ως άξονας ανάπτυξης που χαρακτηρίζει και διαφοροποιεί το τουριστικό προϊόν. Συμπερασματικά, η ανταγωνιστικότητα του τουριστικού προϊόντος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα, το συγκριτικό πλεονέκτημα, την διαφοροποίηση στη βάση της ταυτότητας κάθε τόπου.

Μέσα από την αναζήτηση των δυνατοτήτων και των προϋποθέσεων για την ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, ένας από τους στόχους της παρούσας μελέτης είναι η ανάδειξη του συγκριτικού πλεονεκτημάτος της για τον τουρισμό. Τα συστατικά στοιχεία που σηματοδοτούν την διαφοροποίηση του τουριστικού της προϊόντος βασίζονται κυρίως στα περιβαλλοντικά, τα πολιτιστικά και κοινωνικοοικονομικά ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που αποτελούν την “ταυτότητα” της κάθε χωρικής ενότητας και στο σύνολό τους την ολοκληρωμένη “εικόνα” της Περιφέρειας. Η τουριστική ελκυστικότητα της Περιφέρειας βασίζεται στην επιμέρους έλξη των τουριστικών της πόρων, είτε σε μεμονωμένη θεώρηση (ακτές – θάλασσα), (παραδοσιακός οικισμός), (φυσικό περιβάλλον), είτε σε θεώρηση συνόλων (π.χ. Καϊάφας: ιαματικές πηγές, λίμνη, παράκτιο δάσος κουκουναριές, αμμοθίνες). Η θεώρηση κατά σύνολα (χωρικές ενότητες, πολιτισμικές, ιστορικές, περιβαλλοντικές κλπ.) έχει το πλεονέκτημα να αντιμετωπίζει με συνθετικό τρόπο ομάδες πόρων που έχουν την δυνατότητα να λειτουργήσουν συμπληρωματικά και να αποτελέσουν πόλους έλξης (ομάδες – πόλοι). Η αναζήτηση και δικτύωση ομάδων πόρων – πόλων συντελεί στην ανάδειξη της τοπικότητας, της ιδιαίτερης ταυτότητας των περιοχών – ενοτήτων και αποτελεί βάση για την συγκρότηση του τοπικού τουριστικού προϊόντος και της “εικόνας” του.

2.4 Ανάλυση των ευρύτερων επιπτώσεων του Τουρισμού στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας.

Επιπτώσεις στην Οικονομία

Σε πρόσφατη μελέτη διαπιστώνεται βάσει οικονομετρικής επεξεργασίας ότι στην περίοδο 1970-91 οικονομική ανάπτυξη επιτεύχθηκε κυρίως εκεί όπου εντοπίζεται τουριστική ανάπτυξη. Διερευνήθηκε η επίδραση που είχε η μεταβολή της σχετικής θέσεως των εγκατεστημένων κλινών ανά 1000 κατοίκους στην

αύξηση του σχετικού κατά κεφαλήν εισοδήματος, δηλαδή της σχέσεως του κατά κεφαλήν εισοδήματος κάθε χωρικής ενότητας με το μέσο όρο της χώρας.

Το συμπέρασμα από αυτή την διερεύνηση είναι ότι μεταβολή της σχετικής θέσης ενός νομού ως προς τον δείκτη των ξενοδοχειακών κλινών ανά 1000 κατοίκους κατά μία εκατοστιαία μονάδα συμβάλλει:

- στην αύξηση του ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλή εισοδήματος κατά 0,042 εκατοστιαίες μονάδες
- στην αύξηση του πληθυσμού κατά 0,01 εκατοστιαίες μονάδες
- στη μείωση της ανεργίας κατά 0,0022 εκατοστιαίες μονάδες

Τα αποτελέσματα αυτά αντανακλούν τα εξής φαινόμενα σε επίπεδο πραγματικής οικονομίας:

- Η βιομηχανική παραγωγή παραμένει στάσιμη, η δε συμμετοχή της στο ΑΕΠ και στην απασχόληση είναι μακροχρονίως φθίνουσα. Το ίδιο συμβαίνει και με τη γεωργική παραγωγή. Συνεπώς μόνο ο τομέας των υπηρεσιών, στον οποίο σημαντικότερο ρόλο παίζει ο τουρισμός, συμβάλλει στην βελτίωση της οικονομικής ευημερίας του τοπικού πληθυσμού.
- Η αύξηση των τουριστικών κλινών δημιουργεί αύξηση των θέσεων εργασίας.

Κατά τούτο συμβάλλει στην καταπολέμηση της ανεργίας. Σε συνδυασμό μάλιστα με την προκαλούμενη από την τουριστική ανάπτυξη αύξηση της ευημερίας, ο τοπικός πληθυσμός συγκρατείται ή, στις περισσότερες δυναμικές τουριστικές περιοχές, προσελκύεται πληθυσμός από άλλες περιοχές.

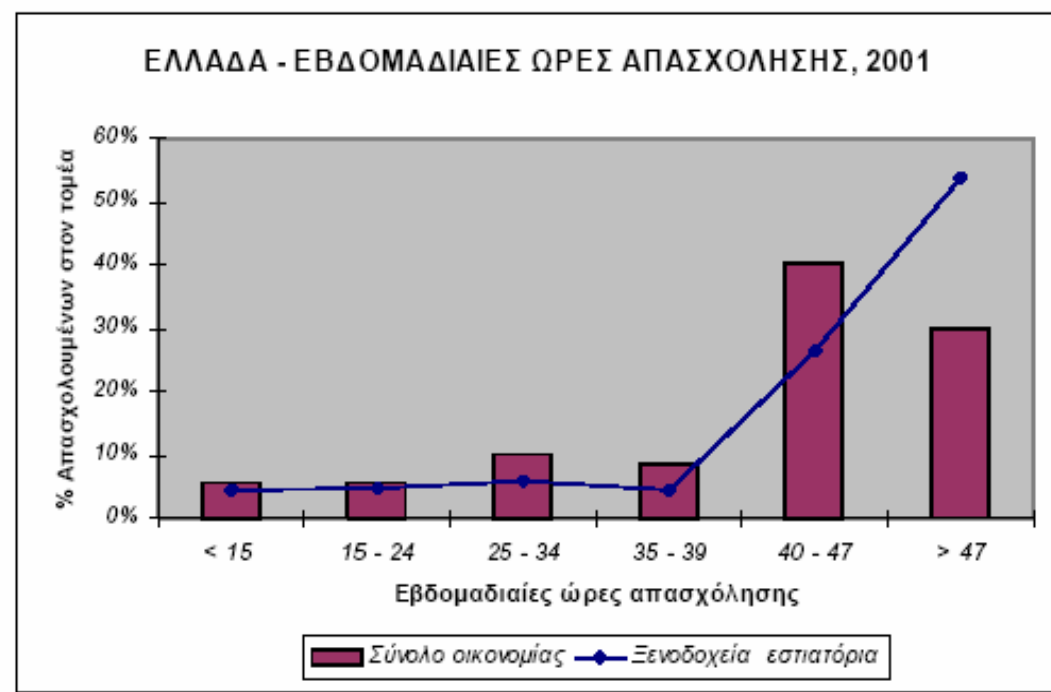
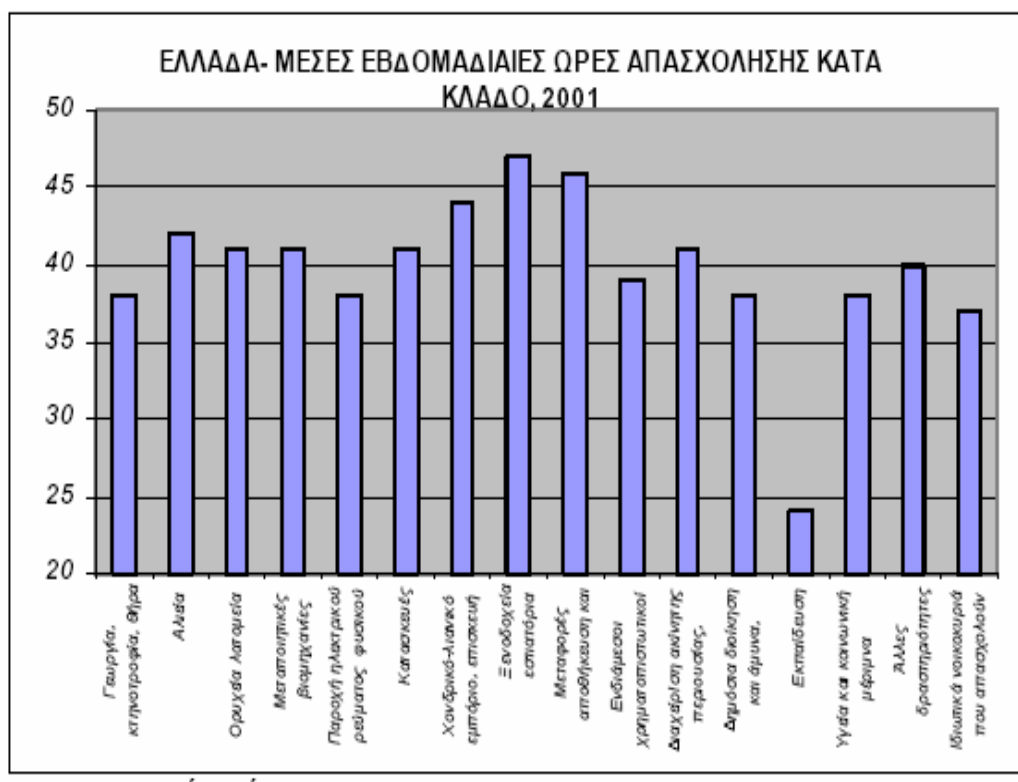
2.5 Ο ρόλος του τουρισμού στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού

Ο τουριστικός τομέας παρέχει απασχόληση περισσότερο αυτοαπασχολούμενων παρά μισθωτών σε σχέση με το σύνολο της οικονομίας. Ενώ στο σύνολο της οικονομίας οι μισθωτοί αντιπροσωπεύουν περίπου 60% των απασχολούμενων, στον τουρισμό, το αντίστοιχο ποσοστό περιορίζεται στο 54%. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από τα στοιχεία του συνόλου της χώρας καθώς δεν παρέχονται στοιχεία για την περιφέρεια, θεωρείται όμως ότι έχει ισχύ και για την περιφέρεια. Η ύπαρξη πολλών ιδιόκτητων μικρών οικογενειακών μονάδων, το μοντέλο που κυριαρχεί σε όλες σχεδόν τις τουριστικές περιοχές της χώρας, ερμηνεύει αυτή τη διαπίστωση.

Το μοντέλο αυτό παρέχει αναμφίβολα ευελιξία στην οικονομία. Δημιουργεί δυνατότητες απασχόλησης και εισοδήματος σε πολύ ευρύτερα στρώματα του πληθυσμού και διαχέει τα οφέλη της τουριστικής ανάπτυξης με τρόπο περισσότερο ισόρροπο μεταξύ κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού. Έχει όμως και το μειονέκτημα ότι γρήγορα φτάνει σε όρια ανάπτυξης που για να ξεπεραστούν απαιτείται εξέλιξη του μοντέλου που θα περιλαμβάνει αναβάθμιση των γνώσεων και ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ μικρών μονάδων για την οργάνωση κοινών υπηρεσιών, εισαγωγή νέας τεχνολογίας και νέας οργάνωσης για να μπορούν να απευθύνονται στην διεθνοποιημένη αγορά.

Εν μέρει, αποτέλεσμα αυτών των παραγόντων είναι και ότι οι απασχολούμενοι στον τουρισμό απασχολούνται εντατικότερα από ό,τι συμβαίνει στο μέσο όρο της οικονομίας συμπληρώνοντας 47 ώρες εργασίας την εβδομάδα, έναντι 40 ωρών κατά μέσο όρο για το σύνολο της οικονομίας (επόμενο

διάγραμμα). Μάλιστα, περισσότερο από 50% των εργαζομένων δουλεύει περισσότερο από 47 ώρες την εβδομάδα.

Επιπτώσεις στον πολιτισμό

Πολιτιστικοί πόροι όπως τα μνημεία, οι αρχαιολογικοί χώροι και το αστικό τοπίο, παραδοσιακό ή σύγχρονο, ανέκαθεν αποτέλεσαν πόλο έλξης τουρισμού.

Ιστορικά, οι διαφορές στην ένταση της έλξης που ασκείται από τους πόρους αυτούς είναι συνάρτηση των κατά καιρούς προτεραιοτήτων του τουρίστα, για κλασική παιδεία, περιπετειώδη περιήγηση ή επιδεικτική κατανάλωση, σε συνδυασμό πάντα με τα γενικότερα ποιοτικά χαρακτηριστικά των τόπων προορισμού.

Γνωστό επακόλουθο μέσα στη διάρκεια του χρόνου είναι η φθορά και απαξίωση των πολιτιστικών πόρων στις περισσότερες περιπτώσεις, με αποτέλεσμα σήμερα την μείωση της ανταγωνιστικότητας πολλών τουριστικών προορισμών, που αρχικά διέθεταν πλούσιο πολιτιστικό συγκριτικό πλεονέκτημα.

Η κίνηση υπέρ των εναλλακτικών μορφών τουρισμού άρχισε στην Ευρώπη περί τα μέσα της δεκαετίας του '70 ως αντίδραση στις αρνητικές επιπτώσεις που ο μαζικός τουρισμός είχε για το περιβάλλον και για τον άνθρωπο, σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς.

Σκοπός ήταν η μεταβολή του ισχύοντος τουριστικού προτύπου, μέσω νέων, εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Η κίνηση εξελίχθηκε σε διεθνές κλίμα με κύρια χαρακτηριστικά την αυξημένη φροντίδα για το περιβάλλον, την ευαισθητοποίηση των ευρωπαίων απέναντι στον Τρίτο Κόσμο και με κάποια κάμψη του καταναλωτισμού. Την κίνηση υποστήριξαν δραστήρια οι οικολογικές οργανώσεις, οι διανοούμενοι και οι τοπικές κοινωνίες στις λεγόμενες χώρες – δέκτριες τουρισμού.

Σχετικά με την ορολογία παρατηρείται ότι όροι, με ίδια ή παρεμφερή σημασία που συχνά χρησιμοποιούνται είναι: εναλλακτικός, ήπιος, συμμετοχικός, υπεύθυνος, πράσινος κλπ. τουρισμός. Ανεξάρτητα από ορολογία, είναι φανερό ότι η διάκριση μεταξύ του μαζικού και του "άλλου" τουρισμού έγκειται στις ουσιαστικά διαφορετικές κοινωνικές αξίες, που αν επικρατήσουν θα εισαγάγουν οριστικά την ποιοτική διάσταση σε κάθε τουριστική δραστηριότητα στο μέλλον.

2.6 Το Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Πατρών ως πόλος έλξης συνεδριακού τουρισμού

Το Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο (ΣΠΚ) του Πανεπιστημίου Πατρών βρίσκεται στο χώρο της Πανεπιστημιούπολης, σε έκταση 25 στρ. Βασικός σκοπός του ΣΠΚ είναι η ανάδειξη της πολιτιστικής φυσιογνωμίας της πόλεως των Πατρών, όπως επίσης η προβολή της ευρύτερης περιοχής της Δυτ. Ελλάδας.

Ειδικότεροι στόχοι είναι η οργάνωση και διεξαγωγή επιστημονικών συνεδρίων, επαγγελματικών συμποσίων και σεμιναρίων, όπως επίσης μουσικών, θεατρικών και άλλων πολιτιστικών εκδηλώσεων.

Το ΣΠΚ έχει μικτή επιφάνεια 9.300 m² και περιλαμβάνει την κύρια αίθουσα 1080 θέσεων, αμφιθέατρο, αίθουσες παράλληλων συνεδρίων, σεμιναρίων και πολλαπλών χρήσεων, όπως επίσης χώρους γραφείων και άλλους βοηθητικούς χώρους. Ισχυρό συγκριτικό πλεονέκτημα για το ΣΠΚ αποτελεί η έκταση και η ποικιλία της υπάρχουσας τουριστικής υποδομής των Πατρών, όπως επίσης η υψηλή πυκνότητα των δικτύων μεταφορών στην ευρύτερη περιοχή.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, οι αμιγώς συνεδριακοί χώροι είναι μόνο το 50% του συνόλου. Οι υπόλοιποι στεγάζονται είτε σε πανεπιστήμια ή άλλα ιδρύματα, είτε σε ξενοδοχεία σε ποσοστό 30% και 20% αντίστοιχα. Ο συνεδριακός τουρισμός καλύπτει το 3-4% των διεθνών τουριστικών αφίξεων και το 6-7% της εισροής τουριστικού συναλλάγματος. Η Ελλάδα προσελκύει μόνο το 1-2% των συνεδριακών εκδηλώσεων. Οι εκδηλώσεις αυτές συγκεντρώνονται κατά 40% στην Αθήνα και δευτερευόντως στην Κρήτη, Δωδεκάνησα και Μακεδονία. Έτσι, οι προοπτικές ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού στην Περιφέρεια Δυτικής

Ελλάδας είναι ιδιαίτερα θετικές, υπό την προϋπόθεση ότι η δυνητική τουριστική ζήτηση θα ενεργοποιηθεί εγκαίρως.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η τουριστική δαπάνη ενός συνέδρου είναι τετραπλάσια εκείνης του απλού τουρίστα γεγονός που επιβεβαιώνει την ιδιαίτερη οικονομική σημασία του συνεδριακού τουρισμού για χώρες – δέκτριες, με άρτιες τουριστικές εξυπηρετήσεις.

Πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι ήδη διαπιστώνεται η τάση αναζήτησης εναλλακτικών συνεδριακών προορισμών, πέραν, των καθιερωμένων πόλεων της Ευρώπης όπως : Παρίσι, Βρυξέλλες, Λονδίνο, Βιέννη και Ρώμη. Η κατάλληλη αξιοποίηση της τάσης αυτής θα επιτρέψει της ανταγωνιστικότερη παρουσία των μεγάλων ελληνικών πόλεων όπως η Πάτρα στη διεθνή αγορά με σκοπό: την προσέλκυση του επονομαζόμενου τουρισμού εργασίας και ταυτόχρονα την αύξηση του οικονομικού οφέλους σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η διάχυση του οφέλους οφείλεται στην εγγενή κινητικότητα των συνέδρων σε συνδυασμό με την οργάνωση ποικίλων εκδηλώσεων, προσυνεδριακών, παράλληλων και μετασυνεδριακών.

Ο συνεδριακός τουρισμός περιλαμβάνεται στις προτεινόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού σε προτεραιότητα για την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και ειδικότερα για τον Ν. Αχαΐας. Αναγκαία προϋπόθεση επιτυχίας είναι η ίδρυση ενός τοπικού Convention Bureaux με αντικείμενο την αξιοποίηση των συνεδριακών κέντρων της Περιφέρειας και κυρίως του ΣΠΚ του Πανεπιστημίου Πατρών, όπως επίσης την διεθνή προβολή και διαφήμιση της γενικής συνεδριακής υποδομής.

Επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον

Το σημερινό πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας βασίζεται κυρίως στο μαζικό παραθεριστικό εσωτερικό τουρισμό της θερινής περιόδου χαμηλού κόστους και χρονοπεριόδου, σε συνδυασμό με τη γνωριμία με τα πολιτιστικά δρώμενα και μνημεία της περιοχής παραθερισμού με δυσμενή αναλογία σε βάρος του πολιτισμού. Οι ιαματικές πηγές στα Λουτρά Κυλλήνης και στη λιμνοθάλασσα του Καϊάφα ενθαρρύνουν μια πλέον εξειδικευμένη μορφή σε συνδυασμό με τον παραθερισμό, ενώ ο χιονοδρομικός τουρισμός των Καλαβρύτων, δεν έχει ανορθωθεί σε διεθνή κλίμακα, ούτε συνδέεται με λοιπές ειδικές μορφές ορεινού τουρισμού. Ο αυτόνομος εξωτερικός τουρισμός της περιοχής της Κυλλήνης βασίζεται κυρίως στη θάλασσα και την αναψυχή.

Χαρακτηριστικό στοιχείο της τουριστικής δραστηριότητας είναι ο συνδυασμός της με τη συνεχή γραμμική ανάπτυξη παρά τα παράκτια μέτωπα της παραθεριστικής κατοικίας. Ο συνδυασμός των παραπάνω δεδομένων οδηγεί σε τρία βασικά συμπεράσματα αναφορικά με τις επιπτώσεις του τουρισμού στο φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας το οποίο έχει επισημανθεί ότι συνιστά από τα πλέον πλούσια σε διεθνή κλίμακα:

I. Έλλειψη εξειδικευμένων υποδομών και υπηρεσιών που να προβάλλουν και να αξιοποιούν τα σπάνια και διεθνούς – εθνικής σημασίας φυσικά προστατευόμενα τοπία του χώρου της περιφέρειας (υγρότοποι, αισθητικά δάση, λιμνοθάλασσες, ποτάμια με σπάνια χλωρίδα και πανίδα, φυσικά τοπία υψηλής αισθητικής που συνδυάζουν στον περιφερειακό χώρο εναλλαγή της ορεινής, πεδινής και παράκτιας μορφολογίας).

II. Κίνδυνοι υποβάθμισης των φυσικών οικοσυστημάτων, είτε από το μαζικό παραθεριστικό τουρισμό και τις διαρκείς πιέσεις για παράκτια παραθεριστική κατοικία και ξενοδοχειακό εξοπλισμό, είτε από την άναρχη ανάπτυξη και τις αλληλοσυγκρουόμενες χρήσεις του ορεινού χώρου.

III. Υποτίμηση της μοναδικότητας του φυσικού τοπίου από τις τοπικές κοινωνίες και της σημασίας που έχει η διατήρηση u954 και προβολή του για το

μέλλον του τουρισμού στην περιοχή, λόγω ασθενούς πολιτιστικής συγκρότησης και μόρφωσης μερίδων του πληθυσμού, λόγω περιορισμένης γνωριμίας με άλλες περιοχές τουριστικών προορισμών στο διεθνή χώρο, τέλος δε λόγω διαμορφωμένων συμφερόντων στη γη σε συνδυασμό με την έλλειψη μιας αξιόπιστης πολιτικής γης από την πλευρά του κράτους. Σημειώνεται βέβαια ότι σε καμιά περίπτωση δεν διαπιστώνονται συμφορήσεις ή υπέρβαση της φέρουσας ικανότητας των ενοτήτων τουριστικής ανάπτυξης από περιβαλλοντική άποψη, με βάση συγκριτικά δεδομένα στο διεθνή χώρο, το δε μεσογειακό τοπίο δεν έχει αλλοιωθεί.

Εξάλλου τα παρατηρούμενα προβλήματα περισσότερο σχετίζονται με την έλλειψη εξωστρέφειας και διεθνούς προσανατολισμού, την έλλειψη ειδικών υπηρεσιών και εγκαταστάσεων που θα επιμήκυναν την τουριστική περίοδο, την άναρχη ανάπτυξη ή και υπανάπτυξη, κ.ά. και λιγότερο με τον κορεσμό.

Οπωσδήποτε βέβαια θα πρέπει να αναφερθεί ότι δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκείς μηχανισμοί προστασίας των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος οι οποίοι θα θέτουν και τα πλαίσια των δυνατοτήτων "τουριστικής εκμετάλλευσής" τους.

Σήμερα υπάρχουν καθυστερήσεις στην έγκριση και υλοποίηση διαχειριστικών σχεδίων προστασίας και ανάδειξης των σημαντικών φυσικών τοπίων που έχουν ενταχθεί σε διεθνείς συμβάσεις και δίκτυα προστασίας της φύσης. Επίσης υπάρχει παντελής έλλειψη υποδομών και υπηρεσιών προβολής και ανάδειξης των τοπίων αυτών και υποτιμάται η σημασία τους από τον τοπικό πληθυσμό σε όφελος των κάθε φορά συμφερόντων των ιδιοκτητών γης τα οποία και υπερέχουν στην κοινωνική συνείδηση.

Σημαντικός ιδεολογικός παράγοντας που δημιουργεί τα προβλήματα συναντίληψης μεγάλης μερίδας του πληθυσμού με τις απόψεις των ειδικών επιστημόνων και των οικολογικών ρευμάτων είναι ο πάλαι ποτέ απομονωτισμός σε συνδυασμό με την εθνοκεντρική αντίληψη που κυριαρχούσε και το χαμηλό βιοτικό επίπεδο που στέρησαν από ευρέα στρώματα του λαού τη συνειδητοποίηση του γεγονότος ότι η χώρα αποτελεί ένα σπάνιο οικοσύστημα με διεθνούς αξίας φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους το οποίο σε συνδυασμό με το μεσογειακό κλίμα και κουλτούρα εξασφαλίζει ιδιαίτερα ευμενείς συνθήκες ποιότητας ζωής τις οποίες απολαμβάνουν περιορισμένα ποσοστά των ανθρώπων σε παγκόσμια κλίμακα.

2.7 Εποχικότητα Ζήτησης

Ø Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών

Η μηνιαία κατανομή των διανυκτερεύσεων εμφανίζει αρκετές διαφοροποιήσεις μεταξύ των νομών της περιφέρειας. Ο νομός Ηλείας κατά τους χειμερινούς μήνες (Νοέμβριο- Φεβρουάριο) συγκεντρώνει μόνο το 2,2% των διανυκτερεύσεων των αλλοδαπών, ενώ ο νομός Αχαΐας το 4,9% και ο νομός Αιτωλοακαρνανίας το 10,2%. Κατά την θερινή περίοδο (Μάιος-Σεπτέμβριος) ο νομός Αχαΐας συγκεντρώνει το 85% των διανυκτερεύσεων, ενώ ο νομός Ηλείας το 80% και ο νομός Αιτωλοακαρνανίας το 74,2% του συνόλου.

Οι διανυκτερεύσεις των αλλοδαπών στον νομό Αιτωλοακαρνανίας εμφανίζουν υψηλότερη συγκέντρωση κατά τον Αύγουστο σε σχέση με τους νομούς Αχαΐας και Ηλείας, αλλά η διασπορά της ζήτησης στους υπόλοιπους μήνες είναι μεγαλύτερη σε σχέση με τους υπόλοιπους νομούς.

Ø Διανυκτερεύσεις των ημεδαπών

Οι νομοί Αιτωλοακαρνανίας και Αχαΐας παρουσιάζουν μια πολύ ενδιαφέρουσα κατανομή. Ο νομός Αιτωλοακαρνανίας εμφανίζει την μεγαλύτερη συγκέντρωση κατά τον μήνα Αύγουστο η οποία όμως καλύπτει μόνο το 12,2% του συνόλου, ενώ κατά τους μήνες Νοέμβριο-Φεβρουάριο συγκεντρώνει υψηλό μερίδιο της ζήτησης που ανέρχεται στο 27,7%. Παρομοίως, ο νομός Αχαΐας κατά τους ίδιους μήνες συγκεντρώνει το 28% των διανυκτερεύσεων. Ο νομός Ηλείας αντίθετα, ακολουθεί και στους ημεδαπούς τουρίστες τα κλασικό πρότυπο συγκέντρωσης κατά τους θερινούς μήνες.

Σε γενικές γραμμές διαπιστώνεται ότι, ο νόμος Αιτωλοακαρνανίας παρουσιάζει μεγαλύτερη διασπορά της ζήτησης σε όλους τους μήνες του έτους με ιδιαίτερη έμφαση στον εσωτερικό τουρισμό. Ο νομός Αχαΐας στους αλλοδαπούς ακολουθεί το κλασικό Ελληνικό πρότυπο με έξαρση της ζήτησης κατά τους θερινούς μήνες, ενώ στους ημεδαπούς η ζήτηση παρουσιάζει διασπορά σε όλη την διάρκεια του χρόνου. Ο νομός Ηλείας παρόλο που ακολουθεί το κλασικό πρότυπο ωστόσο και αυτός κατά τους χειμερινούς μήνες συγκεντρώνει το 14,7% της εγχώριας ζήτησης.

Στις επόμενες παραγράφους επισημαίνονται συνοπτικά τα κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα, τόσο σε επίπεδο περιφέρειας γενικά, όσο και σε επίπεδο νομών.

Γενικά- Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας

ü Ο πολιτιστικός πόρος «Ολυμπία», που αποτελεί πόλο έλξης διεθνούς ακτινοβολίας, σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των ωφελειών πριν και μετά τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, καθώς και η χρηματοδοτική βαρύτητα των προγραμμάτων δημοσίων επενδύσεων για την πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη- αξιοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων σε επίπεδο περιφέρειας.

ü Τα μεγάλα δημόσια έργα (π.χ Γέφυρα Ρίου-Αντίρριου, Νέο λιμάνι Πατρών Ιονία οδός, παράκαμψη Πατρών, σήραγγα διέλευσης Ακτίου, ΝΑ.ΒΙ.ΠΕ. Πλατυγιαλίου, οδοντωτός σιδηρόδρομος Καλαβρύτων κλπ), τα οποία συνδέονται άμεσα με τον τουριστικό τομέα .

ü Η θέση της περιφέρειας (και ειδικότερα του νομού Αχαΐας) ως Δυτικής Πύλης της Χώρας και δυνητικού κόμβου συνδυασμένων μεταφορών. Οι εξελίξεις στη Βαλκανική έχουν αναγάγει τη περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και κυρίως το νομό Αχαΐας σε κύρια πύλη της χώρας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσης, οι εξελίξεις αυτές αναβαθμίζουν ουσιαστικά το ρόλο της Περιφέρειας στα Διευρωπαϊκά Δίκτυα και κυρίως στον άξονα των μεταφορών.

ü Ο πλούτος, ποικιλία και εναλλαγή των φυσικών πόρων (Παραλίες της δυτικής πλευράς, Ιαματικές πηγές, Λιμνοθάλασσες Δάση, εκβολές ποταμών, υδάτινα οικοσυστήματα κλπ) σε συνδυασμό με την ποικίλη γεωμορφολογία καθώς και η αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων.

ü Η δυνατότητα εκμετάλλευσης σχεδόν όλων των εναλλακτικών μορφών τουρισμού (με έμφαση στην αξιοποίηση των μαρινών, των εσωτερικών υδάτων, ορεινών όγκων και των ιαματικών πηγών), υπό τη προϋπόθεση προσέλκυσης σχετικής ζήτησης, που μπορεί να εμπλουτίσει σε μεγάλο βαθμό το τουριστικό προϊόν.

ü Περιορισμένος (ή και χαμηλός κατά περίπτωση) βαθμός κορεσμού στην περιφέρεια

Γενικά

Ειδικά – Νομός Αιτωλοακαρνανίας

- ü Χαμηλός βαθμός κορεσμού σε αρκετές περιοχές
- ü Η ποικιλία της γεωμορφολογίας της περιοχής (με έμφαση στο υδάτινο δυναμικό), η οποία δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης των περισσότερων εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ü Μαρίνες (Μύτικα, Ναύπακτος, Μεσολόγγι)
- ü Πολλά και σημαντικά οικοσυστήματα (π.χ. Λίμνη Τριχωνίδας, Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου, Ποταμοί Μόρνος και Εύηνος, τεχνητές λίμνες: Καστράκι, Στράτος, Κρεμαστά κλπ.)
- ü Σημαντικοί αρχαιολογικοί / ιστορικοί χώροι (Ιερή πόλη Μεσολογγίου, Αρχαία Θέατρα, Ναός Στρατίου Διός κλπ.)

Ειδικά – Νομός Αχαΐας

- ü Ο νομός αποτελεί το κέντρο της περιφέρειας ως δυτικής πύλης της χώρας από και προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και, ταυτόχρονα, ένα σημαντικό διαμετακομιστικό κέντρο επισκεπτών προς την υπόλοιπη περιφέρεια, τη Πελοπόννησο και τη Στερεά Ελλάδα (με την ολοκλήρωση της Γέφυρας Ρίου-Αντίρριου) Η ποικιλία της γεωμορφολογίας της περιοχής (με έμφαση στο υδάτινο δυναμικό), η οποία δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού.
- ü Ειδικές εκδηλώσεις (Καρναβάλι Πάτρας-Διαδρομές Κρασιού)
- ü Ορεινοί Όγκοι – Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων - Ύπαρξη υποδομής για χειμερινό τουρισμό-Δάσος Καλόγριας
- ü Σημαντικός αριθμός μονών-εκκλησιών (π.χ. Μονή Μποπλού, Αγ. Ιωάννης Χρυσόστομος, διαδρομή: Αγ. Ανδρέας – Παντάνασα – Ευαγγελίστρια –Αγγλικανική εκκλησία)
- ü Εκσυγχρονισμός λιμενικών εγκαταστάσεων και δυνατότητα υποδοχής σκαφών αναψυχής (Πάτρα)
- ü Η ύπαρξη πολλών και σημαντικών οικοσυστημάτων

Ειδικά – Νομός Ηλείας

- ü Η ποικιλία της γεωμορφολογίας της περιοχής, η οποία δίνει τη δυνατότητα ανάπτυξης πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού
- ü Πλούσιοι αρχαιολογικοί χώροι (Αρχαία Ολυμπία, Αρχαία Ηλιδα, Κάστρο Χλεμούτσι, Ναός Επικούρειου Απόλλωνα κλπ)
- ü Σημαντικές ιαματικές πηγές (Κυλλήνη, Καϊάφας, Υρμίνη κλπ)
- ü Ύπαρξη λιμανιών τα οποία συνδέουν το νομό με τα Ιόνια νησιά (π.χ. Κυλλήνη) και δυνατότητα υποδοχής κρουαζιερόπλοιων (Κατάκολο).
- ü Μοναδικά οικοσυστήματα (Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου, Δάσος Στροφυλιάς κλπ)
- ü Δυνατότητα επαρκούς κάλυψης των αναγκών του τουριστικού τομέα, σε προϊόντα που προέρχονται από τον πρωτογενή και το δευτερογενή τομέα.

Οι σημαντικότερες θετικές εξελίξεις που προδιαγράφονται για το τουριστικό τομέα της περιφέρειας είναι:

- ü Η ταχεία ολοκλήρωση των μεγάλων δημόσιων έργων υποδομής.

Ειδικότερα επισημαίνονται:

α) Η αναβάθμιση της λειτουργίας των αεροδρομίων (κυρίως Αράξου) για την υποδοχή διεθνών πτήσεων (charters) β) Νέο λιμάνι Πάτρας γ) Ιονία Οδός, Διάνοιξη Σύραγγας Ακτίου κι άλλα έργα που σχετίζονται με τη βελτίωση του οδικού δικτύου δ) Διπλή σιδηροδρομική γραμμή Κορίνθου Πάτρας, Οδοντωτός σιδηρόδρομος Καλαβρύτων και γενικότερα τα έργα βελτίωσης του σιδηροδρομικού δικτύου ε) Μαρίνες (Κατάκολο, Πάτρα, Μύτικας, Ναύπακτος, Μεσολλόγγι) στ) Δημιουργία Μονάδων Βιολογικού καθαρισμού σε παράκτιες περιοχές όπου συγκεντρώνεται μεγάλο μέρος του δυναμικού των τουριστικών καταλυμάτων.

• Η αξιοποίηση των ωφελειών πριν και μετά τη διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 και σύνδεση της περιφέρειας (ειδικότερα της Ολυμπίας και της ευρύτερης περιοχής) με το διεθνές και εθνικό πρόγραμμα προβολής τους.

• Η υποψηφιότητα και ανάδειξη της Πάτρας ως πολιτιστική πρωτεύουσα για το 2006- δυνατότητα προβολής της ως κέντρο όλης της περιφέρειας.

• Η δημιουργία καταλυμάτων εναλλακτικού τουρισμού μέσα από το πρόγραμμα Leader Plus και το πρόγραμμα ανάπτυξης των ορεινών όγκων.

Τοπικά προβλήματα - αδυναμίες

- ✓ Ανεπαρκής υποδομή αεροδρομίου Αράξου και των υπολοίπων αεροδρομίων της περιοχής για την υποδοχή διεθνών πτήσεων (charters).
- ✓ Ανεπαρκής αξιοποίηση-εκμετάλλευση τουριστικών και πολιτιστικών πόρων.
- ✓ Έλλειψη στρατηγικής μάρκετινγκ-ανεπαρκής τουριστική προβολή
- ✓ Μερική ενεργοποίηση-συντονισμός των τοπικών και δημοσίων φορέων οι οποίοι σχετίζονται άμεσα με το τουριστικό τομέα.
- ✓ Ποιοτική και ποσοτική έλλειψη προσωπικού σε όλες τις βαθμίδες, σε συνδυασμό με την έλλειψη τουριστικής παιδείας και συνείδησης.
- ✓ Περιορισμένο ιδιωτικό επενδυτικό ενδιαφέρον.
- ✓ Περιορισμένος αριθμός ακτών με γαλάζιες σημαίες - Έλλειψη Ενιαίου φορέα καθαρισμού των ακτών.
- ✓ Μικρή μέση δυναμικότητα τουριστικών καταλυμάτων, γεγονός το οποίο σημαίνει αδυναμία εξυπηρέτησης μεγάλων ομάδων επισκεπτών (groups) και κατ' επέκταση μειωμένη πληρότητα.
- ✓ Περιορισμένη προσφορά οργανωμένων τουριστικών πακέτων για αλλοδαπούς και ημεδαπούς τουρίστες- έλλειψη «συνεργασίας» με τους μεγάλους εγχώριους και ξένους tour operators.
- ✓ Έλλειψη τουριστικών καταλυμάτων «υψηλών» κατηγοριών καθώς και καταλυμάτων τα οποία συνδέονται με εναλλακτικές μορφές τουρισμού.
- ✓ Αναξιοποίητες ιαματικές πηγές και φυσικοί πόροι με ιδιαιτερότητες (υδάτινα οικοσυστήματα-λίμνες-ορεινοί όγκοι-αμμοθίνες κ.λ.π. Περαιτέρω, σε επίπεδο νομών επισημαίνονται ορισμένες από τις αδυναμίες που εντοπίζονται.

Νομός Αιτωλοακαρνανίας

- ✓ Έλλειψη μεγάλων ιδιωτικών επενδύσεων και αρκετά χαμηλός βαθμός ενεργοποίησης για τη τόνωση του ιδιωτικού επενδυτικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Η αρκετά περιορισμένη προσφορά σε τουριστικά καταλύματα «υψηλών κατηγοριών, σε όλη τη παραλιακή ζώνη του νομού
- ✓ Έλλειψη τουριστικής «ταυτότητας» του νομού Αιτωλοακαρνανίας στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά.
- ✓ Η παντελής έλλειψη μεγάλων ειδικών τουριστικών εγκαταστάσεων (π.χ.συνεδριακών, αθλητικών κλπ).

Νομός Αχαΐας

- ✓ Έλλειψη τουριστικής «ταυτότητας» του νομού Αχαΐας στην εγχώρια και τη διεθνή αγορά.
- ✓ Αναξιοποίητες παραλιακές περιοχές, οι οποίες αν και χαρακτηρίζονται ως «περιοχές με δυνατότητες» (κυρίως για μαζικό-παραθεριστικό τουρισμό), παρουσιάζουν χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης.
- ✓ Αδυναμία ελέγχου της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης σε ορισμένες παράκτιες περιοχές.

Νομός Ηλείας

- ✓ Η ανεπαρκής αξιοποίηση του μεγαλύτερου μέρους της παραλιακής ζώνης του νομού (κυρίως για μαζικό-παραθεριστικό τουρισμό).
- ✓ Έλλειψη τουριστικής «ταυτότητας» του νομού Ηλείας στην εγχώρια και διεθνή αγορά.
- ✓ Αδυναμία ελέγχου της άναρχης οικιστικής ανάπτυξης σε ορισμένες παράκτιες περιοχές.

3. Διερεύνηση των ευκαιριών και των δυνατοτήτων αξιοποίησης, αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας

3.1 Τουριστικές εγκαταστάσεις

Κύρια χαρακτηριστικά των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας, στο μεγαλύτερο ποσοστό τους, είναι το μικρό μέγεθος των μονάδων (κάτω των 50 ή 100 κλινών), η μέση προς χαμηλή κατηγορία (Γ', Δ, Ε'), η παλαιότητα των κτισμάτων και του εξοπλισμού, το χαμηλό επίπεδο των υπηρεσιών, η οικογενειακή μορφή των επιχειρήσεων, ο ερασιτεχνικός τρόπος λειτουργίας τους. Εξαιρέση αποτελούν ορισμένες σύγχρονες μεγαλύτερες μονάδες, ΑΑ', Α' και Β' κατηγορίας.

Υπάρχουν δυνατότητες αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού των ξενοδοχειακών μονάδων μέσω διαφόρων χρηματοοικονομικών προγραμμάτων και κινήτρων. Εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων 2004 και των τάσεων ανάπτυξης και τουριστικής ζήτησης, η αναβάθμιση του ξενοδοχειακού δυναμικού θεωρήθηκε αναγκαία.

Η αναβάθμιση και ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων αφορά τόσο τα κτιριολογικά και μορφολογικά χαρακτηριστικά, όσο και τα λειτουργικά και κυρίως τον τεχνολογικό εξοπλισμό τους (μηχανοργάνωση, ηλεκτρονικά συστήματα, διασύνδεση με το διαδίκτυο κλπ.). Αυτό αναμένεται να δώσει νέες δυνατότητες ως προς την προώθηση τους μέσω συλλογικών προγραμμάτων και δικτύων μάρκετινγκ και προβολής, τοπικών ή περιφερειακών, τομεακών ή κλαδικών ή μέσω εξειδικευμένων αλυσίδων. Ανάλογη αναβάθμιση, δικτύωση και ένταξη σε ειδικά προγράμματα έχουν την δυνατότητα να κάνουν και τα βοηθητικά καταλύματα της Περιφέρειας που παρουσιάζουν ανάλογα προβλήματα.

Ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος ως προς τις τουριστικές εγκαταστάσεις είναι δυνατό να επιτευχθεί με την δημιουργία νέων ή σύνθετων μορφών τουριστικών καταλυμάτων, όπως: μοτέλ σε επισταθμίες, τουριστικά χωριά με αυτόνομους οικίσκους σε περιοχές παραθερισμού, τουριστικές βίλλες, παραδοσιακούς ξενώνες, μετατροπή παραδοσιακών κτισμάτων σε ξενώνες, αγροτουριστικά συγκροτήματα και ορεινούς ξενώνες σε αγροτικές και ορεινές περιοχές, οικοτουριστικά καταλύματα ειδικών ερευνητών και παρατηρητών της φύσης σε περιοχές ειδικών περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων, πρότυπα περιβαλλοντικά συγκροτήματα με βιοκλιματικά κτίρια, συστήματα εξοικονόμησης ενέργειας και νερού, υλικά φιλικά προς το περιβάλλον.

Η διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της περιφέρειας είναι δυνατό να γίνει με την δημιουργία ειδικής τουριστικής υποδομής, όπως: σύγχρονα υδροθεραπευτήρια και ιαματικά κέντρα στις ιαματικές πηγές, συγκροτήματα SPA, υγείας και θαλασσοθεραπείας στις ακτές, συνεδριακά και εκθεσιακά κέντρα στους κυριότερους οικισμούς (Πάτρα, Πύργος, Αργίριο, Μεσολόγγι), γήπεδα γκολφ στις πεδινές εκτάσεις, κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και πληροφόρησης σε περιοχές ειδικών περιβαλλοντικών ενδιαφερόντων, πεδία ειδικών τουριστικών δραστηριοτήτων βουνού σε όλες τις ορεινές περιοχές, αθλητικά κέντρα προπόνησης, θερμαινόμενες πισίνες και κολυμβητήρια ολυμπιακών διαστάσεων, κωπηλατοδρόμια στις λίμνες, οργάνωση της υποδομής και λειτουργίας στις μαρίνες και τα αγκυροβόλια τουριστικών σκαφών και δημιουργία νέων δυνατοτήτων εξυπηρέτησης και οργάνωσης θαλάσσιων δραστηριοτήτων και διαδρομών.

Για την δημιουργία ειδικής τουριστικής υποδομής υπάρχουν επίσης δυνατότητες χρηματοδότησης μέσω ειδικών χρηματοοικονομικών προγραμμάτων

και κινήτρων. Το μάρκετινγκ και η προβολή τους είναι δυνατό να γίνει μεμονωμένα ή συλλογικά μέσω τοπικών ή περιφερειακών, τομεακών ή κλαδικών φορέων ή μέσω αλυσίδων προώθησης ειδικών δραστηριοτήτων και μορφών τουρισμού. Η δικτύωση ομοειδών περιοχών / τουριστικών προϊόντων σε εθνικό, ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο, μέσω ειδικών τουριστικών, πολιτιστικών ή περιβαλλοντικών σχημάτων ανάπτυξης – προστασίας – ανάδειξης, έχει επίσης να προσφέρει πολλές δυνατότητες και ευκαιρίες (πχ. Δίκτυα πόλεων, ιστορικών διαδρομών, περιβαλλοντικών πάρκων κλπ.). Αντίστοιχα κοινοτικά προγράμματα και πρωτοβουλίες παρουσιάζουν δυνατότητες και ευκαιρίες αξιοποίησης αναβάθμισης και προβολής του τουριστικού δυναμικού της περιφέρειας.

3.2 Φορείς τουριστικής ανάπτυξης και προβολής

Με τη βιομηχανία του τουρισμού εμπλέκονται αρκετοί φορείς της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδος, οι οποίοι όμως δρουν αποσπασματικά, χωρίς να υπάρχει συνολικός σχεδιασμός ανάπτυξης, αλλά και προβολής. Οι φορείς αυτοί, είτε είναι εταιρείες ενδιαφέροντος των Νομαρχιών, είτε της τοπικής Αυτοδιοίκησης, δραστηριοποιούνται σε αναπτυξιακού χαρακτήρα θέματα μεταξύ των οποίων εντάσσονται κατά περίπτωση και ενέργειες τουριστικής ανάπτυξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.

Οι σημαντικότεροι φορείς που δραστηριοποιούνται στον ένα ή στον άλλο βαθμό σε θέματα ανάπτυξης και προβολής του τουρισμού στην περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας είναι οι:

- 1. Νομαρχιακή Επιχείρηση Ανάπτυξης (ΝΕΑ) Αχαΐας**
- 2. Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης Αχαΐας**
- 2. Αναπτυξιακή Αιτωλ/νίας Α.Ε. (ΑΝΑΙΤ. Α.Ε.)**
- 3. Αναπτυξιακή Εταιρεία Αποδοτίας - Οφιδονίας (ΑΝΕΤΑΠΟ Α.Ε.)**
- 4. Αναπτυξιακή Εταιρεία "Ολυμπία" Α.Ε.**
- 5. Νομαρχιακή Αναπτυξιακή Εταιρεία "Ηλειακή" Α.Ε.**
- 6. Εταιρεία Ανάπτ. Λίμνης Τριχωνίδας Α.Ε.**
- 7. Αναπτυξιακή Δημοτική Επιχ/ση Πάτρας (ΑΔΕΠ)**
- 8. Νομαρχιακή Αναπτυξιακή Αιτωλοακαρνανίας**
- 9. Ενώσεις Ξενοδόχων Αχαΐας, Ηλείας, Αιτωλοακαρνανίας.**

Μεταξύ των πόλεων της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας η πόλη των Πατρών μέσω της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αναπτύσσει αξιόλογη δραστηριότητα στον τομέα της ανάπτυξης και τουριστικής προβολής της περιοχής.

Σε μια προσπάθεια συντονισμού του τουριστικού σχεδιασμού ανάπτυξης ολόκληρης της περιφέρειας ο Δήμος Πατρέων σε συνεργασία με λοιπούς φορείς, αλλά και ιδιώτες, έχει συστήσει την Εταιρία Τουριστικής Ανάπτυξης Αχαΐας (ΕΤΑΑ) με στόχους, μεταξύ άλλων, τη σχεδίαση και παρακολούθηση της Τουριστικής Ανάπτυξης της Αχαΐας, την εκπόνηση μελετών Τουριστικής Ανάπτυξης του Νομού, τη διαφήμιση και προβολή της Τουριστικής Περιοχής στο εσωτερικό και το εξωτερικό.

Η ΕΤΑΑ ορίστηκε φορέας ευθύνης λειτουργίας του Κέντρου Διαχείρισης Τουρισμού (ΚΕΔΙΤΟΥΡ) το οποίο ιδρύθηκε επίσης με πρωτοβουλία του Δήμου Πατρέων και στόχο την παροχή πλήθος τουριστικών πληροφοριών και την προβολή της πόλης.

Με πρωτοβουλία επίσης του Δήμου Πατρέων από το Σεπτέμβριο του 2001 λειτουργεί στην Πάτρα κέντρο πληροφοριών με την ονομασία Info Center Patras. Σκοπός του είναι η παροχή τουριστικών πληροφοριών, η προβολή και προώθηση

της πόλης αλλά και της ευρύτερης περιοχής στην Ελλάδα και το εξωτερικό, η προβολή τοπικών προϊόντων, όπως τεντούρας, κρασιού, κεραμικών, η συλλογή έντυπου υλικού κ.α.

Επιπλέον το Πανεπιστήμιο Πατρών και τα διάφορα Ερευνητικά Κέντρα του Νομού Αχαΐας, αποτελούν πόλο έλξης για την ανάπτυξη του Συνεδριακού Τουρισμού, τη διοργάνωση και φιλοξενία πολλών συνεδρίων, σεμιναρίων κλπ. με μεγάλες δυνατότητες προβολής της ευρύτερης περιοχής.

Στους λοιπούς δύο Νομούς της Περιφέρειας, Ηλείας και Αιτωλοακαρνανίας, όπως προέκυψε και από τη συλλογή στοιχείων μέσω του ερωτηματολογίου, δεν αναπτύσσεται κεντρικά και συντονισμένα αξιοσημείωτη δραστηριότητα σε επίπεδο ανάπτυξης και προβολής του τουριστικού προϊόντος.

Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας αναμένονται την επόμενη πενταετία γεγονότα που άπτονται τουριστικού ενδιαφέροντος και αποτελούν σημεία – σταθμούς- στην προσπάθεια που καταβάλλεται για την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας με όλα τα αναμενόμενα οφέλη, τόσο οικονομικά, όσο και πολιτιστικά, αλλά και τεχνολογικά.

Στο πλαίσιο των νέων δυνατοτήτων και ευκαιριών που διανοίγονται συνολικά για το χωροταξικό και αναπτυξιακό ρόλο της περιφέρειας – οι οποίες καταγράφηκαν στο προηγούμενο μέρος του παρόντος κεφαλαίου – θα πρέπει σε επίπεδο Περιφέρειας να δοθούν επιπλέον δυνατότητες τουριστικής προβολής μέσα από ένα Ολοκληρωμένο Σύστημα Τουριστικής Προβολής το οποίο θα παίρνει υπόψη του συνεχείς παρατηρήσεις, έρευνες αγορών και επαρκή γνώση και αποτύπωση του Τουριστικού Προϊόντος, τόσο ως προς τη σύνθεση, την ποιότητα καθώς και τη φέρουσα ικανότητα του περιφερειακά και οριζόντια (θεματικά). Ειδικότερα ένα τέτοιο σύστημα πρέπει να περιλαμβάνει:

- Σύνθεση στοχευμένων αγορών με γεωγραφική, πολιτισμική και πληθυσμιακή ανάλυση και ειδικούς στόχους διαφοροποιημένους για τις παραδοσιακές και ώριμες αγορές, τις πάσχουσες, πληγείσες ή φθίνουσες αγορές και τις αναδυόμενες, νέες αγορές.

- Σχεδιασμούς και προγράμματα προβολής τόσο για το βασικό Τουριστικό Προϊόν θα συνεχίσει να αποτελεί τον κύριο πόλο τουριστικής προσέλκυσης όσο και για τα θεματικά ή και εναλλακτικά ή και συμπληρωματικά τουριστικά προϊόντα μας και τους συνδυασμούς τους.

- Ζωτικής σημασίας στην επίτευξη αποτελεσματικότητας είναι η επιστράτευση πέραν των συνήθων διαφημιστικών οδών (μέσα μαζικής ενημέρωσης, τύπος, φυλλάδια κτλ) σύγχρονων τεχνολογιών και ιδιαίτερα του Διαδικτύου, που διασφαλίζουν ταχύτητα, αμεσότητα και υψηλή προσβασιμότητα στα δεδομένα προβολής και προώθησης.

Επιπροσθέτως, πρέπει να ληφθεί μέριμνα για τη στήριξη σειράς φορέων εμπλεκόμενων στην προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης αναφορικά με την οργάνωση τους, καθώς και τη διάθεση πόρων για τη θεμελίωση των δραστηριοτήτων τους σε σύγχρονες πρακτικές. Οι τουριστικές επιχειρήσεις της Περιφέρειας μέσω της Τουριστικής Προβολής – αναμένεται να βελτιώσουν σημαντικά τα έσοδά τους, πρέπει όμως να δρομολογηθούν έγκαιρα συντονισμένες δράσεις στην κατεύθυνση ενός Ολοκληρωμένου Προγράμματος Προώθησης – Προβολής όλων των τουριστικών προορισμών στους τρεις Νόμους της Περιφέρειας, με παράλληλη ανάδειξη των επιμέρους ιδιαιτεροτήτων και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της κάθε περιοχής, με έμφαση στις ειδικές μορφές τουρισμού.

Η πρωτοβουλία θα μπορούσε να αναληφθεί από την Περιφέρεια σε συνεργασία με τους φορείς τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής του Νομού Αχαΐας και να υλοποιηθεί το συντομότερο δυνατό, δεδομένου ότι απαιτείται μακρό

χρονικό διάστημα μέχρι την εμφάνιση των ευεργετικών αποτελεσμάτων στα έσοδα από πωλήσεις τουριστικών υπηρεσιών. Πράγματι, για τη διερεύνηση της πιθανής σύνδεσης της διαφήμισης του τουριστικού προϊόντος με τις πωλήσεις του, πραγματοποιήθηκε μελέτη με τίτλο «Η Διαφημιστική Δαπάνη για τον Τουρισμό». Στα πλαίσια της μελέτης αυτής διενεργήθηκε εκτεταμένη οικονομετρική έρευνα με τη χρησιμοποίηση στατιστικών στοιχείων που κάλυπταν την περίοδο 1982-2000.

Σύμφωνα με ευρήματα της έρευνας η διαφημιστική δαπάνη για την προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος δρα όντως ευεργετικά επί των πωλήσεών του.

Διαπιστώθηκε, όμως, ότι η δράση της δεν είναι άμεση, αλλά σε βάθος χρόνου. Τα ουσιαστικά αποτελέσματα της διαφημιστικής προβολής επέρχονται μετά παρέλευση διετίας από τη διενέργεια της δαπάνης (περί το 58% της δυναμικής επίδρασης επί των πωλήσεων), ενώ το 95% αυτής της επίδρασης επιτυγχάνεται μετά παρέλευση επταετίας.

Το φαινόμενο αποδόθηκε τόσο στη χρονική υστέρηση αφομοίωσης του διαφημιστικού μηνύματος από τους καταναλωτές, όσο και στην πειθαρχία που εμφανίζουν οι βορειοευρωπαίοι τουρίστες στον προγραμματισμό των διακοπών τους.

Για να αποκτήσει μονιμότερο χαρακτήρα η βελτίωση της αποδοτικότητας της διαφήμισης του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, είναι αναγκαία η λήψη ορισμένων μέτρων.

Τα κυριότερα από αυτά είναι:

- Η καλύτερη αξιοποίηση των ευρωπαϊκών και αμερικανικών υποαγορών.
- Η υιοθέτηση μακροχρόνιας στρατηγικής μάρκετινγκ, βασισμένης στη συνεχή και συστηματική προβολή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος με σταθερό διαφημιστικό μήνυμα (slogan).
- Η έναρξη της διαφημιστικής εκστρατείας έγκαιρα και με βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα τη διετία. Ο μακροπρόθεσμος χρονικός ορίζοντας να οριστεί η επταετία.
- Η βελτίωση της αποδοτικότητας της διαφημιστικής δαπάνης μέσω της αύξησης της τουριστικής κίνησης, και όχι μέσω της μείωσης των διαφημιστικών δαπανών.
- Η χρηματοδότηση της διαφημιστικής δαπάνης, εν μέρει, και από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, με τη διάθεση ενός ποσοστού των φορολογικών της εσόδων από την τουριστική δραστηριότητα (π.χ. ένα 10% από τα σχετικά έσοδα). Αυτό όμως, πρέπει να συνοδεύεται από γενίκευση του τοπικού φόρου και μείωση του φορολογικού του συντελεστή, ώστε να μην προκληθούν συνθήκες φορολογικής υπερβάρυνσης. Η κατανομή της διαφημιστικής δαπάνης κατά 50% στη διαφήμιση αυτή καθ' εαυτή, και κατά 50% σε διάφορες προωθητικές ενέργειες (π.χ. συνεργασία με μεγάλους ταξιδιωτικούς πράκτορες (tour operators), συμμετοχή σε τουριστικές εκθέσεις κ.ο.κ.).
- Η επιλογή και εκπαίδευση των στελεχών των δημοσίων υπηρεσιών που με την υιοθέτηση των παραπάνω μέτρων εκτιμάται ότι θα βοηθηθεί αποτελεσματικά η προώθηση του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις ξένες αγορές προελεύσεως. Ασφαλώς, η διαφήμιση και προβολή δεν μπορεί μεσομακροπροθέσμως να γίνει υποκατάστατο της ποιότητας. Αν δεν βελτιωθεί η ολική ποιότητα, πάντοτε σε συγκριτικούς όρους, η διαφήμιση και προβολή, όσο επιτυχής και αν είναι, μόνο βραχυπρόθεσμο αποτέλεσμα θα έχουν. Για δεδομένη, πάντως, ποιότητα η διαφημιστική δαπάνη συνιστά ουσιώδη διάσταση της συνολικής προσπάθειας προώθησης της τουριστικής ανάπτυξης.

3.3 Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού

Ως προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού τον κορμό της τουριστικής πολιτικής από πλευράς έργων υποδομής, αποτέλεσαν αναπτυξιακά προγράμματα στα πλαίσια των οποίων αρχικά προωθήθηκαν λιμένες αναψυχής, χιονοδρομικά κέντρα και κέντρα ιαματικού τουρισμού. Η επιλογή αυτή αξιοποιούσε τα υπάρχοντα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας και παράλληλα εξυπηρετούσε τους προγραμματικούς στόχους για αποκέντρωση και άμβλυση της εποχικότητας. Σκοπός πάντα ήταν η αναβάθμιση και η διαφοροποίηση, τόσο της τουριστικής ζήτησης, όσο και της προσφοράς. Σήμερα, στόχοι πολιτικής σε προτεραιότητα για την προσφορά, είναι η βελτίωση του επιπέδου των υπηρεσιών, η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού και η προστασία του περιβάλλοντος. Για την τουριστική ζήτηση στόχοι είναι η βαθμιαία απεξάρτηση από τον μαζικό τουρισμό, η άμβλυση της εποχικότητας και η εξειδίκευση του τουριστικού μάρκετινγκ.

Οι κυριότερες εναλλακτικές μορφές τουρισμού στη Δυτική Ελλάδα, είναι ο ιαματικός, ο τουρισμός περιπέτειας, ο οικοτουρισμός, ο θρησκευτικός και τέλος ο συνεδριακός τουρισμός. Οι μορφές αυτές που σταδιακά επικράτησαν, θεμελιώθηκαν σε πραγματικούς παράγοντες όπως ήταν η ύπαρξη εκμεταλλεύσιμων τουριστικών πόρων και η ανάγκη ικανοποίησης της εσωτερικής ζήτησης.

Πιο συγκεκριμένα:

3.3.1 Ιαματικός Τουρισμός

Ο Ιαματικός τουρισμός είναι κομμάτι του τουρισμού υγείας μια που με την χρήση του ιαματικού νερού αποσκοπεί στην ίαση διαφόρων παθήσεων και στην αναζωογόνηση του ανθρώπινου οργανισμού. Ιαματικές πηγές ονομάζονται οι φυσικές αναβλύσεις των θερμών, υπόθερμων ή ψυχρών νερών, τα οποία με τα συστατικά που περιέχουν είναι κατάλληλα για την ίαση διαφόρων παθήσεων του ανθρώπινου σώματος.

ΝΟΜΟΣ ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ

Ιαματική πηγή Αγ. Βαρβάρου (Τρύφου)

Σε απόσταση 50 χιλιομέτρων από το Αγρίνιο, μεταξύ των Ακαρνανικών Όρεων και του Αμβρακικού κόλπου, στα όρια του δήμου Μεδεώνος, βρίσκεται η πηγή του Αγίου Βαρβάρου. Ο Άγιος, έζησε τον 9^ο αιώνα και πριν αγιάσει ήταν διαβόητος ληστής στο βουνό Περγαντί του Ξηρόμερου. Κάτω από τα λουτρά, κυλάει ο ποταμός Αλευράς. Στην περιοχή βρίσκεται το εκκλησάκι της Αγίας Ελεούσας, το οποίο είναι σκαμμένο μέσα σε βράχο.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ
16 βαθμοί Κελσίου
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΝΕΡΟΥ
Ψυχρό – HC03 – Ca – Na – Cl – Sr – K – HS – F - ολιγομεταλλικό υποτονικό
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ
Υδροθεραπεία για ρευματισμούς, αρθριτικά, δερματοπάθειες και γυναικολογικές παθήσεις. Ποσιοθεραπεία για παθήσεις στομάχου, εντέρου και θρέψης.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
Υδροθεραπευτήριο και ξενώνας
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Δήμος Μεδεώνος 26460 – 31214, Λουτρά 26460 – 61202, 31852, 31699
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
“Τρυφός” 26460 - 61202

Ιαματική πηγή Κόκκινου Στεφανιού (Μυρτιάς)

Τα λουτρά βρίσκονται στις βορειοανατολικές ακτές της λίμνης Τριχωνίδας σε απόσταση 30 χιλιομέτρων από το Αγρίνιο. Η πηγή χρησιμοποιείται από τον 19^ο αιώνα για τις ιαματικές του ιδιότητες. Δίπλα στη λίμνη βρίσκεται ένας βράχος ο οποίος γίνεται κόκκινος την ώρα του ηλιοβασιλέματος. Από τον βράχο αυτό τα λουτρά πήραν το όνομά τους.

ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ
19 βαθμοί Κελσίου
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΝΕΡΟΥ
Ψυχρό – ΗCΟ3 – Na – Ca – HS – F - B - ολιγομεταλλικό υποτονικό
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ
Ρευματοπάθειες, ισχιαλγίες, εκζέματα, δερματοπάθειες, γυναικολογικές παθήσεις
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Δήμος Θέρμου 26440 – 22264, Λουτρά 26440 - 51307
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
“ Θέρμιος Απόλλων” 26440 - 24024

ΝΟΜΟΣ ΗΛΕΙΑΣ

Ιαματική πηγή Καϊάφα (Ζαχάρως)

Η Ζαχάρω βρίσκεται στο νοτιοδυτικό τμήμα του νομού Ηλείας. Απέχει 32 χιλιόμετρα από τον Πύργο και 25 χιλιόμετρα από την Ολυμπία. Τα λουτρά βρίσκονται δίπλα στη λίμνη Καϊάφα με την ιδεώδη φυσική ομορφιά. Τα νερά αναβλύζουν από το σπήλαιο των Ανιγρίδων και σχηματίζουν τη λίμνη. Η περιοχή αποτελεί βάση για επισκέψεις στο ναό του Επικουρείου Απόλλωνα, την ομηρική ακρόπολη της αρχαίας Σαμίας στα Λάπιθα, τα προϊστορικά τείχη στο Λέπρεο και τους θολωτούς τάφους στην περιοχή της Καλίδωνας.

ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΟΔΙΚΕΣ: Από την Αθήνα με λεωφορεία για Πύργο (310 χλμ) και για τη Ζαχάρω (342χλμ) ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΕΣ: Από την Αθήνα για Πύργο
ΘΕΡΜΟΚΡΑΣΙΑ
32 βαθμοί Κελσίου
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΝΕΡΟΥ
Υπόθερμο – Cl – Na – K – HS – μεταλλικό - υποτονικό
ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΕΣ ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ
Χρόνιες ρευματοπάθειες, μυοσίτιδες, χρόνιες εκφυλιστικές εκβάσεις τραυμάτων, νευραλγίες, άτυπες γυναικολογικές φλογώσεις.
ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
Υδροθεραπευτήριο και Ποσιθεραπευτήριο. Η διαχείριση γίνεται από τον Ε.Ο.Τ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
Δήμος Ζαχάρως 26250 – 33000, Λουτρά 26250 - 31710
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ
“Καϊάφας Lake” 26250 – 32954, “Τζένη” 26250 – 32234, “Ανεμώνη” 26250 – 32252, “Αρήνη” 26250 – 31710, “Ολυμπία” 26250 - 31710

3.3.2 Τουρισμος Περιπετειας

Ο τουρισμός περιπέτειας περιλαμβάνει τη **χιονοδρομία** όπου καλύτερη κι ασφαλέστερη πίστα στην Ελλάδα αποτελεί το χιονοδρομικό κέντρο στην θέση Ξηρόκαμπος, σε απόσταση 14 χμ από την πόλη των Καλαβρύτων. Ο ορεινός αυτός τόπος αξιοποίησε το πλεονέκτημά του που ήταν το χιόνι και τις θαυμάσιες βουνοπλαγιές του Χελμού. Η **πεζοπορία και η ορειβασία** είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένες στην δυτική Ελλάδα, αφού εκεί βρίσκονται το διεθνές μονοπάτι E4 το οποίο διασχίζει όλη την Αχαΐα, τα μονοπάτια του Χελμού, το Παναχαϊκό, ο Ερύμανθος καθώς και το όρος Βαράσοβα που προσφέρονται για αντίστοιχες δραστηριότητες. Η περιοχή της Αχαΐας είναι από τις πιο κατάλληλες για **Αλεξίπτωτο πλαγιάς** λόγω της μορφολογίας του εδάφους της και του κλίματός της. Οι θέσεις που προσφέρονται είναι : Σαντομέρι, Σκιαδά, Παναχαϊκό, Γιαννισκάρι, Ερύμανθος, Καλέντζι και Καλάβρυτα. Μοναδικές στιγμές μπορούν να νιώσουν οι φίλοι του **Rafting** στα νερά του Εύηνου και στα βαθιά νερά του Αχελώου. Για **kayak** κατάλληλες είναι οι λίμνες της Αιτωλοακαρνανίας. Ειδική διαμόρφωση για **mountain-bike** υπάρχει γύρω από τη λίμνη του Τσιβλού, καθώς και στη διαδρομή Άρμπουνας – Άγιος Νικόλαος στην Αχαΐα. Τέλος, κάποιος που θέλει να ασχοληθεί με τις **καταδύσεις**, την **ιστιοπλοΐα** και το **windsurfing** μπορεί να απευθυνθεί στο Ν.Ο.Π (2610-317766) ή στον Ιστιοπλοϊκό όμιλο Πατρών (2610-422939).

3.3.3 Οικοτουρισμος

Αν κάποιος επιθυμεί να δει από κοντά τα σπάνια είδη της χλωρίδας και της πανίδας, κατάλληλες περιοχές στη Δυτική Ελλάδα είναι το ονομαστό δάσος της **Στροφυλιάς** που είναι ένα από τα μεγαλύτερα δάση της Μεσογείου. Διαθέτει κουκουναριές, πεύκα, ήμερες βελανιδιές, θαμνοκυπαρίσσια, μυρτιές και ρεΐκια. Νοτιότερα, πλαισιωμένα από χωράφια απλώνεται η λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Στις αμμουδιές της Καλογριάς όπως και νοτιότερα, στον Κυπαρισσιακό κόλπο γεννούν τα αβγά τους οι θαλάσσιες χελώνες καρέτα – καρέτα.

Τέλος, στο χωριό Λάππα έχουν σχεδιαστεί μικρές πεζοποριακές διαδρομές που περνούν από διαφόρου τύπου βιοτόπους. Στην Αιτωλοακαρνανία ξεχωρίζει η μεγαλύτερη σε έκταση λίμνη της Ελλάδας, η **Τριχωνίδα**. Στα πλούσια αλιεύματά της περιλαμβάνεται η αθερίνα, ενώ στα νερά της ζουν 3 ενδημικά είδη ψαριών: η τριχωβελονίτσα, το γλανίδι και ο νανογωβιός.

3.3.4 Θρησκευτικος

Στην δυτική Ελλάδα υπάρχουν πολλοί ναοί, μοναστήρια και ιεροί τόποι που είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι με την ιστορία του έθνους μας. Συνοπτικά αναφέρουμε: στην Αιτωλοακαρνανία, και συγκεκριμένα στο Μεσολόγγι βρίσκεται **το**

μοναστήρι του Αγίου Συμεών, στο οποίο κατέφυγαν όσοι διασώθηκαν μετά την Έξοδο το 1826. Λίγο μακρύτερα στο Αιτωλικό, δεσπόζει ο **Ναός των Ταξιαρχών** ενώ στη Ναύπακτο ξεχωρίζει η σύγχρονη και δραστήρια ανδρική **μονή Μεταμόρφωσης του Σωτήρος**.

Στην Αχαΐα βρίσκεται ένα από τα αρχαιότερα μοναστήρια της Ορθοδοξίας, το **Μέγα Σπήλαιο** που συνδέεται άρρηκτα με τη θαυματουργή εικόνα της Παναγίας. Λίγο πιο έξω από τα Καλάβρυτα, βρίσκεται η **Αγία Λαύρα** όπου ο Παλαιών Πατρών Γερμανός όρκισε τους αγωνιστές να πολεμήσουν για ελευθερία ή θάνατο. Στο Αίγιο, βρίσκεται ο ναός της **Παναγίας Τρυπητής** που είναι χτισμένη μέσα σε βράχο. Στην Πάτρα βρίσκεται ο **ναός του Αγίου Ανδρέα**, πολιούχου της πόλης. Είναι μια επιβλητική εκκλησία, χωρητικότητας 8000 ατόμων χτισμένη στο χώρο που μαρτύρησε ο Άγιος. Αποτελεί ένα από τα ενδιαφέροντα αξιοθέατα της Πάτρας και προσελκύει πλήθος τουριστών κάθε χρόνο.

Στο νομό Ηλείας, λίγα χιλιόμετρα έξω απ' τον Πύργο βρίσκεται το μοναστήρι η Παναγία η Κρεμαστή, που με θαυμαστό τρόπο στέκεται ανάμεσα στα βράχια. Σε κοντινή απόσταση συναντάμε τη Μονή Άνω Δίβρης όπου λειτουργούσε κρυφό σχολειό για τον φωτισμό του γένους καθώς και ο ναός του Αγίου Νικολάου που δεσπόζει στην κεντρική πλατεία του Πύργου.

3.3.5 Συνεδριακός τουρισμός

Μια από τις πιο δυναμικές μορφές του σύγχρονου τουρισμού αποτελεί ο συνεδριακός τουρισμός. Ο συνεδριακός τουρισμός για τα ελληνικά δεδομένα παρουσιάζεται με αισιόδοξες προοπτικές, και το κυριότερο, ενισχύει με ποιοτικές παραμέτρους αυτό που ονομάζουμε ελληνικό τουριστικό προϊόν και που για χρόνια στηρίζεται περισσότερο στις υπεροχές της γεωγραφίας και της ιστορίας και λιγότερο στην υψηλή τουριστική υποδομή. Η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού, όχι μόνο δεν έρχεται σε αντίθεση με το τουριστικό προφίλ της χώρας, αλλά και ενισχύει με τον καλύτερο τρόπο την ανταγωνιστικότητα της Ελλάδας στη διεθνή τουριστική αγορά.

Τα ξενοδοχεία τα οποία έχουν αίθουσες κατάλληλες για τη διοργάνωση συνεδρίων, έχουν τμήμα που επιμελείται όλες τις ενέργειες και φροντίδες μιας σωστής και άριστα οργανωμένης εκδήλωσης.

Πιο συγκεκριμένα στη Δυτική Ελλάδα :

ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ					
ΑΧΑΪΑ					
ΟΝΟΜΑ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΑΙΘΟΥΣΕΣ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ	ΤΗΛΕΦΩΝΟ
ΑΣΤΗΡ	A´	5	27-750 pax	Αγ. Ανδρέου 16, Πάτρα	2610-277502
BYZANTINO	A´	2	100 pax	Ρήγα Φερραίου 106	2610-243000-3
PATRA PALACE	A´	1	450 pax	Όθωνος Αμαλίας 15	2610-623131
GRECOTEL LAKOPETRA BEACH	A´	1	60-120 pax	Λακόπετρα, Κάτω Αχαΐα	210-7280400

PAVLINA	A´	1	150-350 pax	Νιφορέικα, Κάτω Αχαΐα	26930-24040
PORTO RIO	A´	3	20-600 pax	Ριο, 26500	2610-991801-4
AIROTEL ACHAIA BEACH HOTEL	B´	5	10-600 pax	Καστελλόκαμπος, 26500 Πάτρα	2610-991801-4
ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΑΤΡΩΝ		16	15-1080 pax	Πανεπιστήμιο Πατρών, 26500	2610- 993999
ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ACHAIA CLAUSS		5	150-600 pax	Πετρωτό Αχαΐας 26110, Πάτρα	2610-325051-9
ΗΛΕΙΑ					
HOTEL AMALIA	A´	2	70-270 pax	27065, Ηλεία	26240-22190
OLYMPIA PALACE HOTEL	A´	1	20-350 pax	Π. Κονδύλη 2, 27065, Αρχαία Ολυμπία	26420-23101
ALDEMAR OLYMPIAN VILLAGE	DELUXE	3	20-450 pax	Σκαφιδιά, 27100 Πύργος Ηλείας	26210-82000
GRECOTEL OLYMPIA RIVIERA THALASSO	DELUXE	12			26230-64400

3.4 Κοινωνικός Τουρισμός

Τα Προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού άρχισαν να εφαρμόζονται το 1982 από τον ΕΟΤ, την Εργατική Εστία και την ΓΓ Νέας Γενιάς με κύριους αποδέκτες τους συνταξιούχους, τους αγρότες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τους νέους.

Στο πρόγραμμα χρησιμοποιούνται τουριστικά καταλύματα δυναμικότητας άνω των 10 κλινών. Οι συνεργαζόμενες επιχειρήσεις με δυναμικότητα κάτω των 100 κλινών υποχρεούνται να διαθέτουν στους δικαιούχους τουλάχιστον το 30% των κλινών τους, ενώ αυτές με δυναμικότητα άνω των 100 κλινών, το 40%.

Παράλληλα ήταν και το χειμερινό εκδρομικό πρόγραμμα για το πρώτο τρίμηνο του 2002, με πολυήμερες εκδρομές σε όλη της Ελλάδα και με διανυκτερεύσεις στα τουριστικά κέντρα της κάθε περιοχής. Επισημαίνεται ότι τα χειμερινά εκδρομικά προγράμματα του Οργανισμού Εργατικής Εστίας, εκτός από την κοινωνική και πολιτιστική τους διάσταση, συμβάλλουν σημαντικά στην άμβλυση της εποχικότητας. Επίσης, με την χρησιμοποίηση των μικρών μονάδων, που συνήθως αποτελούν οικογενειακές εκμεταλλεύσεις, ενισχύουν το τοπικό εισόδημα.

Από τα συγκεντρωτικά στατιστικά στοιχεία του ΕΟΤ, από το 1982 μέχρι σήμερα, προκύπτει ότι ο συνολικός αριθμός δικαιούχων που έκαναν χρήση δελτίων κοινωνικού τουρισμού πλησιάζει τις 300.000. Χαρακτηριστικό της εξέλιξης των προγραμμάτων στη διάρκεια της εικοσαετίας είναι ότι η κίνηση διανομής δελτίων υπήρξε διαρκώς αυξητική.

Έτσι, το 1982 διανεμήθηκαν 2.500 δελτία, το 1992 έφθασαν τα 4.800 και το 2002 αναμένεται να φθάσουν τις 5.000. μεταξύ 1982 και 1992 παρατηρείται σχεδόν διπλασιασμός και στη συνέχεια σταδιακή σταθεροποίηση των μεγεθών.

Επισημαίνεται ότι κατά την διετία 1992 – 94 δεν πραγματοποιήθηκαν προγράμματα κοινωνικού τουρισμού.

3.5 Δυνατότητες νέων τεχνολογιών πληροφορικής και διαδικτύου

Οι νέες τεχνολογίες της πληροφορικής, του internet και των Τηλεπικοινωνιών ανοίγουν νέους ορίζοντες στην τουριστική και ξενοδοχειακή αγορά, τόσο στο πλήθος και στην ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών, όσο και συνολικά στο τρόπο εξυπηρέτησης του πελάτη. Η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών σε όλους του τομείς της λειτουργίας των τουριστικών επιχειρήσεων αποτελεί πλέον προϋπόθεση για την περαιτέρω ανάπτυξη, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και τη βιωσιμότητά τους.

Η εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής θα έχει στο μέλλον σημαντικές επιπτώσεις στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, ενώ ο τουρισμός δεν είναι κλάδος εντάσεως τεχνολογίας, είναι όμως εντάσεως πληροφόρησης. Ο ρόλος της πληροφόρησης εξαιτίας της ιδιομορφίας του τουριστικού προϊόντος παίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της ζήτησης του. Η ανάπτυξη των συστημάτων κρατήσεων, η εξέλιξη των συστημάτων διανομής, ο αυτοματισμός στην έκδοση εισιτηρίων και η πλουσιότερη πληροφόρηση, λόγω του παγκόσμιου ιστού, επηρεάζουν σημαντικά τον τρόπο συναλλαγών στον τουριστικό τομέα.

Η εισαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής από τις επιχειρήσεις του κλάδου θα συμβάλει στη βελτίωση της παραγωγικότητάς τους, μέσω καλύτερης οργάνωσης και επικοινωνίας, θα μειώσει το κόστος συναλλαγών, θα συμβάλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας και θα βελτιώσει, τέλος, τη στρατηγική μάρκετινγκ. Ωστόσο θα υπάρξουν και απειλές από την εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορικής, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Ίσως απειληθεί η επιβίωση κάποιων ενδιάμεσων επιχειρήσεων του τουριστικού κυκλώματος, τόσο από την παρουσία του παγκόσμιου ιστού, όσο και από συγγενείς προς τον τουρισμό κλάδους πχ τηλεπικοινωνίες, αν θελήσουν να εισέλθουν στον κλάδο παροχής τουριστικών υπηρεσιών.

Οι ελληνικές τουριστικές επιχειρήσεις παρόλο που δραστηριοποιούνται σε έναν από τους δυναμικότερα αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, δυστυχώς στην πλειονότητά τους, δεν έχουν αντιληφθεί τα σημαντικότερα ανταγωνιστικά οφέλη, που μπορεί να προσδώσει στην επιχείρησή τους η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών και ως εκ τούτου δεν έχουν προβεί σε σημαντικές επενδύσεις στον τομέα.

Ο συνεχώς αυξανόμενος ανταγωνισμός, που θα ενταθεί ακόμα περισσότερο στο πλαίσιο της ενοποιημένης ευρωπαϊκής αγοράς και του ενιαίου νομίσματος, η ανάγκη αναβάθμισης των προσφερόμενων υπηρεσιών, η ανάγκη βελτίωση της κερδοφορίας και εστίασης σε κερδοφόρους πελάτες και η συνειδητοποίηση πως οι νέες τεχνολογίες αποτελούν ένα βασικό μέσο για την επίτευξη των παραπάνω, θα οδηγήσουν σύντομα τις ελληνικές επιχειρήσεις να προβούν σε σημαντικές επενδύσεις στον τομέα.

Πρόσφατη σημαντική εξέλιξη στο χώρο της Δυτικής Ελλάδας αποτελεί η δημιουργία του Κέντρου Τηλεματικής Δυτικής Ελλάδας, Ηπείρου και Ιονίων Νήσων. Είναι έργο ενταγμένο στο πρόγραμμα Interreg II Ελλάδα – Ιταλία, ανάδοχος φορέας είναι το ΙΤΥ με συνεργαζόμενους φορείς το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και τον ΟΤΕ. Στόχος είναι η ίδρυση ενός αυτόνομου οργανισμού για την παροχή υπηρεσιών των επιλέξιμων νομών του προγράμματος Interreg II Ελλάδα – Ιταλία (Αχαΐα, Αιτωλοακαρνανία, Πρέβεζα, Θεσπρωτία, Ιόνια Νησιά) καθώς και η

στενή συνεργασία με τους αντίστοιχους φορείς και τα έργα του προγράμματος στην ιταλική πλευρά – περιφέρεια Απούλιας). Το πακέτο υπηρεσιών που θα προσφέρεται από το κέντρο τηλεματικής μέσω Internet και με πρόσβαση που θα έχει μορφή portal είναι : intranets – Extranets, Ηλεκτρονικό Εμπόριο, Εκπαίδευση από απόσταση – Τηλεργασία, Πιστοποίηση ηλεκτρονικής ταυτότητας, εκπομπή πληροφορίας σε πραγματικό χρόνο, ηλεκτρονικές δημοσκοπήσεις και δημοπρασίες, ηλεκτρονικό περιοδικό – μικρές αγγελίες, τουρισμός, πολιτισμός περιβάλλον κ.α. Απώτερος σκοπός της λειτουργίας του κέντρου είναι η ικανοποίηση των ευρύτερων στόχων ανάπτυξης της Δυτικής Ελλάδας και της διασυνοριακής συνεργασίας με την Ιταλία.

Ως προς τις τηλεπικοινωνίες η περιφέρεια εξυπηρετείται επαρκώς με συμβατικές τηλεφωνικές συνδέσεις από τον ΟΤΕ, η μεν Αχαΐα και Ηλεία κοντά στο μέσο εθνικό όρο ως προς τις ψηφιακές συνδέσεις, ενώ η Αιτωλοακαρνανία συγκριτικά υστερεί. Απαιτείται επέκταση των ψηφιακών συνδέσεων για την εισαγωγή και επέκταση των προηγμένων υπηρεσιών οι οποίες αποτελούν αξιόλογο δείκτη σύγχρονης ανάπτυξης, όπως ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, τηλε-υπηρεσίες, τηλε-ιατρική, τηλε-εργασία. Οι υπηρεσίες αυτές αναμένεται να ευνοηθούν και λόγω του ρόλου του Πανεπιστημίου των Πατρών, θα είναι δε ιδιαίτερα χρήσιμες στους ορεινούς και απομονωμένους οικισμούς και στην υποστήριξη του Σχεδίου Καποδίστριας για βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών στις ομάδες των οικισμών εντός Καποδιστριακών ΟΤΑ με αντίστοιχη μείωση των άσκοπων μετακινήσεων.

3.6 Χρήση Πληροφορικής και Επικοινωνιών στις επιχειρήσεις του κλάδου

Ιδιαίτερα ψηλή είναι σήμερα η χρήση της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών εσωτερικά στις διάφορες επί μέρους επιχειρήσεις του κλάδου, με στόχο την υποστήριξη των διαφόρων πολύπλοκων τυποποιημένων εργασιών τους, τη μείωση του λειτουργικού τους κόστους, την βελτίωση της ταχύτητας και της ποιότητας εξυπηρέτησης των πελατών και γενικότερα για την επίτευξη υψηλότερης παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας.

Ως ένα κλασσικό παράδειγμα αυτού του μοντέλου της εσωτερικής αξιοποίησης των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών από τις επιχειρήσεις του κλάδου μπορούμε να αναφέρουμε την περίπτωση του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Τουριστικού Πρακτορείου. Το σύστημα αυτό στην ωριμότερή του μορφή περιλαμβάνει δύο στενά συνεργαζόμενα υποσυστήματα: Το υποσύστημα Front - Office και το υποσύστημα Back – Office .Επίσης παράγει μία σειρά συγκεντρωτικές πληροφορίες για την λήψη διοικητικών αποφάσεων και για την υποστήριξη του Marketing.

Επιτακτική προβάλλει επίσης η ανάγκη αναβάθμισης των λειτουργιών των μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων του Τουριστικού Τομέα με την εγκατάσταση ενός συστήματος ολοκληρωμένης ενδοεπιχειρησιακής οργάνωσης (Enterprise Resource Planning – ERP) το οποίο αφορά την αναβάθμιση της πληροφόρησης, των λειτουργιών και του ανθρώπινου δυναμικού της επιχείρησης.

Ενα σύστημα ενδο-επιχειρησιακής ολοκληρωμένης οργάνωσης (Enterprise Resource Planning – ERP) ήταν διεθνώς μέχρι πριν 1-2 χρόνια ένα πλεονέκτημα για την τουριστική και όχι μόνον, επιχείρηση. Τώρα πια, η υποδομή αυτή είναι υποχρεωτική για την επιβίωση στην εποχή της Νέας e-οικονομίας. Μέσω του Διαδικτύου, η επιχείρηση αποκτά δυνατότητες για δι-επιχειρησιακή (inter-enterprise) οργάνωση, δηλαδή για επικοινωνία και πραγματοποίηση συναλλαγών (e-συνεργασία) με τους πελάτες και τους συνεργάτες της. Είναι φυσικό να

στηριχθεί η δι-επιχειρησιακή οργάνωση πάνω στα γερά θεμέλια της ενδοεπιχειρησιακής οργάνωσης (ERP). Χωρίς ενδο-επιχειρησιακή οργάνωση το back-office (λογιστήριο, διαθεσιμότητα, πληρότητα, προμηθευτές, κρατήσεις κτλ) θα δυσκολεύεται να διεκπεραιώνει αυτά που το front office (πωλήσεις, marketing) θα υπόσχεται στον πελάτη, με την λήψη μιας παραγγελίας μέσα από ένα σύστημα Customer Relationship management.

3.6.1 Επιπτώσεις του Internet στον Τουριστικό Κλάδο

Σημαντικές επιπτώσεις αναμένονται από την αυξανόμενη διαρκώς χρήση του Internet και στον τουριστικό κλάδο. Αναμένεται η βαθμιαία αποδυνάμωση ή ακόμη και η εξαφάνιση πολλών ενδιαμέσων του τουριστικού κλάδου. Αντίθετα αναμένεται να επιβιώσουν ή και ενδεχομένως να αναβαθμισθούν τα τουριστικά πρακτορεία, τα οποία διαθέτουν ειδική τεχνογνωσία και παρέχουν εξειδικευμένες υπηρεσίες με υψηλή προστιθέμενη αξία για ειδικές μορφές τουρισμού, ειδικές γεωγραφικές περιοχές, ειδικές κατηγορίες πελατών, κ.λ.π.

Επίσης ήδη έχουν δημιουργηθεί, και στο άμεσο μέλλον αναμένεται να δημιουργηθούν ακόμη περισσότεροι, νέοι ηλεκτρονικοί ενδιάμεσοι στον κλάδο του Τουρισμού, οι οποίοι θα έχουν τη μορφή ειδικών ιστοσελίδων (Web Sites) ηλεκτρονικής προώθησης, διανομής, πωλήσεων και πληρωμής διαφόρων τουριστικών προϊόντων.

Ως ένα κλασσικό τέτοιο παράδειγμα νέου ηλεκτρονικού τουριστικού ενδιαμέσου μπορούμε να αναφέρουμε το Expedia (www.expedia.com) το οποίο παρέχει τη δυνατότητα ηλεκτρονικής αναζήτησης, κράτησης και πληρωμής μέσω του Internet διαφόρων κατηγοριών τουριστικών προϊόντων, όπως π.χ. εισιτηρίων αεροπορικών πτήσεων, ξενοδοχείων και αυτοκινήτων, απ' ευθείας από τον τελικό καταναλωτή.

Παράλληλα αναμένεται ότι στο άμεσο μέλλον οι υπάρχοντες σήμερα παραγωγοί τουριστικού προϊόντος (π.χ. αεροπορικές εταιρείες, ναυτιλιακές εταιρείες, σιδηροδρομικές εταιρείες, θέατρα, μουσεία, κέντρα συναυλιών, κ.λ.π.) καθώς επίσης και πολλοί υπάρχοντες ενδιάμεσοι του τουριστικού κλάδου (π.χ. συστήματα – δίκτυα ηλεκτρονικής διανομής τουριστικών προϊόντων, Tour Operators, κ.λ.π.) θα αξιοποιήσουν το Internet για την On-line ηλεκτρονική πώληση τουριστικών προϊόντων απ' ευθείας στον τελικό καταναλωτή, παρακάμπτοντας τους υπάρχοντες ενδιάμεσους (π.χ. τα τουριστικά πρακτορεία).

3.6.2 Εφαρμογές νέων τεχνολογιών

Η νέα τεχνολογία μπορεί να βρεί πολλές εφαρμογές στο τουριστικό πεδίο. Οι εφαρμογές internet μπορούν να χρησιμεύσουν ώστε να προβάλουν μια τουριστική επιχείρηση, να αποτελέσουν πηγή πληροφόρησης για τους τουρίστες σε διεθνές επίπεδο, να συνδέσουν όλους τους κόμβους μιας τουριστικής επιχείρησης μεταξύ τους. Οι ενδεχόμενες εφαρμογές συνοψίζονται :

- ü Στην παρουσίαση μιας τουριστικής επιχείρησης και των δραστηριοτήτων της μέσω του internet με Web site ως μέσο προβολής της τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, δεδομένου ότι η αναζήτηση τόπου διακοπών μέσω internet είναι πάγια τακτική στο εξωτερικό και κερδίζει ολοένα και περισσότερους οπαδούς και στη χώρα μας.
- ü Στην παρουσίαση μιας τουριστικής επιχείρησης μέσω info kiosks. Αν τα info kiosks τοποθετηθούν στα κατάλληλα σημεία (λιμάνια, ξενοδοχεία, car rentals, εστιατόρια κτλ) μπορούν να πληροφορήσουν τους τουρίστες για την επιχείρηση και το φάσμα των δραστηριοτήτων της. Οι multimedia δυνατότητες

- του info kiosk (φωτογραφίες, ήχος, video, πλήθος πληροφοριών χωρίς περιορισμούς) το κάνουν ιδανικό μέσο προβολής.
- ü Στη σύνδεση όλων των καταστημάτων μιας επιχείρησης (γραφεία τουρισμού, εστιατόρια, ξενοδοχεία) σε έναν ενιαίο δικτυακό τόπο, που θα μπορούν να επικοινωνούν τα μέλη της επιχείρησης μεταξύ τους με ασφάλεια. Μια τέτοια εφαρμογή μπορεί να λειτουργήσει, είτε σε εγχώριο, είτε σε διεθνές επίπεδο, αυξάνοντας την ταχύτητα μετάδοσης των πληροφοριών και μειώνοντας τα λειτουργικά έξοδα.
  - ü Στα προωθητικά CD-ROM και DVD για την Ελλάδα και τα κατά τόπους αξιοθέατα. Οι εφαρμογές πολυμέσων μπορούν να διανεμηθούν σε γραφεία τουρισμού του εξωτερικού. Τα DVD αποτελούν την τελευταία εξέλιξη της τεχνολογίας στον τομέα της παρουσίασης οπτικοακουστικού υλικού.

3.6.3 Οι νέες τεχνολογίες στην εξυπηρέτηση των πελατών των ξενοδοχείων

Με στόχο να προσελκύουν τα ξενοδοχεία πελάτες θα πρέπει να τους προσφέρουν πολύ γρήγορες και αξιόπιστες συνδέσεις με το Internet, και συμβατότητα με το σύστημα Virtual Private Networking, VPN, το οποίο όλο και εξαπλώνεται σε περισσότερες χώρες και επιχειρήσεις της Ευρώπης. Το VPN είναι ένα σύστημα που δίνει τη δυνατότητα στον business traveller να συνδέεται με το ηλεκτρονικό σύστημα της εταιρίας του από οποιοδήποτε μέρος του κόσμου μέσω του Internet. Όπως είναι γνωστό πολλές εταιρίες για λόγους ασφάλειας δεν επιτρέπουν σύνδεση με τα ηλεκτρονικά τους συστήματα από τον εξωτερικό χώρο, αλλά παρά μόνο μέσα από την εταιρία. Όταν τα στελέχη τους ταξιδεύουν, αν δεν χρησιμοποιούν το VPN είναι αποκλεισμένα από το εσωτερικό περιβάλλον της εταιρίας τους και δεν μπορούν να επικοινωνήσουν. Το ξενοδοχείο θα πρέπει να διαθέτει συμβατότητα με το VPN το οποίο θα συνδέσει τον business traveler με το γραφείο του.

Ακόμα, τα σύγχρονα ξενοδοχεία που θέλουν να έχουν σημαντικά έσοδα από τη νέα τεχνολογία θα πρέπει να διαθέτουν προς χρήση των πελατών τους, φυσικά με κάποια χρέωση, συστήματα Converged Hotel Services τα οποία βοηθούν στη μεταφορά όχι μόνο δεδομένων αλλά και εικόνας με βίντεο. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο πελάτης μπορεί να αξιοποιήσει την μεταφορά εικόνας για να παίξει διάφορα παιχνίδια ακόμα και καζίνο.

Το IP Telephony δίνει τη δυνατότητα στους πελάτες των ξενοδοχείων να κάνουν χρήση του δικού τους τηλεφώνου από το ξενοδοχείο. Ο πελάτης έρχεται στο ξενοδοχείο και χρησιμοποιεί το δικό του τηλέφωνο, όπως έκανε στο γραφείο του. Αυτή τη στιγμή τα συστήματα IP Telephony είναι αρκετά ογκώδη. Τέλος, τα ξενοδοχεία θα πρέπει να διαθέτουν τουλάχιστον γραμμές ISDN, ή νεότερης τεχνολογίας προς χρήση των πελατών τους. Το ξενοδοχείο με την παροχή των παραπάνω διευκολύνσεων πετυχαίνει ένα πολύ σημαντικό έσοδο, την προτίμηση των πελατών του, την αύξηση της πελατείας του, και γενικά την αύξηση της ανταγωνιστικότητας του.

Η χρήση της νέας τεχνολογίας στις τουριστικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις τουριστικές επιχειρήσεις άλλων ευρωπαϊκών Χωρών. Η χρήση, παρ' όλα αυτά, των προϊόντων και λύσεων υψηλής τεχνολογίας στη χώρα μας δεν είναι ανάλογη του επιπέδου των λύσεων που προσφέρονται. Αυτό συμβαίνει για πολλούς και διάφορους λόγους, ορισμένοι εκ' των οποίων αξίζει να αναφερθούν.

A) Μέχρι και πριν λίγα χρόνια δεν υπήρχε η κατάλληλη υποδομή (δίκτυα επικοινωνίας, πιστοποιημένες συνδέσεις, τηλεφωνικές γραμμές κ.α) ειδικά στην περιφέρεια για την εφαρμογή συστημάτων υψηλής τεχνολογίας.

B) Το επίπεδο του υπαλληλικού προσωπικού στη χώρα μας σχετίζεται με τη χρήση προγραμμάτων Η/Υ δεν είναι το ίδιο με αυτό άλλων χωρών. Τα τελευταία χρόνια βέβαια και όσο εμπλουτίζεται το εργατικό δυναμικό της χώρας με νέους ανθρώπους, αυτός ο παράγοντας εξομαλύνεται και φτάνει σιγά – σιγά στα επίπεδα των άλλων ανεπτυγμένων τουριστικών χωρών. Το κόστος επένδυσης αποτελεί ακόμη και σήμερα φραγμό για πολλούς ενώ αυτό δεν ισχύει σε τέτοιο βαθμό στο εξωτερικό.

Σαν συμπέρασμα των παραπάνω θα μπορούσαμε να πούμε ότι στη χώρα μας το επίπεδο χρήσης της τεχνολογίας στην τουριστική βιομηχανία δεν συμπορεύεται με αυτό των άλλων ανεπτυγμένων τουριστικά χωρών, είναι όμως σε πορεία ανοδική και έχει την ώθηση που χρειάζεται (Ολυμπιακοί Αγώνες 2004, Νομισματική ενοποίηση της Ευρώπης) για να φτάσει και ίσως να ξεπεράσει άλλες χώρες.

4.Μοχλοι τουριστικής ανάπτυξης και προβολής της Δυτικής Ελλάδας

4.1 Το Αυτοκινητοδρομιο

Το αυτοκινητοδρόμιο της πόλης των Πατρών είναι ένα έργο, το οποίο όταν με το καλό ολοκληρωθεί, θα αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης σε όλα τα επίπεδα για την πόλη της Πάτρας και για την ευρύτερη περιοχή.

Η "Αυτοκινητοδρόμιο Πάτρας Α.Ε", μια πολυμετοχική εταιρεία, έχει σήμερα κατά πλήρη κυριότητα τίτλους ιδιοκτησίας αλλά και χρήση γης, έκτασης 1.250 στρεμμάτων, που βρίσκονται στην περιοχή Ρέντες, πρώην κοινότητας Χαλανδρίτσας και νυν Δήμου Φαρρών.

Η έκταση έχει αγοραστεί από το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας και ανήκει κατά πλήρη κυριότητα, νομή και χρήση. Η έκταση στην οποία αναφερόμαστε βρίσκεται σε απόσταση μόλις 24 χιλιομέτρων από το κέντρο της πόλης, 30 χιλιομέτρων από το αεροδρόμιο του Αράξου, μέσω της Βιομηχανικής ζώνης και 40 χιλιομέτρων από τα Καλάβρυτα και τα τουριστικά αξιοθέατα της πόλης. Απέχει επίσης μόλις 10 χιλιόμετρα από την Βιομηχανική ζώνη της Πάτρας.

Η περιοχή αυτή δεν επελέγη έτσι τυχαία· επελέγη γιατί έχει πάρα πολλά πλεονεκτήματα. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε μερικά. Η περιοχή της Χαλανδρίτσας έχει ένα ήπιο γενικά κλίμα, υπήρξε η μόνη και σε ευρύτερες περιοχές ιδιόκτητη έκταση 1.250 στρεμμάτων, ενιαία και μάλιστα με μια γεωφυσική διαμόρφωση τέτοια ώστε να περιορίζει την ηχορύπανση, μικρή μεν, αλλά οπωσδήποτε υπάρχουσα, που θα προέρχεται από τη χρήση του αυτοκινητοδρομίου. Η δυνατότητα προσπέλασης στον χώρο χωρίς να απαιτούνται πρόσθετα έργα ήταν ένα από τα κριτήρια.

Ήδη υπάρχουν εθνικοί οδοί, Πατρών – Πύργου, Πατρών – Τριπόλεως και η επαρχιακή οδός Πατρών – Καλαβρύτων η οποία διευκολύνει την πρόσβαση στο αυτοκινητοδρόμιο ώστε να μπορεί κανείς να πηγαίνει πολύ γρήγορα και κυριότερα να μπορεί να φεύγει από το αυτοκινητοδρόμιο όταν τελειώσουν οι εκδηλώσεις. Επίσης, το ότι βρίσκεται μόλις 25 χιλιόμετρα από την πόλη της Πάτρας παρέχει τις απαραίτητες εξυπηρετήσεις γιατί ένα αυτοκινητοδρόμιο δεν μπορεί να ζήσει και να γίνει βιώσιμο αν δεν υπάρχει κέντρο κοντά, το οποίο να έχει μερικές από τις παρακάτω ιδιότητες.

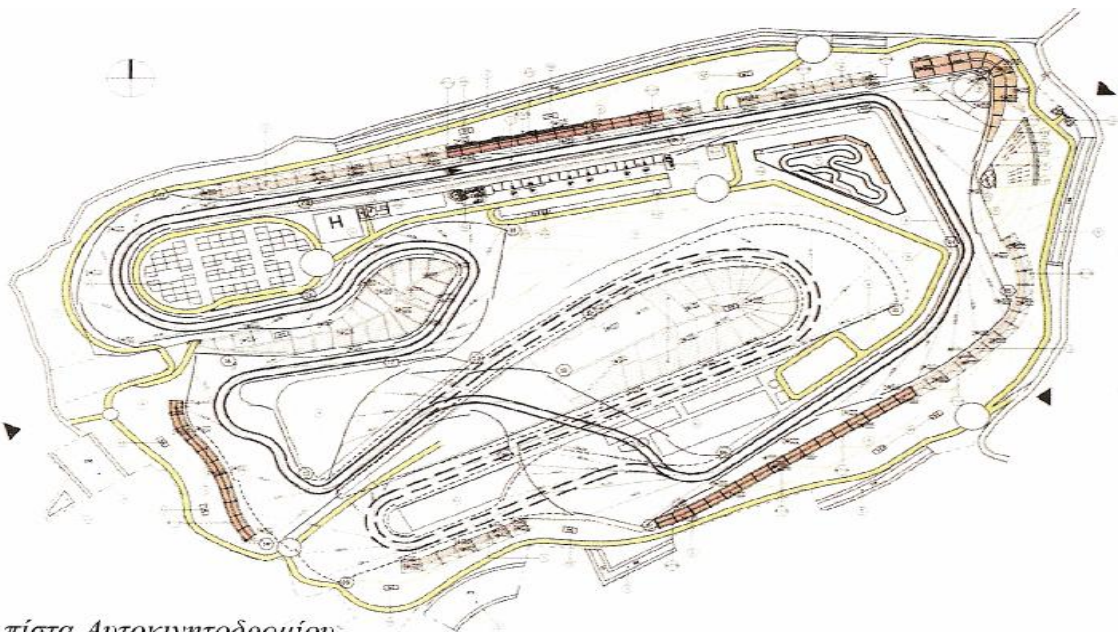
Είναι διοικητικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας η Πάτρα και μπορεί να σηκώσει επιτυχώς μια βιώσιμη λειτουργία στο αυτοκινητοδρόμιο. Είναι το κέντρο του περίφημου τριγώνου των αρχαιολογικών χώρων Επίδαυρος – Ολυμπία - Αργολίδα, είναι δε ανάμεσα σε τουριστικά θέρετρα και αξιοθέατα, όπως είναι το χιονοδρομικό κέντρο του Χελμού, η Αγία Λαύρα, το Μέγα Σπήλαιο, τα σπήλαια των Λιμνών και οι περίφημες παραλίες της Καλογριάς και της Κυλλήνης. Το ήδη υφιστάμενο αλλά και το κατασκευαζόμενο λιμάνι, σήμερα είναι πύλη εισόδου της χώρας μας από τις χώρες της Ευρώπης. Πλήρες οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο, που σε συνδυασμό με τη νεόδμητη γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου εξυπηρετεί επαρκώς τόσο τους όμορους νομούς όσο και τις μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας, Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ιωάννινα, Τρίπολη, Λάρισα, Καλαμάτα, Πύργο έτσι ώστε να είναι εύκολη η πρόσβαση των ενδιαφερομένων θεατών.

Ένα ακόμα στοιχείο πολύ σημαντικό είναι το υπάρχον Πανεπιστήμιο με το πολύ ψηλό επιστημονικό του επίπεδο και με ερευνητικό τμήμα το οποίο στρέφεται σε τομείς σχετιζόμενους απόλυτα με το αυτοκίνητο και την μοτοσυκλέτα. Ασφάλεια κυκλοφορίας, αλλά και το πρότυπο ηλεκτρικό αυτοκίνητο και ηλεκτρονικό ποδήλατο, παγκόσμια αποκλειστικότητα του πανεπιστημίου της πόλης των Πατρών.

Επίσης, ένα σύγχρονο αυτοκινητοδρόμιο δεν μπορεί να ζήσει αν δεν έχει κοντά του υγειονομική στήριξη. Η αρχαϊκή πρωτεύουσα διαθέτει δύο μεγάλα νοσοκομεία, το Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο υψηλού επιπέδου, το νοσοκομείο του Αγίου Ανδρέα, στην ευρύτερη περιοχή υπάρχει και το νοσοκομείο Αιγίου καθώς επίσης και το κέντρο υγείας Χαλανδρίτσας το οποίο είναι από τα μεγάλα κέντρα υγείας που βρίσκονται στην περιοχή και δεν είναι υποβαθμισμένο, λειτουργεί κανονικά και εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή.

Ξενοδοχειακή υποδομή αξιόλογη, αλλά όχι αρκετή. Η υπάρχουσα ξενοδοχειακή υποδομή δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του Συνεδριακού Κέντρου του Πανεπιστημίου και του Αυτοκινητοδρομίου. Υπάρχει επίσης και το Καζίνο του Ρίου, το οποίο μπορεί να συνδυαστεί και με το αυτοκινητοδρόμιο και να αποτελέσουν ένα συνδυασμό τουριστικής ανάπτυξης. Επίσης υπάρχει πολύ μεγάλη εμπειρία από την οργάνωση στην πόλη μας αγώνων παγκοσμίου επιπέδου από τις Λέσχες αυτοκινήτου και μοτοσικλέτας που έχουν την έδρα τους στην Πάτρα και οι οποίες έχουν στην δύναμή τους μερικά από τα πιο αξιόλογα στελέχη στο χώρο σε πανελλήνιο επίπεδο.

Η Βιομηχανική περιοχή, η οποία απέχει μόλις 10 χιλιόμετρα, παρέχει αυξημένα παραγωγικά κίνητρα για εγκατάσταση επιχειρήσεων, οι οποίες θα θέλουν να εκμεταλλευτούν τη χρήση του αυτοκινητοδρομίου. Το αεροδρόμιο του Αράξου πρόκειται να γίνει σύντομα πολιτικό, και η Πάτρα έχει πλήρες κέντρο τηλεπικοινωνιών, ψηφιακό κέντρο, καλώδιο οπτικών ινών, υποβρύχιες διεθνείς ζεύξεις κ.λ.π

πίστα Αυτοκινητοδρομίου

Στο αυτοκινητοδρόμιο προβλέπεται μια πίστα 5.243 μέτρων, η οποία είναι ικανή να δεχτεί αγώνες όλων των επιπέδων, ακόμα και Formula 1 και grand prix μοτοσικλέτας. Η πίστα είναι δεξιόστροφη κι έχει δυνατότητα για παγκόσμιο πρωτάθλημα. Είναι μελετημένο ήδη και υπάρχει και ο χώρος. Η επιφάνεια των κτιρίων στήριξης σε πρώτη φάση θα είναι 4.000 τετραγωνικά, έχει δυνατότητα να πάει μέχρι και 26.000, το δε έργο συμπληρώνεται και με άλλους χώρους, όπως είναι χώροι εκθέσεων, μουσείο αυτοκινήτου και βιομηχανίας. Θα διατεθεί εμπορικό κέντρο, αίθουσες τύπου, αίθουσες δεξιώσεων, αίθουσες φιλοξενίας των αρχηγών των πληρωμάτων, κλειστά κυκλώματα τηλεοράσεως, καθώς επίσης και ανοιχτό θέατρο 7.500 θέσεων που μπορεί να βοηθήσει στην πολιτιστική ανάπτυξη της περιοχής.

Έτσι, κάποια στιγμή τα κτίρια και οι χώροι που μπορεί κανένας να εκμεταλλευτεί ξεπερνούν τα 6.000 τετραγωνικά στην πρώτη φάση με δυνατότητα να πλησιάσουν τα 20.000 τετραγωνικά, αν χρειαστεί στο μέλλον να αναπτυχθεί περισσότερο.

Κατά το στάδιο της μελέτης, η οποία έχει ήδη ολοκληρωθεί από το 2000 κι έχουν εκδοθεί όλες οι σχετικές άδειες, έχουν ληφθεί υπόψη οι σύγχρονοι κανόνες ασφάλειας, όπως αυτοί έχουν δημοσιευτεί στον ειδικό οδηγό που εκδίδει η παγκόσμια Ομοσπονδία Αυτοκινήτου και μοτοσικλέτας, και εγγυώνται τον μεγαλύτερο βαθμό ασφάλειας για αγώνες υψηλού επιπέδου Formula 1 και μοτοσικλέτας. Η πίστα των 5.243 μέτρων με τα κτίρια στήριξης και τους υπόλοιπους χώρους έχει ήδη εγκριθεί από την παγκόσμια Ομοσπονδία Αυτοκινήτου η οποία είναι η κορυφαία ομοσπονδία στον κόσμο και η μόνη κατάλληλη να εγκρίνει τα μέτρα ασφάλειας. Δηλαδή είναι έτοιμη, μπορεί να λειτουργήσει ως έχει, μπορεί να λειτουργήσει σε οποιοδήποτε επίπεδο θέλουμε. Πλην αγώνων Formula 1. Στην πρώτη φάση είναι δυνατόν να δεχτεί δοκιμές Formula 1 και grand prix, που είναι και το πιο ενδιαφέρον.

Η κατασκευή ενός τόσο μεγάλου έργου όμως αναμένεται να έχει και σημαντικές επιπτώσεις στην οικονομία, τον πολιτισμό, στον τουρισμό και στο περιβάλλον γενικά. **Στον πολιτισμό:** Ο χώρος του αυτοκινητοδρόμου και ειδικά το τμήμα που βρίσκεται στην αφετηρία, όπου θα υπάρχει και μια κερκίδα, η οποία θα έχει γύρω στις 8 με 10.000 θέσεις καθημένων, έχει εστιατόριο και πλήρες Εμπορικό Κέντρο. Μπορεί λοιπόν στους χώρους αυτούς να γίνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες. Γενικά, μπορεί να γίνουν εκδηλώσεις και αθλητικές ακόμα, αγώνες ανωμάλου δρόμου, αγώνες ποδηλατικοί κι ένα σωρό άλλες αθλητικές εκδηλώσεις. Εκ της περιβαλλοντολογικής μελέτης προβλέπεται στα όρια του οικοπέδου να φυτευτούν τουλάχιστον 10.000 δέντρα τα οποία θα χρησιμοποιηθούν για την πλήρη ηχοαπορρόφηση, αλλά αυτομάτως θα δημιουργήσουν ένα θαυμάσιο πάρκο, ένα θαυμάσιο δάσος το οποίο μπορούν οι Πατρινοί να επισκέπτονται γιατί εκεί θα βρίσκουν Μουσείο, εστιατόριο, μπαρ, καταστήματα, πισίνα, ενώ οι φίλοι του μοντελισμού και του αερομοντελισμού θα βρουν χώρο να φιλοξενήσουν τα δικά τους ενδιαφέροντα.

Μέσα στο σχεδιασμό του επιτελείου βρίσκεται η κατασκευή μιας πίστας ασφαλούς οδήγησης ή εκπαίδευσης οδηγών. Θα είναι η πρώτη που κατασκευάζεται στην Ελλάδα, από τις δύο που είναι στο πρώτο πλάνο, μια στην Πάτρα και μια στην Θεσσαλονίκη. Τέλος, προβλέπεται χώρος κάμπινγκ 200 – 300 θέσεων και ανοιχτό θέατρο 7.500 θέσεων όπως προαναφέραμε με πανοραμική θέα προς τον Πατραϊκό.

Για το περιβάλλον: Οι πίστες του μηχανοκίνητου αθλητισμού σε όλο τον κόσμο και γενικά οι αγώνες αυτοκινήτου και μοτοσικλέτας είναι φιλικές με το περιβάλλον. Και αυτό δεν θα μπορούσε να αλλάξει με το συγκεκριμένο έργο, για έναν πρόσθετο λόγο ότι τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου έχουν μια πρόσθετη ευαισθησία σε ό,τι αφορά τα θέματα του περιβάλλοντος. Έτσι, με τα 10.000 δέντρα θα δημιουργηθεί ένας νέος πνεύμονας πρασίνου στην περιοχή που θα εμπλουτίσει την χλωρίδα. Εξάλλου, έχει εγκριθεί η συγκεκριμένη μελέτη περιβάλλοντος από τις αρμόδιες αρχές.

Οικονομία και Τουρισμός: Μην ξεχνάμε πως η δεκαετία που διανύουμε (2000 – 2009) χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερα σημαντικά γεγονότα για την Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδας (Ολυμπιακοί Αγώνες 2004, παράδοση στην κυκλοφορία της γέφυρας Ρίου – Αντιρρίου, ο θεσμός Πάτρα πολιτιστική πρωτεύουσα 2006). Το Διεθνές Αυτοκινητοδρόμιο, είναι ένα εργαλείο, το οποίο αν χρησιμοποιηθεί σωστά μπορεί να αλλάξει την οικονομική δομή της Πάτρας, της ευρύτερης περιοχής, όλου του νομού Αχαΐας και όλης της

Νοτιοδυτικής Ελλάδας. Νέες βιομηχανίες και επιχειρήσεις αναμένεται να εγκατασταθούν στην περιοχή και να εκμεταλλευτούν τους χώρους του αυτοκινητοδρόμου. Το αυτοκινητοδρόμιο θα δώσει στους όποιους ανθρώπους εμπλέκονται στη διαχείριση του τη δυνατότητα να ζητήσουν την αναβάθμιση του λιμανιού. Θα χρειαστούν βέβαια ξενοδοχειακές μονάδες για την φιλοξενία των θεατών και των χρηστών του αυτοκινητοδρόμου, οι οποίοι θα είναι σε καθημερινή βάση. Οι φίλοι του χερσαίου μηχανοκίνητου αθλητισμού που παρακολουθούν τους αγώνες αυτοκινήτου και μοτοσικλέτας είναι χιλιάδες. Ενδεικτικά θα αναφέρουμε μερικά νούμερα:

Ο μέσος όρος θεατών στην Ευρώπη για το παγκόσμιο πρωτάθλημα Formula 1 ξεπερνά τις 100.000, ενώ σε μερικούς αγώνες στην Monza ή στην Imola φτάνει και τις 180.000 για ένα τριήμερο. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δηλαδή όταν έχουμε ευρωπαϊκό πρωτάθλημα οι μέσοι όροι είναι 40 – 50.000 θεατές και στα εθνικά πρωταθλήματα είναι 10 – 15.000. Αυτό σημαίνει τη δημιουργία τουριστικού ρεύματος στην περιοχή μας δεδομένου του ότι οι φίλαθλοι που επισκέπτονται τους αγώνες είναι και καταναλωτές υψηλού επιπέδου, καθώς δαπανούν αρκετά χρήματα για φαγητά, αναψυκτικά, αναμνηστικά και διάφορα άλλα μικροέξοδα.

Αυτά λοιπόν, είναι μερικά από τα στοιχεία για αυτό το πολύ μεγάλο έργο που ευελπιστούμε όλοι να υλοποιηθεί το συντομότερο. Η κατασκευή και η λειτουργία του Αυτοκινητοδρόμου αναμένεται να αλλάξουν αναμφίβολα την οικονομική, τουριστική και πολιτιστική δομή της νοτιοδυτικής Ελλάδας.

4.2 Το Καζίνο

Το Καζίνο του Ρίο βρίσκεται 200χμ από την Αθήνα και 5χμ από το κέντρο της Πάτρας. Διαθέτει πάρκινγκ 30 στρεμμάτων για στάθμευση 1200 αυτοκινήτων περίπου. Στεγάζεται στο ξενοδοχείο Porto Rio ιδιοκτησίας του ομίλου Αρφάνη-Χιόνη. Το επισκέπτονται καθημερινά γύρω στα 450-480 άτομα. Διαθέτει ρουλέτα, μπλακ τζακ, banco runto, slot machines, χώρο privé για στενό κύκλο παικτών.

Η συμβολή του Καζίνο του Ρίο στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής θα είναι σημαντική με τη δημιουργία εγκαταστάσεων και έργων υποδομής. Επίσης, η καταλληλότητα της τοποθεσίας εγκατάστασης του Καζίνο του Ρίο είναι ιδανική, γιατί βρίσκεται στο κέντρο ενός μεγάλου συγκοινωνιακού κόμβου και ιδιαίτερα τώρα, με τη λειτουργία της γέφυρας του Ρίου - Αντίρριου.

Η Πάτρα διαθέτει ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της χώρας και είναι μία από τις μεγαλύτερες πύλες της Ελλάδας από και προς το εξωτερικό, με μεγάλη τουριστική κίνηση τους καλοκαιρινούς μήνες αλλά καθόλη την υπόλοιπη χρονιά. Καθημερινά έχουμε χιλιάδες αφίξεις τουριστών, οι οποίοι θεωρούν την περιοχή ως ένα σταυροδρόμι εισόδου κι εξόδου από και προς τη χώρα μας. Με έναν όμως σωστό σχεδιασμό, με σωστούς χειρισμούς από τις υπηρεσίες του ΕΟΤ μπορούν να δοθούν κίνητρα για την αξιοποίηση της περιοχής, έτσι ώστε όλοι αυτοί να παραμείνουν για κάποιο ορισμένο διάστημα στην περιοχή της Πάτρας, όπως πχ η δημιουργία Μουσείου, ιδιαίτερα λόγω των μυκηναϊκών ευρημάτων της περιοχής.

Έτσι, ενώ σε σύντομες χιλιομετρικές αποστάσεις υπάρχουν σημαντικά αξιοθέατα όπως η Αρχαία Ολυμπία, οι Δελφοί, το χιονοδρομικό κέντρο Καλαβρύτων και του Παρνασσού, καθώς και οι υπέροχες παραλίες, το καζίνο θα συμβάλλει στο να παραμένουν οι ξένοι αλλά και οι Έλληνες παίκτες στην Πάτρα. Και αυτό γιατί θα έχουν εναλλακτικές λύσεις για ευχάριστη διαμονή, αφού τα καζίνο συνδυάζουν ψυχαγωγία υψηλών προδιαγραφών και ποικίλων εκδηλώσεων.

Ακόμα, με νέες επενδύσεις θα μπορέσει να αναπτυχθεί ο συνεδριακός τουρισμός, ο χειμερινός τουρισμός, ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, που έχει ανάγκη η περιοχή για την ανάπτυξη της. Επίσης, με τη δημιουργία σύγχρονης μαρίνας στην

περιοχή της Πάτρας, υπάρχει και η δυνατότητα για την ανάπτυξη του θαλάσσιου τουρισμού.

Έτσι λοιπόν όλα αυτά θα συμβάλλουν στην πληρότητα των τουριστικών εγκαταστάσεων της περιοχής, της τουριστικής κίνησης και της λειτουργίας του Καζίνο, καθώς και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Βέβαια, θα πρέπει να υπάρξει πρόγραμμα εκσυγχρονισμού, διαμόρφωσης και άλλων εγκαταστάσεων όπως η κατασκευή και η λειτουργία βιολογικού καθαρισμού, τη χρηματοδότηση μελέτης για το σύγχρονο καθαρισμό του πατραϊκού κόλπου, καθώς και η αξιοποίηση της παραλιακής ζώνης της κοινότητας του Ρίο. Απαραίτητη προϋπόθεση επίσης είναι η αύξηση των τουριστικών κλινών, κυρίως υψηλών προδιαγραφών.

Τα πλεονεκτήματα της δημιουργίας Καζίνο της Πάτρας είναι :

1. Η χρηματική προσφορά από την κοινοπραξία Theros International Gaming Inc. ύψους 1,5 δις για το κράτος.
2. Το ποσοστό συμμετοχής του ελληνικού δημοσίου 30% πάνω στα μικτά κέρδη των παιχνιδιών.
3. Τη νόμιμη καταβολή του ειδικού τέλους υπέρ του ΕΟΤ.
4. Την απόδοση του 2% των μικτών κερδών στην κοινότητα του Ρίο, του 2% στο Δήμο της Πάτρας και το 0,25% στο Δήμο Αιγίου.

Τέλος, άλλη μια σοβαρή θετική επίπτωση, είναι οι θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν από τη λειτουργία του Καζίνο του Ρίο, αφού εργάζονται αυτή τη στιγμή γύρω στα 400 άτομα, που το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι από την Πάτρα, που μαστίζεται από την ανεργία και το κλείσιμο των επιχειρήσεων.

4.3 Τα υδροπλάνα

Ανοίγει και επίσημα πλέον ο δρόμος για την κατασκευή υδροδρομίων και την πραγματοποίηση των δρομολογίων των υδροπλάνων στην χώρα μας έπειτα από κοινή υπουργική απόφαση που υπογράφηκε πρόσφατα από τον Υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας Μανώλη Κεφαλογιάννη και τον Υπουργό Μεταφορών Μιχάλη Λιάπη. Ακολουθεί Προεδρικό Διάταγμα μέσα στους επόμενους μήνες, το οποίο θα προσδιορίζει τις προϋποθέσεις για την αδειοδότηση υδάτινου αεροδρομίου για απεριόριστες πτήσεις.

Παράλληλα η εταιρία AirSea Lines/Pegasus Aviation προχωρεί σε επενδύσεις ύψους 100 εκατομμύρια ευρώ μέχρι τα τέλη του 2008 καθώς και στην αγορά 20-25 υδροπλάνων, με την παράλληλη κατασκευή επτά σταθμών και βάσεων στα κυριότερα νησιά της Ελλάδας.

Προς το παρόν και σε πρώτη φάση προβλέπεται η πραγματοποίηση τριών δρομολογίων. Το πρώτο θα συνδέει την Κέρκυρα απευθείας με την Πάτρα, το δεύτερο θα ξεκινά από την Κέρκυρα και μέσω Λευκάδας, Ιθάκης και Ζακύνθου θα καταλήγει στην Πάτρα ενώ το τρίτο δρομολόγιο θα συνδέει την Κέρκυρα με τα Ιωάννινα, όπου οι πτήσεις θα εξυπηρετούνται μέσω της λίμνης Παμβώτιδας.

Μιλώντας στην Βουλή κατά την συζήτηση για τον προϋπολογισμό του 2006 που έγινε στις 22 Δεκεμβρίου ο υπουργός Εμπορικής Ναυτιλίας χαιρέτισε τη δρομολόγηση υδροπλάνων στην χώρα μας, τονίζοντας μεταξύ άλλων στα εξής: << Η δρομολόγηση υδροπλάνων γίνεται πραγματικότητα, μια εναλλακτική μορφή μεταφοράς και ανάπτυξης της νησιώτικης και ακριτικής Ελλάδος. Η δρομολόγηση υδροπλάνων μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των νησιών και της υπόλοιπης Ελλάδας αλλά και στην αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών, στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων απομακρυσμένων περιοχών της

χώρας και να τονώσει την τουριστική κίνηση αναβαθμίζοντας την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών προς το επιβατικό κοινό>>.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, στο έργο της συγκοινωνίας με υδροπλάνα έχει οριστεί ως φορέας διοίκησης και εκμετάλλευσης το Λιμενικό Ταμείο, ενώ ως φορείς λιμενικής υποστήριξης και λειτουργίας της βάσης των υδροπλάνων για 3 χρόνια, με συμβάσεις οι οποίες θα ανανεώνονται μετά το πέρας της τριετίας μπορούν να είναι δήμοι ή ιδιώτες. Απαραίτητες προϋποθέσεις για την λειτουργία τέτοιων βάσεων είναι να μην παρεμποδίζεται η ναυσιπλοΐα, να υπάρχει αποδοχή από τη Γενική Γραμματεία Λιμένων του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και να εξασφαλίζεται η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Όλα τα δρομολόγια των υδροπλάνων θα εκτελούνται από και προς προεπιλεγμένα σημεία στα λιμάνια τα οποία θα είναι προστατευμένα από τον καιρό ενώ σε κάθε προορισμό θα υπάρχουν και εναλλακτικά υπήνεμα σημεία για προσθαλάσσωση. Το κόστος των μετακινήσεων με τα υδροπλάνα θα είναι φθηνότερο σε σχέση με των άλλων κανονικών αεροπορικών πτήσεων και λίγο ακριβότερο από τα εισιτήρια των πλοίων. Σε πρώτη φάση οι πιλότοι θα είναι αλλοδαποί. Σταδιακά όμως θα αντικατασταθούν από Έλληνες χειριστές, οι οποίοι θα εκπαιδευθούν στη Σχολή Χειριστών Υδροπλάνων που θα δημιουργηθεί στην Ελλάδα.

Τα υδροπλάνα που θα εκτελούν πτήσεις στα νησιά είναι ελικοφόρα 19 θέσεων το καθένα τα οποία έχουν την δυνατότητα να πετούν από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου σε ύψος περίπου 3.000 μέτρων και με ανώτατη ταχύτητα τα 225 χιλιόμετρα την ώρα. Για την αποθαλάσσωση – προσθαλάσσωσή τους δεν απαιτείται παρά μόνο θαλάσσιος διάδρομος μήκους 180 μέτρων ενώ το κύμα της θάλασσας δε θα πρέπει να ξεπερνά το ένα μέτρο. Το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ) έχουν δώσει ήδη τις απαραίτητες εγκρίσεις για την εκτέλεση δρομολογίων προς το λιμάνι της Πάτρας, καθώς και προς τη λίμνη των Ιωαννίνων.

4.4 Το νέο λιμάνι

Τώρα που οι πολιτικές εξελίξεις στην ευρύτερη βαλκανική περιοχή θα έχουν καταλυτική επίπτωση στο περιφερειακό μεταφορικό σύστημα της περιοχής μας, ο λιμένας της Πάτρας, αποτελώντας ένα βασικό κρίκο στο σύστημα των μεταφορών, εξασφαλίζει την εύρυθμη και ασφαλή διακίνηση ανθρώπων καθώς και εμπορευμάτων από τον ελλαδικό χώρο στην υπόλοιπη Ευρώπη. Με αυτόν τον τρόπο αποτελεί ένα χώρο κοινωνικοοικονομικών ωφελειών (όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο όπως προαναφέρθηκε) σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι ο λιμένας της Πάτρας απόκτησε μεγαλύτερη σημασία αφού διεκόπη η διακίνηση φορτηγών και επιβατηγών οχημάτων από Γιουγκοσλαβία, προκαλώντας έτσι αύξηση στο μεταφορικό έργο του λιμένα.

Η αύξηση αυτή στο μεταφορικό έργο έχει άμεσες ευεργετικές επιπτώσεις: Αυξάνονται σημαντικά τα έσοδα των πλοιοκτητών που έχουν ελληνική σημαία τα οποία φορολογούνται σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία αυξάνοντας έτσι σημαντικά τα έσοδα της ελληνικής οικονομίας.

Όσον αφορά τον οικονομικό τομέα της ενδοχώρας είναι σαφή ότι η ένταξη της Πάτρας στο Ευρωπαϊκό σύστημα συνδυσασμένων μεταφορών, θα έχει σαν αποτέλεσμα τη σημαντική οικονομική ανάπτυξη. Η δημιουργία του νέου Λιμένα αναμένεται να δώσει ερέθισμα ανάπτυξης στην ελληνική Οικονομία διότι η ναυτιλία συνδέεται άμεσα με το μεταφορικό δίκτυο, τους άδηλους πόρους του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και τις Εξαγωγές. Επίσης, αναμένεται αναβάθμιση της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Κοινωνικοοικονομικές ωφέλειες κατά την διάρκεια της κατασκευής των έργων

Οι ωφέλειες που θα προκύψουν στο λιμάνι της Πάτρας κατά την διάρκεια της εκτέλεσης των έργων επικεντρώνονται κυρίως στην απασχόληση προσωπικού και μηχανικών μέσων.

Για 23 δισεκατομμύρια δρχ Επενδυτικό πρόγραμμα για την εκτέλεση των έργων και εκτιμώντας την συμμετοχή του συντελεστή εργασίας στο κόστος του έργου 27% και μέση μισθία ετήσια ανά εργαζόμενο αμοιβή 3.780.000 δρχ. θα απασχοληθούν άμεσα 1640 άτομα. Αναλυτικότερα:

- ✓ Το πρώτο έτος κατασκευής θα απασχοληθούν 250 άτομα
- ✓ Το δεύτερο έτος κατασκευής θα απασχοληθούν 180 άτομα
- ✓ Το τρίτο έτος κατασκευής θα απασχοληθούν 250 άτομα
- ✓ Το τέταρτο, πέμπτο και έκτο έτος κατασκευής θα απασχοληθούν 320 άτομα ανά έτος

Οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στην Πάτρα από το νέο λιμάνι της περιοχής

Οι οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται γύρω από ένα πορθμειακό (και εν μέρει εμπορικό) λιμάνι όπως της Πάτρας, είναι δυνατόν να διαιρεθούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

1. Σε αυτές που έχουν άμεση σχέση:
  - α. με το πλοίο
  - β. με εμπορεύματα
  - γ. με τις διαδικασίες του τομέα μεταφορών
2. Στις υπηρεσίες οι οποίες αναπτύσσονται προκειμένου να υποστηρίξουν άμεσα ή έμμεσα τις μεταφορές και που είναι:
  - α. οι ασφάλειες
  - β. οι τράπεζες
  - γ. η βιομηχανία
  - δ. το εμπόριο
  - ε. οι κατασκευές
  - ζ. οι κρατικές υπηρεσίες
  - η. άλλες υπηρεσίες.

4.5 Η γέφυρα

Η ζεύξη του δυτικού στομίου του Κορινθιακού κόλπου με μια γέφυρα που ενώνει την αιτωλική γη με τη δυτική Πελοπόννησο αποτελεί ένα θαυμαστό επίτευγμα τεχνικής και τεχνογνωσίας στην Δυτική Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα. Αποτελεί ακόμα την πραγματοποίηση του οράματος του μεγάλου Μεσολογγίτη πολιτικού, του Χαρίλαου Τρικούπη, στον οποίο η χώρα οφείλει τα πρώτα μεγάλα έργα υποδομής και εκσυγχρονισμού της που την έφεραν πλησιέστερα στην Ευρώπη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Την εποχή που ο Χαρίλαος Τρικούπης οραματίστηκε τη δημιουργία μιας γέφυρας για τη ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου δεν υπάρχει η αναγκαία

τεχνολογία για την υλοποίηση ενός τόσο μεγάλου έργου. Ωστόσο, έστω και ύστερα από 115 χρόνια το όραμα του έγινε πραγματικότητα και συνδέθηκαν με γέφυρα η Πελοπόννησος και η Στερεά Ελλάδα.

Έτσι, τον Οκτώβριο του 1999, παρά το ότι ο σχεδιασμός δεν είχε ολοκληρωθεί πλήρως, η ξηρά δεξαμενή ήταν έτοιμη - είχε φτάσει η ώρα να ξεκινήσουν οι εργασίες για να παραδοθεί το έργο τα Χριστούγεννα του 2004, όπως προβλεπόταν από την σύμβαση.

Η χρηματοδότηση

Το συνολικό κόστος του έργου, μαζί με τα χρηματοοικονομικά έξοδα της περιόδου κατασκευής, ανήλθε σε 770 εκατομμύρια ΕΥΡΩ. Το εν λόγω κόστος χρηματοδοτήθηκε από τις ακόλουθες πηγές:

- Ίδια Κεφάλαια Αναδόχου.....10%
- Χρηματοδοτική Συμβολή Ελληνικού Δημοσίου με τη συμβολή του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης.....40%
- Δάνειο Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, με την εγγύηση ομίλου εμπορικών τραπεζών.....50%

Από τη στιγμή που η γέφυρα δόθηκε στην κυκλοφορία άρχισε η 35ετής περίοδος λειτουργίας της από την εταιρία "ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε". Κατά την περίοδο αυτή, με τα έσοδα από τα διόδια, θα αποπληρωθούν τα δάνεια, με τα οποία χρηματοδοτήθηκε το έργο, καθώς και τα κεφάλαια που επενδύθηκαν από την Παραχωρησιούχο Εταιρία.

Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου αποτελείται από:

- Μια καλωδιωτή γέφυρα μήκους 2.252μ. με τρία κεντρικά ανοίγματα των 560μ. και δύο πλευρικά των 286μ.
- Δύο γέφυρες πρόσβασης στα δύο άκρα της με μήκη 380μ. στην πλευρά του Ρίου και 228μ. στην πλευρά του Αντιρρίου

Τα τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου

Το καλωδιωτό τμήμα της αναρτάται από 4 πυλώνες από σκυρόδεμα, ενώ το ύψος τους πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας φτάνει τα 160μ. Τα θεμέλια των πυλώνων, με μέγιστη διάμετρο 90μ., επικάθονται στον βυθό της θάλασσας σε βάθη μεταξύ 50 και 65μ., σε έδαφος που ενισχύθηκε εκ των προτέρων με την έμπηξη 500 μεταλλικών σωλήνων.

Το κατάστρωμα της καλωδιωτής γέφυρας είναι σύνθετη κατασκευή από προκατασκευασμένα τμήματα από χάλυβα και σκυρόδεμα, τα οποία τοποθετούνται σε πρόβολο συμμετρικά στις δύο πλευρές του κάθε πυλώνα και αναρτώνται με καλώδιο ανάρτησης. Τα καλώδια ανάρτησης αποτελούνται από γαλβανισμένα συρματόσχοινα με πολλαπλή αντιδιαβρωτική επένδυση.

Από άποψη συνθηκών κατασκευής αυτή η γέφυρα είναι μοναδική στον κόσμο εξαιτίας του εξαιρετικού συνδυασμού του μεγάλου βάθους, των στρωμάτων ιλύος του εδάφους θεμελίωσης, της υψηλής σεισμικότητας της περιοχής και της πιθανότητας τεκτονικών μετακινήσεων.

Η γέφυρα Ρίου – Αντιρρίου έχει το μεγαλύτερο μήκος καλωδιωτού φορέα στον κόσμο και τα θεμέλιά της είναι τα μεγαλύτερα που κατασκευάστηκαν ποτέ για την θεμελίωση γέφυρας. Για την κατασκευή της συνδυάστηκαν οι πιο πρόσφατες τεχνολογίες στον τομέα κατασκευής εξεδρών ανοιχτής θαλάσσης από σκυρόδεμα και των μεγάλων καλωδιωτών ανοιγμάτων.

Πριν καλά καλά δύσει το 2003, όλοι λίγο πολύ είχαν πειστεί ότι η γέφυρα θα ήταν έτοιμη πριν από το συμβατικό στόχο της παραμονής των Χριστουγέννων του 2004. Και το στοίχημα είχε κερδηθεί. Κάτι το εντυπωσιακό ήταν η επιταγή τόσο της παράδοσης που είχε δημιουργηθεί, όσο και της χρονικής συγκυρίας λόγω των Ολυμπιακών αγώνων. Κάτι εντυπωσιακό αλλά ταυτόχρονα ωραίο, συμβατό με τη καλοκαιρινή ολυμπιακή ατμόσφαιρα και αντάξιο των δυο γεγονότων (στο τέλος των κατασκευαστικών εργασιών και του περάσματος της φλόγας). Η γιορτή λοιπόν αποφασίστηκε να οργανωθεί το βράδυ της 7 Αυγούστου, παραμονής του περάσματος της φλόγας. Η τελευταία παράσταση δόθηκε στις 12 Αυγούστου 2004 με τα επίσημα εγκαίνια της γέφυρας.

Η ζεύξη του Ρίου – Αντιρρίου είναι ένα μεγάλο, ένα από τα μεγαλύτερα ίσως έργα μεταφορικών υποδομών που έχουν γίνει στη χώρα μας αλλά και παγκοσμίως, και σαν τέτοιο αναμένεται να επιδράσει στον τομέα των μεταφορών με δύο τρόπους: 1) να διευκολύνει τις μεταφορές και τις μετακινήσεις και 2) να τις αυξήσει. Η διευκόλυνση των μεταφορών θα προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στα γενικότερα λειτουργικά, κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία της περιοχής τα οποία άμεσα ή έμμεσα επιδρούν και στον τουρισμό.

Η πρώτη σημαντική επίπτωση είναι ότι θα ενώσει δύο ετερογενείς περιοχές. Η γέφυρα ενώνει, την Ήπειρο – Αιτωλοακαρνανία – Δυτική Στερεά Ελλάδα με τον νομό Αχαΐας – την Πελοπόννησο, και ευρύτερα με το κέντρο, δηλαδή την περιοχή της πρωτεύουσας. Η περιοχή της Αιτωλοακαρνανίας και προχωρώντας βορειότερα της Ηπείρου, έχει τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά από την περιοχή της Πελοποννήσου και του κέντρου. Οι περιοχές αυτές έχουν χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα, χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα και το ακαθάριστο προϊόν τους οριοθετείται από την πρωτογενή παραγωγή, ενώ αντίστοιχα η περιοχή της Αχαΐας και του Κέντρου, οριοθετούνται από τον τριτογενή τομέα της οικονομίας με υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα. Άρα η ένωση θα προκαλέσει σημαντική επιχειρηματική και οικονομική κινητικότητα.

Το δεύτερο στοιχείο είναι ότι αναμένεται μια σημαντική αύξηση της κινητικότητας των τοπικών πληθυσμών. Αυτό σημαίνει ότι θα έχουμε επιπτώσεις στην απασχόληση. Πολύ εύκολα δηλαδή κάποιος μπορεί να δουλεύει στην Πάτρα, και να μένει στη Ναύπακτο και το αντίστροφο. Ο τρόπος και η ποιότητα ζωής θα αλλάξουν σημαντικά, οι περιοχές της Ηπείρου, της Αιτωλοακαρνανίας θα έχουν πολύ πιο εύκολη πρόσβαση στις δομές και υποδομές εκπαίδευσης, υγείας και αναψυχής οι οποίες έχουν ήδη αναπτυχθεί στην περιοχή της Πάτρας.

Η τρίτη σημαντική γενική επίπτωση είναι ότι θα διευκολυνθεί το μεταφορικό επιχειρηματικό έργο για τα εμπορεύματα και τους λοιπούς συντελεστές παραγωγής, άρα διευκολύνονται αντίστοιχα επιχειρήσεις που παράγουν ή διακινούν εμπορεύματα είτε στον πρωτογενή είτε στον δευτερογενή τομέα. Αυτό βεβαίως επιδρά άμεσα και στον τουρισμό με τη διευκόλυνση της διακίνησης ανθρώπων.

Προορισμένη να αλλάξει τη ζωή

Με κάθε πέρασμα από τη γέφυρα “Χαρίλαος Τρικούπης”, μια διέλευση που στο παρελθόν διαρκούσε περίπου τρία τέταρτα της ώρας, τώρα χρειάζεται λιγότερο από 5 λεπτά. Ιδιαίτερα ωφελημένοι από τη νέα πραγματικότητα είναι οι κάτοικοι της περιοχής που είναι και οι πιο συχνοί χρήστες της γέφυρας. Γι αυτούς η ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε προσφέρει οικονομικά πακέτα που μετατρέπουν την έννοια της ανάπτυξης, από εθνική και περιφερειακή υπόθεση σε προσωπική, μέσω της δραστικής βελτίωσης της καθημερινότητας.

Μετά την κατασκευή της γέφυρας, η ζωή δεν είναι πια η ίδια. Στο 24ωρο έχουν προστεθεί τουλάχιστον 40 επιπλέον λεπτά ζωής.

Είναι αβέβαιο αν άλλος οραματιστής πολιτικός θα λάβει ποτέ μεγαλύτερο έπαινο από αυτή την διαπίστωση. Για το λόγο αυτό είναι ευτύχημα της ιστορίας το ότι η συγκεκριμένη γέφυρα φέρει το όνομα ενός συγκεκριμένου πολιτικού.

4.6 Οι Ολυμπιακοί Αγώνες

Τα τελευταία χρόνια έχει επανειλημμένα τονιστεί η σημασία των Ολυμπιακών Αγώνων για τη χώρα γενικά και τον τουρισμό ειδικά. Ο τουρισμός αντιλαμβάνεται τους Ο.Α όχι μόνο σαν ένα αθλητικό γεγονός διάρκειας 20 ημερών, αλλά κυρίως σαν μια ευκαιρία που διαρκεί 10 χρόνια, όσο και το διάστημα που απασχολείται η παγκόσμια κοινή γνώμη με τη διοργανώτρια χώρα.

Η επίδραση των Ολυμπιακών Αγώνων στον αριθμό των επισκεπτών και διανυκτερεύσεων γίνεται εμφανής 2 έτη μετά τους αγώνες και ακολουθεί μία συνεχιζόμενη, δυναμική και ανοδική πορεία. Αυτό το αποτέλεσμα αντιστοιχεί στην ισπανική εμπειρία και επίσης συμφωνεί με τις προβλέψεις ανάλογων μελετών, που έχουν γίνει αντίκτυπο των Ολυμπιακών Αγώνων του 2000 στον τουρισμό του Σίδνεϋ.

Με την ολοκλήρωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, το βασικό ερώτημα που ανέκυψε ήταν πως θα αξιοποιηθούν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο από εδώ και στο εξής τα οφέλη που αποκόμισε η χώρα μας από αυτή την επιτυχή διοργάνωση.

Κεντρικός άξονας πάνω στον οποίο αναπτύχθηκε αυτή η συζήτηση ήταν οι Ολυμπιακές υποδομές που απέκτησε όχι μόνο η Αθήνα ως διοργανώτρια πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων, αλλά και οι λεγόμενοι Ολυμπιακοί Δήμοι.

Πέντε πόλεις, μεταξύ αυτών και η Πάτρα κατάφεραν να αποκτήσουν αθλητικές κυρίως υποδομές που σε άλλες περιπτώσεις πολύ δύσκολα θα δημιουργούνταν, κυρίως λόγω του μεγάλου κόστους που απαιτήθηκε για την κατασκευή τους. Οι συγκεκριμένες υποδομές αξιοποιήθηκαν στην διάρκεια των

Ολυμπιακών Αγώνων κατά τον καλύτερο τρόπο, όμως τι γίνεται από εδώ και στο εξής με την συντήρησή τους και κυρίως με την βιώσιμη ανάπτυξή τους;

Αυτό είναι και το βασικό ερώτημα που καλούνται να απαντήσουν η κυβέρνηση, η τοπική αυτοδιοίκηση και οι φορείς των περιοχών όπου κατασκευάστηκαν αυτές οι αθλητικές υποδομές.

Ομολογουμένως οι τοπικές κοινωνίες εμφανίστηκαν απροετοίμαστες να απαντήσουν αμέσως σε αυτό το πρόβλημα, με αποτέλεσμα μεγάλα στάδια, όπως το Παμπελοποννησιακό στην Πάτρα, να παραμένουν ακόμα και σήμερα χωρίς επιχειρησιακό σχέδιο λειτουργίας και με τον κίνδυνο της εγκατάλειψης να είναι ορατός στον ορίζοντα.

Τον τελευταίο καιρό η αγωνία αυτή άρχισε να κυριεύει και τους τοπικούς φορείς οι οποίοι ευτυχώς έσπευσαν εγκαίρως και πρόλαβαν τουλάχιστον την παραμονή του πολύτιμου εξοπλισμού του Παμπελοποννησιακού Σταδίου μέχρι να βρεθεί μια φόρμουλα μελλοντικής λειτουργίας της εγκατάστασης. Παράλληλα, έχει αρχίσει και ένας γόνιμος διάλογος μεταξύ των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και της Διοίκησης του Παμπελοποννησιακού Κέντρου, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα πλαίσιο προτάσεων προς την κυβέρνηση, έτσι ώστε να καταστεί βιώσιμη η μελλοντική λειτουργία της αθλητικής εγκατάστασης η ανακαίνιση της οποίας στοίχισε 15 δις δρχ.

Πρώτος ο δήμαρχος Πατρέων Ανδρέας Καραβόλας κατέθεσε ένα πλαίσιο πρότασης η οποία έχει ως κεντρικό άξονα την λειτουργία του Παμπελοποννησιακού Σταδίου για την κάλυψη αναγκών του ερασιτεχνικού και του μαζικού αθλητισμού, καθώς είναι γνωστό πλέον πως η περιοχή δεν εκπροσωπείται από κάποια ομάδα ποδοσφαίρου στο επαγγελματικό πρωτάθλημα.

Παράλληλα η πρόταση του κ. Καραβόλα κινείται και στην κατεύθυνση της ανάληψης εθνικών και διεθνών αθλητικών διοργανώσεων και μάλιστα σχετική πρόταση έχει ήδη κατατεθεί στην FIFA. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο περσινός τελικός κυπέλλου που διεξήχθη στις 21 Μαΐου ανάμεσα στον Ολυμπιακό και τον Άρη. Όμως ήδη από μόνες τους αυτές οι διοργανώσεις δεν μπορούν να συντηρήσουν και πολύ περισσότερο να καταντήσουν βιώσιμη την λειτουργία μιας τόσο μεγάλης αθλητικής εγκατάστασης.

Έτσι η αξιοποίηση των ελεύθερων χώρων και των λοιπών εγκαταστάσεων του σταδίου για πλήθος άλλων δραστηριοτήτων δείχνει να είναι πλέον μονόδρομος. Πολιτιστικές εκδηλώσεις, διοργάνωση εκθέσεων, ακόμα και εμπορικές δραστηριότητες με άμεση εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα είναι μερικές από τις σκέψεις που έχουν εκφραστεί ανοιχτά από πολλές πλευρές και μάλιστα τον τελευταίο καιρό λαμβάνουν και την μορφή προτάσεων προς την κυβέρνηση.

Ήδη η διοίκηση του Παμπελοποννησιακού Αθλητικού Κέντρου, πέραν αυτών των προτάσεων προωθεί επιπλέον και την εκπόνηση προγράμματος δράσης σε συνεργασία με τις ομοσπονδίες αθλημάτων και την Τοπική Αυτοδιοίκηση για την προβολή αυτών των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων ως χωρών Ευρωπαϊκών και διεθνών διοργανώσεων και προπονητικών camp ώστε να ξεκινήσει στην Ελληνική περιφέρεια η προσέλευση αθλητικού τουρισμού.

Παράλληλα το Παμπελοποννησιακό Αθλητικό Κέντρο θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της διαπεριφερειακής συνεργασίας είτε φιλοξενώντας αγώνες ποδοσφαίρου ομάδων από την Πελοπόννησο μέχρι την Ήπειρο, είτε καλύπτοντας τις ανάγκες διαφόρων αθλητικών τουρνουά.

Για την υλοποίηση όλων αυτών όμως φαίνεται ότι το τοπίο δεν είναι ακόμα ξεκάθαρο, αφού κύριο μέλημα των διοικούντων του Παμπελοποννησιακού Σταδίου είναι αυτή τη στιγμή η φύλαξη και η συντήρηση του χώρου μέχρι να διαμορφωθεί

ένα επιχειρησιακό σχέδιο λειτουργίας. Όλες αυτές οι προτάσεις πάντως φαίνεται ότι βρίσκουν γόνιμο έδαφος αφού για την βιώσιμη λειτουργία της αθλητικής εγκατάστασης είναι βέβαιο ότι θα χρειαστεί η συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων φορέων και η αξιοποίηση της σε μια ευρεία γκάμα δραστηριοτήτων.

4.7 Πάτρα - πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης 2006

Είναι αλήθεια ότι ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της πόλης της Πάτρας, αντιλαμβάνεται την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης σαν μια διοργάνωση που θα «ξυπνήσει», για τους αισιόδοξους, ή θα «αναστατώσει», για τους απαισιόδοξους, την πόλη της Πάτρας, επί ένα χρόνο, και μετά θα λήξει. Μετά θα ξεχαστεί.

Σύμφωνα με τα λεγόμενα του κ.Ροϊλού, η Πολιτιστική Πρωτεύουσα δεν είναι απλά ένα κορυφαίο πολιτιστικό γεγονός που θα διαρκέσει ένα χρόνο. Είναι μια αφορμή για να δημιουργηθεί μια νέα πολιτισμική κατάσταση για την πόλη της Πάτρας. Την 1η Ιανουαρίου του 2007 την σκυτάλη θα πάρουν το Λουξεμβούργο και το Σίμπιου. Είναι αλήθεια ότι τότε τα φώτα θα σβήσουν αφού πρόκειται για την προσωρινή φιλοξενία ενός θεσμού. Όμως, τα οφέλη που θα αποκομίσει η πόλη μέσα από την διαδικασία διοργάνωσης του θεσμού, μπορούν να είναι μόνιμα. Και αυτό ακριβώς είναι που πρέπει να θυμόμαστε όλοι.

Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε ότι – παρά τις όποιες ανησυχίες που ίσως έχουν εκφραστεί κατά καιρούς – οι Βρυξέλλες εξακολουθούν να θεωρούν σήμερα τον συγκεκριμένο Θεσμό πετυχημένο. Μάλιστα είναι σε εξέλιξη προβληματισμός για τις μελλοντικές προοπτικές του θεσμού μετά το 2007 με βάση τα νέα δεδομένα. Και ο βασικότερος λόγος για αυτό, είναι γιατί έχει παρατηρηθεί ότι ευνοεί την τουριστική αλλά και την γενικότερη οικονομική ανάπτυξη της πόλης που αναλαμβάνει την φιλοξενία του.

Είναι σαφές ότι όλη η δόμηση του προγράμματος έχει δημιουργηθεί με γνώμονα το μακροπρόθεσμο όφελος της πόλης. Κάθε απόφαση για την άλφα ή βήτα δράση έχει ληφθεί μέσα από μια ματιά στο μέλλον.

Ο **πρώτος στόχος** είναι να αποτελέσει η Πάτρα το πολιτιστικό κέντρο της Δυτικής Ελλάδας. Αυτό θα επιτευχθεί μέσα από ένα προσεχτικά σχεδιασμένο Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα. Το Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα διαιρείται σε θεματικές περιόδους, η κάθε μία εκ των οποίων είναι αφιερωμένη σε μια μορφή τέχνης. Κατά την διάρκεια κάθε περιόδου, θα πραγματοποιούνται καλλιτεχνικές εκδηλώσεις ανάλογες με την θεματολογία της εκάστοτε περιόδου. Δηλαδή, κάθε μία από τις ενότητες αυτές έχει αυτόνομη θεματολογία. Επίσης είναι αρκετά μικρή ώστε να μπορεί να συντηρηθεί από την πόλη και την ευρύτερη περιοχή, αλλά και αρκετά μεγάλη ώστε να αποτελέσει ένα αυτόνομο Φεστιβάλ από μόνη της. Η σχεδίαση του Καλλιτεχνικού Προγράμματος στοχεύει στο να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις και να διευκολύνει την υιοθέτηση των επιμέρους θεματικών περιόδων, από την πόλη, ως νέους πολιτιστικούς θεσμούς, που πιθανότατα θα πάρουν την μορφή Φεστιβάλ. Η δημιουργία νέων πολιτιστικών θεσμών στην πόλη, θα δημιουργήσει μεσοπρόθεσμα και νέες ευκαιρίες απασχόλησης για τους νέους της περιοχής. Στο μεταξύ, οι καλλιτέχνες της πόλης θα έχουν την ευκαιρία, μέσα από το Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα να έρθουν σε επαφή με καλλιτέχνες του εξωτερικού και μάλιστα με κάποιους πολύ σπουδαίους δημιουργούς που δεν είναι εύκολα προσβάσιμοι.

Ξεκινώντας με αυτά τα εφόδια, η Πάτρα θα μπορέσει να αναπτυχθεί πολιτιστικά και θα διαθέτει πλέον, όλες τις απαραίτητες υποδομές για να το κάνει.

Ο **δεύτερος μεγάλος στόχος** είναι να προβληθεί η πόλη της Πάτρας τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Η Πάτρα διαθέτει πολλά πλεονεκτήματα. Αυτό το γνωρίζουμε όλοι πάρα πολύ καλά. Το λιμάνι της, τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα που διαθέτει, η γεωγραφική της θέση είναι τα στοιχεία που θα αξιοποιηθούν κατά την επικοινωνιακή καμπάνια των αρμόδιων φορέων. Μακροπρόθεσμα η Πάτρα μπορεί να μετατραπεί σε πόλο έλξης ανθρώπων που επιθυμούν να επισκεφθούν μια κοσμοπολίτικη πόλη. Αξίζει να τονιστεί ότι ο τουρισμός είναι ένας από τους τομείς που αναπτύσσονται αρκετά χάρη στην φιλοξενία του Θεσμού. Στις πόλεις που έχει φιλοξενηθεί ο Θεσμός μέχρι σήμερα, έχει παρατηρηθεί αύξηση του τουριστικού ρεύματος από 8 έως 12%, με εξαίρεση την Κοπεγχάγη που σημείωσε αύξηση 20% και την Γλασκόβη που εξέπληξε, αφού έφτασε το ποσοστό του 50%, την αμέσως επόμενη χρονιά. Το λιμάνι της Πάτρας αποτελεί κόμβο μεταξύ της Δυτικής Ευρώπης και της Βαλκανικής Χερσονήσου. Σήμερα εκατοντάδες τουρίστες φτάνουν κάθε μέρα στο λιμάνι της Πάτρας. 1,5 εκ. επισκέπτες το χρόνο διέρχονται. Σήμερα όμως η πόλη δεν είναι παρά ένα «πέραςμα». Η φιλοδοξία είναι να μετατραπεί η Πάτρα σε σημείο προορισμού, δηλαδή να επιτευχθεί η παραμονή των σημερινών «διερχομένων» δύο με τρεις ημέρες στην πόλη. Αυτό θα σημαίνει ανάπτυξη του τουριστικού τομέα, εισροή κεφαλαίου και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Μακροπρόθεσμα δε, σε εθνικό επίπεδο, μια τέτοιου τύπου ανάπτυξη, θα μπορούσε να προκαλέσει και προσέλκυση επενδυτικού κεφαλαίου για την ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών.

Η ανανέωση της πόλης είναι ο **τρίτος στόχος**. Στις Αναπλάσεις και τα Έργα, εν όψει του 2006, συμμετέχουν τόσο ο Δήμος όσο και ο Οργανισμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας – Πάτρα 2006. Ο Δήμος έχει αναλάβει να φέρει εις πέρας μεγάλα έργα όπως είναι η κατασκευή Ανοιχτού Θεάτρου, Κλειστού Θεάτρου, Παλαιού Δημοτικού Νοσοκομείου αλλά και η αναπαλαίωση κτηρίων όπως είναι οι Αποθήκες του ΑΣΟ. Πέρα όμως από τα έργα, θα πραγματοποιηθούν και αναπλάσεις σε διάφορα σημεία της πόλης.

Είναι αλήθεια, και ακούγεται συχνά και κριτική γι' αυτό, ότι ορισμένα από τα μεγάλα έργα υποδομής έχουν ως ορίζοντα ολοκλήρωσης το 2007 ή το 2009. Αυτή ήταν επίσης μια απόφαση που ελήφθη από το Υπουργείο Πολιτισμού, υπό το σκεπτικό ότι εφόσον πρόκειται για έργα που γίνονται με αφορμή την Πολιτιστική Πρωτεύουσα και όχι για τους σκοπούς της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, θα ήταν σωστό να χρηματοδοτηθούν κανονικά έστω κι αν λόγω του χρόνου που χάθηκε από το 1998 έως το 2004 δεν θα μπορέσουν να αξιοποιηθούν από την Πολιτιστική. Θα αξιοποιηθούν όμως από την Πόλη στα επόμενα χρόνια επ' ωφελεία της προσπάθειας για πολιτιστική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής.

Ο **τέταρτος στόχος** έχει χαρακτήρα πιο ανθρώπινο. Πρόκειται για την επιθυμία να αποτελέσει το 2006, έτος συνειδητοποίησης της σπουδαιότητας του εθελοντισμού. Σήμερα πια, όλοι γνωρίζουμε ότι ο εθελοντισμός είναι η κατ' εξοχήν έκφραση της ατομικής ελευθερίας και της προσωπικής αξιοπρέπειας. Ο εθελοντισμός με άλλα λόγια συμβολίζει την ελεύθερη βούληση των ατόμων. Ο εθελοντισμός είναι η κύρια μορφή αντίδρασης στα πρότυπα συμπεριφοράς που θέτει η σημερινή εποχή και που θέλουν τις επιλογές μας να οροθετούνται από την ανάγκη. Από την υποχρέωση. Οι υπηρεσίες εθελοντισμού δεν είναι υποχρέωση.

Είναι ελευθερία. Είναι δυνατότητα. Ο εθελοντισμός είναι η ευκαιρία που έχει ο κάθε ένας από μας να επιλέξει τον τρόπο με τον οποίο θα προσφέρει ανιδιοτελώς στα «κοινά». Στους κοινού στόχους. Με όχημα τον εθελοντισμό μπορούμε να ανοίξουμε τον δρόμο προς έναν νέο, ηθικά πληρέστερο πολιτισμό. Έναν πολιτισμό που θα προσδώσει νέο νόημα στην καθημερινή μας ζωή. Οι πολίτες αυτής της πόλης και κυρίως οι νέοι θα συμμετάσχουν στην προετοιμασία του μεγαλύτερου θεσμού που φιλοξένησε ποτέ αυτή η πόλη. Γιατί αυτός ο θεσμός, η Πολιτιστική Πρωτεύουσα, δεν θα γίνει **ΓΙΑ** τους πολίτες. Θα γίνει **ΑΠΟ** τους πολίτες. Η επιτυχία της διοργάνωσης εξαρτάται από το ανθρώπινο δυναμικό αυτής της πόλης. Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα είναι δημιούργημα όλων των Πατρινών. Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα θα πάρει ζωή από το κέφι και την πνοή που θα της δώσει ο καθένας από τους πολίτες αυτής της πόλης.

Τέλος, φιλοδοξούμε να αναδείξουμε την επιστημονική δραστηριότητα της πόλης. Το Συνεδριακό Πρόγραμμα «Τι Τρέχει με την Ευρώπη;», αποτελείται από τρεις συνεδριακούς κύκλους, από τους οποίους ο καθένας, ακριβώς όπως και με το Καλλιτεχνικό Πρόγραμμα, μπορεί να θεσμοθετηθεί και να μείνει στην πόλη. Το Συνεδριακό Πρόγραμμα θα αποτελέσει την βάση επιστημονικού προβληματισμού και κοινωνικού διαλόγου. Μακροπρόθεσμος στόχος του Προγράμματος είναι η δημιουργία ενός Παρατηρητηρίου που θα παρακολουθεί και θα αναλύει την πορεία της Ευρωπαϊκής Ενοποίησης. Θα πρόκειται για μόνιμο όργανο με έδρα την Πάτρα. Η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού παρατηρητηρίου της ευρωπαϊκής ενοποίησης αποτελεί μία απάντηση στην κατάσταση που αντιμετωπίζει σήμερα η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Πολιτιστική Πρωτεύουσα είναι η ευκαιρία που δίνεται σήμερα στην πόλη να ξεκινήσει μια νέα πορεία. Από την συνθήκη του Μάαστριχτ και μετά, οι πολιτιστικές δράσεις εντάχθηκαν σε κοινοτικά πλαίσια. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την σπουδαιότητα του πολιτισμικού στοιχείου ως μέσο επίτευξης ουσιαστικής ευρωπαϊκής ενοποίησης. Αναδείχτηκε ο πολιτισμός ως μέσο επίτευξης του σεβασμού της διαφορετικότητας των ευρωπαϊκών πολιτισμών αλλά ταυτόχρονα, και της υπογράμμισης των κοινών τους καταβολών. Αυτά είναι τα στοιχεία που πρέπει να προσπαθήσουμε όλοι μαζί να χαρίσουμε στην Πάτρα με αφορμή το 2006.

Ο ευρωπαϊκός αυτός Θεσμός, δεν μπορεί παρά να αποτελέσει μια βάση πάνω στην οποία οι πολίτες της Πάτρας θα στηρίξουν τους μελλοντικούς θεσμούς της πόλης τους. Κατά την διάρκεια του 2006 θα προταθούν νέοι πολιτιστικοί θεσμοί. Η πόλη της Πάτρας θα είναι αυτή που θα επιλέξει ποιους από αυτούς θα θελήσει να συντηρήσει. Σε ποιους από αυτούς θέλει να επενδύσει και να τους δει να αναπτύσσονται στο μέλλον. Πρόκειται ουσιαστικά για μια πρόταση προς την πόλη. Μια πρόταση από την οποία, αν οι άνθρωποι της πόλης κρατήσουν έστω και ένα μέρος της, τότε θα έχουμε να θυμόμαστε το 2006 σαν την αφετηρία της νέας πορείας της Πάτρας στον 21ο αιώνα. Μιας Πάτρας μητροπολιτικού κέντρου της Δυτικής Ελλάδας, γέφυρα συνάντησης των σύγχρονων Ευρωπαϊκών ρευμάτων.

4.8 Άξονες προτεραιότητας Περιφερειακού Επιχειρησιακού προγράμματος Δυτικής Ελλάδας 2000- 2006

Α/Α	ΜΕΤΡΟ / ΥΠΟΜΕΤΡΟ	2001	2002	2003	2004	2005	2006	ΣΥΝΟΛΟ	
5. ΠΡΟΦΗΞΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ & ΕΞΕΛΙΚΕΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	1	ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΥΠΟΣΤΡΗΦΗΣ	1.822.269	2.367.024	2.899.224	3.041.813	3.025.970	2.984.252	16.140.552
	2	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	314.836	408.955	500.901	525.537	522.801	515.594	2.788.624
	3	ΤΟΠΙΚΕΣ ΠΡΟΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	1.119.407	1.454.044	1.780.969	1.868.564	1.858.829	1.833.203	9.915.016
	ΣΥΝΟΛΟ	3.256.512	4.230.023	5.181.094	5.435.914	5.407.600	5.333.049	28.844.192	
6. ΑΞΙΟΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΥΠΛΗΘΟΥΣ	1	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΥΔΑΤΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ - ΕΓΓΕΙΕΣ ΒΕΛΤΙΩΣΕΩΣ	4.434.261	5.587.796	7.008.868	7.344.250	7.306.985	7.128.042	38.810.202
	2	ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΣ ΣΤΙΣ ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ	5.956.930	7.497.168	9.061.566	9.513.315	9.463.120	9.216.342	50.708.441
	3	ΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ - ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΔΙΚΤΥΩΝ ΠΑΡΑ ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ	198.913	250.383	304.220	319.302	317.627	309.415	1.699.860
	4	ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	1.455.667	1.834.288	2.302.649	2.412.811	2.400.570	2.341.884	12.747.869
	5	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΔΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ	1.455.667	1.834.288	2.302.645	2.412.811	2.400.571	2.341.885	12.747.867
	6	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΕ ΣΥΝΔΙΑΣΜΟ ΜΕ ΤΗ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑ, ΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ, ΤΗΝ ΥΠΕΙΝΗ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΤΩΝ ΖΩΩΝ	246.589	310.507	381.383	400.068	397.992	387.881	2.124.430
	7	ΑΜΕΙΑ	1.396.586	1.759.881	2.162.081	2.267.772	2.256.028	2.197.310	12.039.658
	8	ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ	6.243.552	7.867.711	9.665.777	10.138.271	10.085.773	9.823.276	53.824.360
	9	ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΗΣ ΥΠΛΗΘΟΥΣ	479.746	623.161	763.272	800.812	796.641	785.659	4.249.291
	10	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΗΜΙΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ, ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΟΙΚΙΣΤΙΚΟΥ ΣΤΟΥ ΣΕ ΟΙΚΕΣΜΟΥΣ ΤΗΣ ΥΠΛΗΘΟΥΣ	646.963	815.238	1.023.400	1.072.360	1.066.920	1.040.840	5.665.721
	11	ΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΟΡΕΙΝΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ	1.325.994	1.669.124	2.028.022	2.128.550	2.117.380	2.062.651	11.331.721
	12	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΟΡΕΙΝΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ - ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ	654.653	824.945	1.018.937	1.068.479	1.062.974	1.035.732	5.665.720
	13	ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΣΤΑ ΠΛΑΣΤΑ ΤΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	331.439	417.206	506.918	532.046	529.253	515.572	2.832.434
	ΣΥΝΟΛΟ	24.826.960	31.291.696	38.529.738	40.410.847	40.201.834	39.186.499	214.447.574	
7. ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	1	1.1 ΕΠΠΑ / ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΈΛΕΓΧΟΣ	197.175	248.468	305.251	320.174	318.514	310.225	1.699.807
		1.2 ΕΠΠΑ / ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	295.762	372.702	457.877	480.259	477.773	465.338	2.549.711
	2	2.1 ΕΠΠΕ / ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΈΛΕΓΧΟΣ	35.000	44.104	55.365	58.013	57.720	56.308	306.510
		2.2 ΕΠΠΕ / ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	52.501	66.154	83.048	87.021	86.579	84.463	459.766
	3	3.1 ΕΚΤ / ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΈΛΕΓΧΟΣ	22.689	29.470	36.098	37.873	37.676	37.156	200.962
		3.2 ΕΚΤ / ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ	34.033	44.208	54.148	56.810	56.515	57.733	303.447
	ΣΥΝΟΛΟ	637.160	805.106	991.787	1.040.150	1.034.777	1.009.223	5.518.203	
	ΣΥΝΟΛΟ	90.882.070	114.664.245	140.112.146	147.006.594	146.240.546	142.528.965	781.434.566	

* Ποσά σε ευρώ
Πηγή: ΟΠΣ «ΕΡΓΟΓΡΑΜΜΑ»

Συμπεράσματα

Οι προοπτικές ανάπτυξης της περιφέρειας παρουσιάζουν πλεονεκτήματα και μειονέκτηματα.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ
Η θέση της περιφέρειας στο εθνικό και διεθνές σύστημα μεταφορών
Το κλίμα και η γεωμορφολογία της. Το πλούσιο υδάτινο δυναμικό. Τα σημαντικά οικοσυστήματα
Ικανή αγροτική παραγωγή για την στήριξη μεταποιητικών δραστηριοτήτων
Η βιομηχανική παράδοση της περιφέρειας και πιο συγκεκριμένα του νομού Αχαΐας. Η ύπαρξη σημαντικών βιομηχανικών υποδομών (ΒΙΠΕ, ΝΑΒΙΠΕ)
Ύπαρξη επαρκούς και ικανού, επιστημονικού και ερευνητικού δυναμικού
Ικανοποιητικά μεγέθη της Πρωτεύουσας της Περιφέρειας για την συγκράτηση εξειδικευμένων στελεχών.
Κατανόηση των πλεονεκτημάτων των νέων τεχνολογιών από τον επιχειρηματικό κόσμο. Ύπαρξη μεγάλου αριθμού δομών στήριξης.
Τηλεπικοινωνιακές υποδομές σε ικανοποιητικό επίπεδο
Οι πολιτιστικοί της πόλοι.
Η αξιοποίηση των διάφορων μεγάλων έργων που εκτελούνται στην περιφέρεια
Ικανοποιητικός αριθμός δομών κατάρτισης
Η διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, η ανακήρυξη της Πάτρας ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και άλλα πολιτιστικά γεγονότα (Καρναβάλι, φεστιβάλ) και η συνακόλουθη διεθνής προβολή τους.
Τομεακοί σχεδιασμοί του Γ' ΚΠΣ στους τομείς: Παιδεία, Πολιτισμός, Δημόσια Διοίκηση, Υγεία, Μεταφορές

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
Η κρίση που έπληξε την περιφέρεια και ειδικότερα τον μεταποιητικό τομέα
Το υψηλό ποσοστό απασχολούμενων στον γεωργικό τομέα
Το μεγάλο ποσοστό των ορεινών και ημιορεινών περιοχών, η ανεπάρκεια υποδομών και η αποψίλωσή τους
Το πολύ υψηλό ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων με έμφαση σε

πληθυσμιακές ομάδες όπως οι γυναίκες, οι οικονομικοί μετανάστες κλπ
Χαμηλή ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος.
Η ανεπάρκεια του σιδηροδρομικού δικτύου, η απουσία αεροπορικής υποδομής. Υπερβολική επιβάρυνση του οδικού δικτύου σε αστικό και υπεραστικό επίπεδο.
Η ύπαρξη ως ένα βαθμό ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων στις τηλεπικοινωνιακές υποδομές.
Χαμηλό επίπεδο εξυπηρέτησης των πολιτών.
Η ενδεχόμενη στο μέλλον υποβάθμιση της θέσης της περιφέρειας λόγω της δημιουργίας νέων αρτηριών μεταφοράς εμπορευμάτων σε άλλες περιφέρειες και εκτροπής του μεταφορικού έργου
Η ενδεχόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος από ανεξέλεγκτες δραστηριότητες.
Η ύπαρξη ως ένα βαθμό ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων.

Ο τουρισμός μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη όχι μόνο της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας αλλά και ευρύτερα της χώρας μας. Πρέπει όμως σαν πρωταρχικό στόχο στον προγραμματισμό της ανάπτυξης να έχουμε την αρμονική του συνύπαρξη με τους λοιπούς κλάδους της οικονομίας, με την προστασία του περιβάλλοντος, τη διατήρηση της πολιτιστικής και κοινωνικής φυσιογνωμίας και με ευαισθησία απέναντι στον άνθρωπο, μόνιμο κάτοικο ή τουρίστα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ø www.patras2006.gr
- Ø www.statistics.gr
- Ø www.traveldailynews.gr
- Ø www.westerngreece.gr
- Ø Κέντρο Τοπικής Ανάπτυξης Δυτικής Αχαΐας
- Ø Μελέτη τουριστικής ανάπτυξης της Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού
- Ø Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδας
- Ø Σύζευξη (περιοδική έκδοση για τη Δυτική Ελλάδα της εφημερίδας Σύμβουλος Επιχειρήσεων – Οκτώβριος 2004)
- Ø PATRAS I Πρακτικά Τριημερίδας Τουρισμού “Η Πάτρα αναζητά τον ρόλο της στον τουρισμό”, Δήμος Πατρέων 2000
- Ø Πτυχιακή εργασία με θέμα “Σύσταση –λειτουργία Καζίνο – Καζίνο Πάτρας – οικονομικές επιπτώσεις στην περιοχή του τμήματος Λογιστικής των σπουδαστών Παναγιώτη Χρ. Αντωνόπουλου και Νικολαου Ζαμπέτα, Πάτρα 1998
- Ø Πτυχιακή εργασία με θέμα “Το νέο λιμάνι της Πάτρας και η συμβολή του στην ευρύτερη περιοχή και τη χώρα” του τμήματος μηχανολογίας των σπουδαστών Κολωνια Παρασκευής, Μπούρου Νικολέττας και Παπαντωνοπούλου Αθανασίας, Πάτρα 2001
- Ø Πτυχιακή εργασία με θέμα “Αθλητική Ολυμπιακή υποδομή και τουρισμός” του τμήματος διοίκησης Τουριστικών επιχειρήσεων της σπουδάστριας Παντελάκη Ζάμπιας, 2002
- Ø Περιοδικό “Τουρισμός και οικονομία”, τεύχος Ιανουάριος 2006
- Ø “Ζεύξη Ρίου – Αντιρρίου, η περιπέτεια μιας γέφυρας”, ΓΕΦΥΡΑ Α.Ε, εκδόσεις ΚΑΠΟΝ, Αθήνα 2005